

XXIV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ПЪРВА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ

НА

34. заседание

Вторникъ, 3 януарий 1939 г.

(Открито въ 15 ч. и 30 м.)

Председателствували председателятъ Стойчо Мошановъ и подпредседателятъ Димитъръ Пешевъ
Секретари: Асенъ Голевъ и Серафимъ Георгиевъ

СЪДЪРЖАНИЕ:

Съобщения:

Телеграми поздравителни:

1. Отъ председателството до Негово Величество Царя по случай Новата 1939 г. и отговоръ. (Прочитане) 661
2. Отъ частни лица и организации по случай Новата година 661
- Отпуски 661
- Питания 661
- Законопроекти 661

Отговоръ на питання:

1. Отъ министра на народното просвѣщение на питане относно освобождаването отъ такса на беднитѣ ученици, приети да повтарятъ IV и V класове на гимназитѣ 662
- Говорили: запитвачъ И. Пастуховъ 662
- М-ръ Б. Филовъ 662

2. Отъ министра на железницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ на питане за цензурата върху американския журналъ „Ню-Йоркъ-Таймс“ и частната кореспонденция 662
- Говорили: запитвачъ И. Пастуховъ 662
- М-ръ В. Аврамовъ 662

По дневния редъ:

- Бюджетопроектъ за разходитѣ презъ 1939 б. г. по Министерството на вътрешнитѣ работи и народното здраве — администрация и полиция (Продължение разискванията) 663
- Говорили: И. Балканджиевъ 663
- Д. Търкалановъ 665
- К. Крачановъ 670
- С. Цановъ 674
- Д. Кисювъ 677
- С. Георгиевъ 681
- Докл. Г. Кръстевъ 686

Дневенъ редъ за следващото заседание 688

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни) При-
сутствуватъ нужниятъ брой народни представители. Обя-
вявамъ заседанието за открито.

(Отсъствуватъ народнитѣ представители: Александъръ Симовъ, Борисъ Мончевъ, Василъ Мандаровъ, Велизаръ Багаровъ, Владимиръ Рашевъ, Георги Чалбуровъ, Динко Теневъ, Жико Струнджевъ, Илия Славковъ, Илия Радевъ, Никола Пановъ, Христо Василевъ и Христо Мирски)

Г-да народни представители! Въ отговоръ на поздра-
вителната ни новогодишна телеграма Негово Величество
Царьтъ е благоволил да отговори съ следната телеграма:
(Става правъ. Ставатъ прави и всички народни представи-
тели. Чете) „Стойчо Мошановъ, председател на Народното
събрание — София. Вамъ и на народнитѣ представители
благодаря отъ сърдце за любезнитѣ поздравления, като
честита също на всички ви новата 1939 г. съ най-искрени
благопожелания. Царьтъ“. (Ръкоплѣскания)

Поздравителната телеграма на председателя на Народ-
ното събрание има следния текстъ: (Чете) „Негово Вели-
чество Царя — Двореца, София. По случай новата 1939 г.,
отъ името на народнитѣ представители и отъ мое име,
поднасямъ на Ваше Величество и на Царския домъ
сърдечни честитки и пожелание за здраве, щастие и благо-
получие. Стойчо Мошановъ, председател на Народното
събрание“. (Ръкоплѣскания)

(След прочитане на телеграмитѣ сѣда. Сѣдатъ и народ-
нитѣ представители)

Г-да народни представители! Въ бюрото на Народното
събрание сѣ постѣлило множество телеграми-честитки по
случай Новата година. Пожелава се на народнитѣ предста-
вители успѣшна и ползотворна работа. Бюрото на Народ-
ното събрание отъ ваше име благодари на всички частни

лица и организации, които съ имали любезността да
поздравятъ Народното събрание съ настѣпването на
новата 1939 г. (Ръкоплѣскания)

Има да направи следнитѣ съобщения.

Бюрото е разрешило отпущъ на следнитѣ народни
представители:

- на г-нъ Иванъ Момчиловъ — 1 день;
на г-нъ Иванъ Бояджиевъ — 1 день;
на г-нъ Стойно Славовъ — 1 день;
на г-нъ Велизаръ Багаровъ — 1 день;
на г-нъ Стоянъ Омарчевски — 1 день;
на г-нъ Христо Мирски — 2 дни;
на г-нъ Владимиръ Рашевъ — 3 дни;
на г-нъ Сирко Станчевъ — 4 дни и
на г-нъ Еню Клянтевъ — 5 дни.

Постѣпили сѣ следнитѣ питання:

Отъ сливенския народенъ представител г-нъ Иванъ
Бояджиевъ до г-нъ министра на финанситѣ, съ което пита:
счита ли, че скоро ще може да внесе въ Народното събра-
ние законопроектъ за финансова амнистия и не намира
ли, че е необходимо, докато бѣде внесенъ законопроектътъ,
да се даде една нова отсрочка на принудителното събиране
на глобитѣ?

Отъ сѣмския народенъ представител до г-нъ министра на
войната, съ което пита: направено ли е нѣщо за облекчение
задълженитѣ съ воененъ данъкъ и разпорежено ли е до
съответнитѣ длъжностни лица да спратъ провеждането на
разпоредбитѣ по събирането на военния данъкъ?

Тия питання ще бѣдатъ изпратени на г-да министритѣ,
за да отговорятъ.

Постѣпилъ е отъ Министерството на финанситѣ законо-
проектъ за измѣнение на закона за Българската народна
банка.

Тоя законопроект ще бъде отпечатан, раздаден на г-да народните представители и поставен на дневен ред.

Г-н министърът на народното просвещение е готов да отговори на питането на народния представител г-н Иван Пастухов.

Моля г-н Пастухов да прочете питането си.

Иван Пастухов: (Отъ трибуната) Моето питане се отнася до слабите ученици, за които беше гласуван специален закон — дали си могли да бъдат приети или не. Съдържанието му е следното: (Чете)

„Г-н министре! Във приетия преди няколко дни закон за слабите ученици, останали във външния гимназичен, да повтарят IV и V класове, не се определят точно, дали бедните ученици се освобождават от училищна такса или не. На моето искане да направите точна декларация по въпроса, Вие отговорихте, че ще се постъпва съгласно тъзи ученици съгласно закона и ще се освобождават тъзи, които подлежат на освобождаване. Обаче, понеже въ закона-наредба не се допуска изобщо повтаряне на гимназиални класове от слаби ученици, законът не урежда положението на бедните повторници и затова директорите им искат такса, която, като не могат да платят, остават във външното училище. А целта на закона бѣ тъкмо обратна.

Имайки това предвид и съгласно членове 106 и 107 от конституцията, моля Ви, г-н министре, да благоволите и ми отговорите, какво мислите да направите, за да се постигне целта на закона и бедните повторници въ IV и V класове на гимназиите да се допуснат без такси въ училище.“

Председателстващ Димитър Пешев: Има думата г-н министърът на народното просвещение.

Министър д-р Богдан Филев: Г-да народни представители! На питането на уважаемия г-н Пастухов ще отговоря съвсем накратко.

Въ чл. 152 от закона за народното просвещение и въ чл. 2 от наредбата-закон за бюджета на разните фондове на държавата за 1935 бюджетна година е определено кои бедни ученици, деца на инвалиди и т. н., се освобождават от училищна такса. Тамъ е предвидено също така въ нѣкои случаи освобождаване от такса и при повтаряне на класа. Обстоятелството, че въпросните ученици си допуснати да повтарят IV и V класове, не изменя въ нищо съществуващото положение. Както казахъ и по-рано, ние прилагаме законоположенията за освобождаване от такси, които важат изобщо за всички ученици, като се водимъ от желанието да улесним колкото е възможно повече бедни ученици да бъдат освободени от такса. Следователно, прилагаме тия законоположения въ най-либерален духъ.

Обаче да се направи едно изменение на закона за народното просвещение, какъто е смисълът на питането на г-н Пастухов, въ което е казано: „както мислите да направите, за да се постигне целта на закона и бедните повторници въ IV и V класове на гимназиите да се допуснат без такси въ училище“ — това съвсемъ не се е мислило, когато се гласува законът за допускането на тия ученици да повтарят класовете, не е било искано да се направи и такова улеснение на тѣзи ученици. На тѣхъ се даде вече една привилегия, като имъ се разреши да повтарят класа. Таксите же плащат доколкото се изисва от цитираният дъе законоположения: чл. 152 от закона за народното просвещение и чл. 2 от наредбата-закон за бюджета на разните фондове на държавата за 1935 г. По-големия улеснения от тѣзи мене ми се струва, че едва ли могат да бъдат направени и едва ли ще бъде справедливо да бъдат направени.

Ползвамъ се отъ този случай да ви кажа и какво е числото на тия ученици, на които се разреши да повтарят IV и V класове. Въпрѣки това, което се говори тукъ — поменавахъ се цифри много голѣми, говорѣше се за 10—15 хиляди ученици — оказа се въ края на краищата, че ще повтарят класовете само 1.500 души, отъ които 1.100 от провинцията и 400 души кръгъло въ София. Тая е истинската цифра, а не другите, които бѣха съобщени въ пресата.

Иван Пастухов: Г-н министре! Азъ мисля, че си пропилфи опѣзи ученици, които не си могли да си платят таксата.

Министър д-р Богдан Филев: Ако законътъ изисква да я платят, ще я платят, но всички да бъдат освободени отъ такса съ новъ законъ — не може.

Иван Пастухов: Бедните не можахъ да постъпятъ.

Председателстващ Димитър Пешев: Г-н министърът на железниците, пощите и телеграфите е готов да отговори на друго питане на народния представител г-н Пастухов.

Моля г-н Пастухов да прочете питането си.

Иван Пастухов: (Отъ трибуната) Моето питане къмъ г-н министра на железниците се отнася за единъ въпросъ, на който съвсемъ случайно се натъкнахъ — за нѣкои порядки въ тукашната телеграфопощенска станция. (Чете)

„Г-н министре! Получавамъ редъ години нѣкои журнали отъ Съединените щати на Северна Америка, между които и недѣлното издание на в. „New York Times“. Журналистътъ си обвити старателно съ съответната опаковка, на която стои и печатътъ на редакцията имъ. Затова нѣма никакво съмнение, че въ опаковката не може да има друга пратка. А понеже в. „New York Times“ не е запретенъ за България, следва, че върху него не може да се прави никаква цензура или провѣрка, съ което би се нарушила и осветената отъ конституцията светостъ на частната кореспонденция. За моя изненада, обаче, завчера, 17 т. м.“ — откато подадохъ питането си, минаха се вече две седмици — „подуцихъ броя на вестника съ разкъсана обвивка и вързанъ съ вървъ. Когато направихъ справка въ Централната поща защо ми се предава въ такава форма, отговори ми се, че това го е сторилъ комисията, която преглеждала предварително частната кореспонденция.

Имайки това предвид, както и изричното постановление на конституцията, моля Ви най-учтиво да ми отговорите, съгласно членове 106 и 107 на същата:

1. Известно ли Ви е, че при Централната поща въ София съществува подобна цензурна комисия, и ако Ви е известно, на какво основание е допустнато нейното съществуване?

2. Влизането на в. „New York Times“ въ България запретиено ли е и ако не е запретиено, защо е допустнато на предметната комисия да го цензурира предварително?“

За освѣтление на г-н министра само ще кажа следното. Когато се е получило туй питане въ пощата, началникътъ на пощата почналъ да вика разсилни и служещи и да ги пита: отгдѣ, какъ е станало туй, кому е съобщено, защо е съобщено, въ смисълъ, да даде една инструкция, да се каже, че случайно се е прѣснала пратката и тогазъ е билъ увиятъ вестникътъ съ канпъ. Туй ми се разправи отъ пощата. Сега ще чуя Вашите обяснения, г-н министре. Казавъ Ви това, което научихъ.

Председателстващ Димитър Пешев: Има думата г-н министърът на железниците, пощите и телеграфите.

Министър Владимир Аврамов: Г-да народни представители! Уважаемиятъ народенъ представител г-н Пастуховъ, по поводъ полученъ отъ Америка вестникъ съ скъсана обвивка, ми задава следните два въпроса: (Чете)

1. Известно ли Ви е, че при Централната поща въ София съществува подобна цензурна комисия, и ако Ви е известно, на какво основание е допустнато нейното съществуване?

2. Влизането на в. „New York Times“ въ България запретиено ли е, и ако не е запретиено, защо е допустнато на предметната комисия да го цензурира предварително?“

Дѣла да заявя на уважаемия г-н Пастуховъ, че въ пощенската станция въ София нѣма никаква цензурна комисия.

Недѣлю Атанасевъ: Въ Дирекцията на полицията има.

Министър Владимир Аврамовъ: Извършеното е направено възъ основа на закона. Азъ нѣма да кажа, че обвивката е скъсана случайно — както уважаемиятъ г-н Пастуховъ поиска да изтъкне, че е възможно такъвъ отговоръ да се даде на неговото питане. Азъ казвамъ нѣщо прѣко, и тъкмо туй, което е законното. Въ пощата не съществува никаква цензурна комисия, обаче пощенските чиновници си длъжни на всички бандеролни пратки, които идатъ отъ странство, да правятъ провѣрка, да видятъ какво се съдържа подъ обвивката. Това става не само възъ основа на закона за защита на държавата — за да се предпазимъ отъ внасянето на забранена отъ закона литература — но още и поради нуждата да се прави митническа провѣрка. Известно ви е, г-да народни представители, че напоследъкъ си заловени твърде много писма, съдържащи чужда валута — било получавана, било изпращана. По тази причина персоналетъ на пощата е длъженъ, по силата на чл. 56 отъ закона за пощите, а така също и възъ основа на членове 674, 676 и следващи отъ пощенския правилникъ, да прави

тая проверка. Така че нищо незаконно не е извършено. Ако обвинката на вестника е била скжсана, за да се види какво съдържа, и после вестникът е бил завързан с канап, за да може да се предаде въ исправност, доколкото е възможно, на уважаемия народен представител г-нъ Иванъ Пастуховъ, това е направено само въ изпълнение на закона. Никаква цензурна комисия при Дирекцията на пощитъ нѣма. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ:

ДОКЛАДЪ НА БЮДЖЕТАРНАТА КОМИСИЯ ПО БЮДЖЕТОПРОЕКТА ЗА РАЗХОДИТЪ ПО МИНИСТЕРСТВОТО НА ВЪТРЕШНИТЪ РАБОТИ И НАРОДНОГО ЗДРАВЕ ЗА 1939 БЮДЖЕТНА ГОДИНА: А) АДМИНИСТРАЦИЯ И ПОЛИЦИЯ — ПРОДЪЛЖЕНИЕ РАЗИСКВАНИЯТА.

Има думата народниятъ представителъ г-нъ Иванъ Балканджиевъ.

Иванъ Балканджиевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Вземайки думата по бюджетопроекта на Министерството на вътрешнитъ работи, азъ бѣло, мимоходомъ, само за 5 минути, ще засегна два въпроса, по които вече се говори, а следъ това ще се спра на единъ трети въпросъ, който ще засегна по-обстойно, по-подробно и по-който ще се постарая да се мотивирамъ — въпросъ, който азъ намирамъ за особено важенъ отъ гледна точка на интегритѣтъ, на цѣлостнитъ държавни интереси.

Единъ отъ въпроситѣ, по които се говори и които, както казахъ азъ, ще засегна много бѣло, е въпросътъ за общинскитъ финанси. Известно е на всички, че въ последнитъ години изъ цѣлата страна общинитъ развиватъ една видимо ползотворна и творческа дейностъ. Въ различие отъ миналото, отъ 4—5 години насамъ — навсѣкжде изъ българскитъ села никнатъ редица строителни мѣроприятия, строятъ се водопроводи, строятъ се училища, строятъ се общински домове и т. п. — единъ процесъ благотворенъ, единъ процесъ полезенъ отъ гледна точка на интереситъ на българското село, което въ миналото се е намирало въ едно нерадостно, въ едно нерозово положение.

Естествено е, че този полезенъ, резултатенъ процесъ трѣбва да продължи съ единъ темпъ, ако не засиленъ, то поне такъвъ, какъвто е билъ досега. Не ще и дума, че за да може този творчески процесъ да продължи отгукъ нататкъ, общинитъ трѣбва да бѣдатъ гарантирани въ своитъ доходи. Това налага Министерството на вътрешнитъ работи да се занимае съ този въпросъ и да му даде едно разрешение, което ще позволи на общинскитъ финанси да бѣдатъ въ едно благоприятно положение. Отгукъ ще трѣбва да се тегли изводътъ, че голѣмата частъ отъ фондоветъ, които оремянятъ общинскитъ бюджети — поне онѣзи фондове, за които е възможно — ще трѣбва да се премакнатъ. Сжщо така каза се вече, че трѣзва да се търсятъ възможности за увеличаване приходитъ на общинитъ. По този поводъ азъ дължа да забележа, че въ последно време — съ правилника за държавната полиция въ селскитъ и градскитъ общини — тѣ се натоварватъ съ още една тежестъ — да издържатъ полицаи отъ своитъ срѣдства. По силата на чл. 4 отъ правилника, въ задължение на общинитъ се вмѣства на всѣки 5.000 души население да издържатъ по единъ полицаи. Азъ смѣтамъ, че тази тежестъ на общинитъ ще трѣбва да се спести, ще трѣбва да се отстрани, като бѣдатъ задължени да издържатъ такива полицаи само общини, въ които нѣма държавна полиция, или въ които интервенцията на държавната полиция не достига.

Сжщо така, специално за онѣзи общини, на които бюджетитъ се крепятъ изключително на тютюнитъ, трѣбва да се измѣни чл. 41 отъ закона за тютюнитъ, който повелява, че данѣното задължение не спира издаването на преносителни свидетелства. Този членъ отъ закона за тютюна спява много общини да осмъществятъ своитъ бюджети.

Въобщо, за да може да се гарантира творческиятъ възходъ на българската община, ще трѣбва да се направи нѣщо по-значително за гарантиране на общинскитъ приходи, на общинскитъ финанси.

Другъ единъ въпросъ, който се засегна и по който и азъ ще кажа само нѣколко думи, е въпросътъ за кметския институтъ. Азъ считамъ, че единъ отъ факторитѣ, който позволи въ последнитъ нѣколко години да се развие една творческа дейностъ въ нашитъ общини, е поставянето начело на градскитъ и селскитъ общини хора съ безсмѣнна интелигентностъ, хора, които съ своитъ качества се различаватъ въ много отношения отъ кметовѣтъ въ миналото.

Обаче истина е и нѣщо друго — че на много мѣста кме-

товѣтъ не отговарятъ на своето предназначение. Ето защо, за да може да се създаде възможностъ за единъ по-широкъ, по-прецизенъ подборъ при подреждането на кметския институтъ, добре ще бѣде, ако се намали цензътъ за кметовѣтъ до срѣдно образование — като, разбира се, отъ ония кметове, които иматъ цензъ срѣдно образование, се изисква и 10-годишна държавна служба, а сжщо така и да съ хора съ обществено чувство, съ обществена интуиция, да съ имали обществена дейностъ. Това да бѣде преди всичко мѣрилото за тѣхното избиране или отхвърляне. Защото въобщо кметовѣтъ сж онѣзи служители въ нашата чиновническа иерархия, които сж въ най-тѣсенъ, непосредственъ досегъ съ населението. Тѣ носятъ най-силно елемента на общественостъ и на политичностъ. Тѣ сж въ досегъ съ българския народъ и, следователно, тѣ ще трѣбва да бѣдатъ подбрани съ огледъ на тия необходими качества.

Сжщевременно, обаче, отъ българския кметъ — а по начало и отъ всѣки единъ български чиновникъ — ще трѣбва да се изисква една активностъ. Всѣки български чиновникъ трѣбва да бѣде активенъ функционеръ на държавната идея, на държавния строй и на държавното управление.

Следъ тия два въпроса, които мимоходомъ засегнахъ, азъ ще се спра на трети и последенъ въпросъ, който съставлява и мотива на моята речъ — въпросътъ за граничитъ покрайнини и за държавното управление.

Историята, г-да народни представители, е пълна съ факти, съ изводи и съ поуczenia. И когато ни се постави единъ такъвъ въпросъ за разглеждане, не е зле да се обърнемъ къмъ историята — тази съкровищница на факти и на поуczenia.

Въ нашата история има единъ крупенъ, единъ огроменъ по своята отрицателностъ и мрачностъ исторически фактъ — че отъ вѣкове насамъ и до този моментъ българската народностъ неспирно се е свивала въ своитъ граници. Ние знаемъ отъ историята, че сж били времена, когато българската държава се е простирала върху една площъ отъ около 500.000 кв. км. Ние знаемъ сжщо така отъ историята, че е имало моменти, и то доста продължителни, когато българскитъ народъ, българската народностъ се е разполагала върху една площъ отъ около 300—350.000 кв. км. Ако съпоставимъ тѣзи цифри съ цифритъ на настоящето, ние се изправяме предъ единъ печаленъ, предъ единъ ужасяващъ фактъ. Ние можемъ да набележимъ много мѣста отъ Балканския полуостровъ, въ които историята сведоча, че е имало въ миналото компактни български маси, съ високо национално съзнание и съ високъ борчески духъ. А днесъ виждаме, че тия мѣста, тия пространства се населяватъ отъ чужди народности, отъ чужди народи. Така напр., азъ ще припомня единъ исторически фактъ, случилъ се въ 1207 г. на Благовѣщеніе. На тази дата солунскитъ кралъ Бонифаций Монферадски е билъ убитъ и обезглавенъ, а отрядътъ му унищоженъ отъ мѣстни българи. Въ хрониката, която се пази въ Ватикана, написана отъ хроникъора на IV кръстоносенъ походъ на Балдуинъ, се казва: Gli bugie della terra. Това събитие, г-да, е станало въ Родопския край, на около 10—15 километра отъ гръцката граница насамъ, въ Чорбалжийско поле. Това е единъ фактъ знаменателенъ. Самиятъ хроникъоръ описва съ какъвъ ентусиазъмъ съ какъвъ духъ мѣстнитъ българи сж се нахвърлили върху отряда на Бонифаций Монферадски и въ кратка борба сж унищожили тоя отрядъ, а самиятъ кралъ сж обезглавили и главата му изпратили на Калояна. Тамъ, г-да, на това мѣсто, нѣколко вѣка следъ това биде заличена и последната следа отъ българщина.

Акрополитъ казва, че когато византийскитъ войски сж се движили изъ Родопитъ, трѣбвало е да се движатъ съ голѣма предпазливостъ, защото мѣстнитъ българи сж изнемаждали движущитъ се византийски войски и сж ги унищожавали.

Минчо Драндаревски: Говори по бюджета.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни)

Иванъ Балканджиевъ: Азъ говоря по бюджета.

Г-да! Какво иде да покаже това? Иде ли то да покаже, че ние, българитъ, сме изгубили чувството на държавностъ, че ние, българитъ, като народъ, сме въ единъ упадъкъ, въ единъ декадансъ? Азъ въставамъ съ цѣлата си свѣстъ срещу едно такова предположение, срещу едно такова помисление. Въ този моментъ азъ съмъ дълбоко убеденъ, че българскитъ народъ е още въ началото на своя възходъ. Обаче ние сме длъжни да коренимъ онѣзи организационни недъзи на нашата държава, които не позволяватъ на българския народъ да развихри пълнитъ свои творчески и държавнически сили.

Г-да! И по-близката наша история говори за една немарливост към граничните области на българската държава. Азъ искам да ви обърна вниманието на творбата на Иванъ Вазовъ „Къмъ пропасть“, специално върху онази сцена, въ които се описва какъ българските боляри се веселятъ и нехаятъ въ едно време, когато ордитъ на настъпващия турдизъмъ нападатъ българските планини. Ще трѣбва да се отбележи, че и презъ Третото българско царство по този голѣмъ държавенъ проблемъ царува сѣщата немарливост. И азъ имамъ смѣлостта да обвиня всички български правителства отъ войнитъ насамъ въ едно тѣло безразличие, въ едно престѣпно нехайство и въ измѣна на своя дългъ по отношение на българските гранични области. Казвайки „гранични области“, азъ нѣмамъ предвидъ една тѣсна ивица земя отъ нѣколко километра около самата гранична линия, а имамъ предвидъ закрѣпени стопански и географски прострѣства земя, които сами по себе си съставляватъ една цѣлостъ. Тия именно цѣлостни гранични български покрайнини ние сме длъжни да направимъ цитадели на българската държавна мощъ. Ние не можемъ да си позволимъ луска да сторимъ бетонни линии, да строимъ нашата линия „Зигфридъ“ или нашата линия „Мажино“. Обаче ние сме длъжни по протежение на всички наши граници да построимъ едни духовни, едни народносно силни български гранични линии. (Ръкоплѣскания)

Ние, обаче, това не правимъ. Ние обръщаме прѣкомѣрно внимание на столичния градъ, което въ повечето случаи става за смѣтка на българските провинции и по-специално — на българските гранични области. Ние вървимъ по тая линия: да държимъ едно топло пулсиращо сърце, при едни изстинили крайници. Азъ не съмъ съгласенъ съ твърдението, че българската народносна вещественостна култура може да добие своята проява само въ столичния градъ. Бележитъ на културата въ чуждитъ държави можемъ да ги видимъ въ всичките имъ покрайнини. Така напр., бележитъ на французката народносна култура ще ги видимъ въ Парижъ, но ще ги намѣримъ и въ Реймсъ, и въ Тулонъ, и въ Марсѣлия. Нѣмската народносна култура ще я видимъ въ Берлинъ, но ще я намѣримъ и въ полетата на Източна Пруссия, ще я намѣримъ и въ Мюнхенъ, ще я намѣримъ и по всички краища на нѣмската земя. Сѣщото е и съ италианската култура — ще я намѣримъ и въ политъ на Алпите, ще я намѣримъ и въ Неаполъ, и въ Капри, и на островъ Сицилия. А у насъ съ лупа трѣбва да търсимъ изъ българската провинция веществени прояви на българската народносна култура.

У насъ и до този моментъ нѣма едно градиране на държавните нужди и едно разумно разпредѣление на срѣдствата за задоволяването имъ. Милионитъ, които се хвърлятъ тукъ въ едно грамадно, монументално здание, хвърлени по краищата на българската държава, биха се оползотворили нѣколко пѣти повече.

Г-да! Говорейки за нуждитъ на граничните области, ще се спра по-специално на Родопската гранична областъ. Това го правя не отъ мѣстентъ, локаленъ патриотизъмъ. Най-малко по тоя въпросъ е позволено да се прави махленска политика. Азъ самъ не съмъ отъ онзи край — роденъ съмъ тукъ, въ София, тукъ съмъ израстналъ — за да се считамъ така тѣсно свързанъ по произходна линия съ край, въ който живѣя.

До втрѣсване сж правени констатации за нуждитъ на Родопския край. Обаче тѣзи констатации се правятъ тукъ, въ столицата на България, почти ежедневно, безъ да сж били последвани отъ нѣкакви реални мѣроприятия. Христо Ботйовъ бѣше казалъ, че най-добре разбира нуждитъ и болките на народа онзи, който живѣе съ неговитъ нужди и болки. Следователно, когато се решава въпросътъ за българската провинция, и по-специално за отдалеченитъ български гранични краища, добре ще бжде да се взима мнението, да се чуятъ преценките и на онѣзи, които живѣятъ съ нуждитъ на тия краища и които сигурно ги познаватъ най-добре въ тѣхните подробности, въ тѣхните детайли.

Азъ ще трѣбва да отбележа, че и въ този моментъ въ управлението на Родопския край сѣществува едно пълно безсистемие. Тоя край се управлява по начинъ, който издава една какафония — свирятъ много и различни инструменти, различно настроени. Казва се, че въ Родопския край ще трѣбва да се пратятъ честни, почтени чиновници. Това се констатира, това се казва, това се проповѣдва тукъ, отъ София, обаче това най-малко се изпълнява пакъ отъ тукъ, отъ София. Така напр., и до този моментъ е система да се пращатъ въ нашия край чиновницитъ за наказане. Други се пращатъ, за да си изслужатъ за пенсия. Трети се пращатъ да служатъ 10—15 дни, за да имъ се промѣни заповѣдта за уволнение — по доброволно подадена оставка, вмѣсто въ интересъ на службата. Четвърти се

пращатъ, защото иматъ още 3—4 или 5 месеци да навършатъ 60 години, докато могатъ да служатъ. Естествено е, че при едно такова процедиране, при подбиране по такъвъ начинъ на чиновническия кадъръ за тоя край, не може да се очаква едно стройно и полезно творчество въ важния Родопски край.

По отношение на строежитъ азъ сѣщо ще трѣбва да отбележа, че ние се намираме въ единъ сѣщо така най-низъкъ, най-изостаналъ стадий. Като изключимъ желѣзнопѣтната линия — една крупна строителна инициатива, подета на времето благодарение на бѣжанския заемъ — оттамъ нататъкъ държавните строежи сж рѣдкостъ за цѣлия Родопски край. Понеже въ миналото, па даже и сега сѣществуватъ легендата, че тамъ много се краде, първиятъ строежъ, който бѣ извършенъ въ Родопския край, бѣ построяването на затворъ. Впоследствие, когато трѣбваше да се построи мостъ надъ р. Арда, той биде построенъ при условие, че самото население ще даде 2½ милиона лева. Тия пари се дадоха. Трѣбваше да се построи болница въ гр. Кърджали. Пое се този ангажиментъ при условие, че населението ще даде 1.600.000 л. Дадоха се тия пари и само при това условие този строежъ можа да бжде осъщественъ. Сега, въ този моментъ, пакъ съ срѣдства на населението се строи павилионъ за туберкулозни. Обаче отъ Дирекцията на народното здраве каточели сж решили да превърнатъ този павилионъ въ морга за туберкулозни. И азъ използвамъ този случай да въстана срещу това решение на Дирекцията на народното здраве, която е решила всички тежко болни, предъ смъртъ, отгукъ и оттамъ, да ги изпраща да умиратъ въ Кърджали. Това личи отъ бюджетопроекта на Дирекцията на народното здраве, въ който не е предвиденъ нито единъ болногледачъ, нито единъ прислужникъ за този павилионъ за туберкулозни. Значи, нему се опредѣлятъ функции на една морга, въ която ще се хвърлятъ полутрупове, за да бждатъ изнасяни трупове.

Нашиятъ край е интересувалъ, особено въ миналото, върховетъ на държавното управление само когато е трѣбвало да се печели изборна клиентела. Само тогава министри и други голѣми сж минавали презъ нашия край, и то съ автомобили, съ мѣлениосна бързина. И ако нѣкой се е застоявалъ малко повече, то е било за да изпѣе една дитирамба за царството на Орфей. Говори се за Орфей, безъ да се вникне отъ страна на отговорнитъ фактори въ голѣмитъ, крещещитъ, неотложнитъ нужди на Родопския край.

Непознаването на Родопския край се илюстрира, между другото, съ единъ скоромненъ примѣръ, само отъ преди нѣколко месеци. Отъ Министерството на правосѣдието изпращатъ пишеша машина за мировото сѣдилище въ Златоградъ презъ Бургасъ. Златоградскиятъ сѣдия е трѣбвало да отиде въ Бургасъ, за да получи пишешата машина. Други питатъ: презъ Кюстендилъ ли ще трѣбва да се мине за Родопския край? Трети търсятъ въ нашия край областта Скечъ, която въ този моментъ се намира въ грѣцка територия.

Действително не сме били забравяни отъ отговорнитъ лица въ управлението, обаче, така се е случвало, че тѣ обикновено сж идвали въ нашия край въ навечерието на тѣхното падане. У насъ е станало обичайно, когато дойде единъ министъръ, да се казва: „Скоро кабинетътъ ще падне“. Дойде г-нъ Кимонъ Георгиевъ съ нѣколцина други — следъ два месеца падна; дойде г-нъ Андрея Тошевъ — следъ два месеца и той падна; презъ лѣтото дойдоха г-нъ Ганевъ, г-нъ Николаевъ и г-нъ Кожухаровъ. Следъ два месеца г-нъ Николаевъ си прибра папката и си отиде. По-щастливъ излѣзе г-нъ Кожухаровъ. Единствениятъ, който се интересува отъ Родопския край, това е уважаемиятъ г-нъ министъръ Ганевъ, който дойде много рано, но който изглежда, че има имунитетъ срещу подобна угроза.

Недѣлко Атанасовъ: Той има връзки съ 19-томайцитъ.

Никола Стамболиевъ: Неговата мая е по-голѣма.

Иванъ Балканджиевъ: Тукъ дължа, г-да, да заявя, че отъ известно време действително се обръща по-сериозно внимание на нашия далеченъ край. Въ това отношение изпълни своя дългъ — дотолкова, доколкото е ималъ възможностъ — бившиятъ министъръ на вътрешнитъ работи г-нъ Николаевъ. По негова инициатива се почна строежътъ на единствената гимназия за цѣлия Родопски край, установиха се гранични училищни инспекции, които сж сѣщо единъ много благоприятенъ фактъ за нашитъ погранични области и се увеличиха заплатитъ на общинските служащи.

Сѣщо и по отношение на пѣтищата се прави нѣщо, обаче има още много да се желае. И досега въ известни важни посоки въ нашия край пѣтуването става чрезъ транс-

бордиране през рѣкитѣ — едни автомобили чакатъ отъ едната страна, други — отъ другата. Така се трансбордиратъ стоки съ хиляди тонове. Тютюнѣтѣ, които се изнасятъ отъ цѣлия Златоградски край, се трансбордиратъ на грѣбъ презъ р. Сютлийка отъ единия брѣгъ на другия. Естествено, г-да, това носи и рискове, и загуби, и неудобства отъ стопанско и друго естество за населението, за онѣзи, които творятъ стопански блага въ този край.

Азъ искамъ да обърна вниманието ви върху голѣмата необходимостъ отъ увеличаване заплатитѣ на всички служители въ Родопския край, защото само така ще може да се подбере чиновнически кадѣръ, какъто подобава за задачитѣ и нуждитѣ на нашия край. Защото, г-да, азъ трѣбва да ви кажа, че въ Кърджалийско наемитѣ сѣ като въ София. И вие ще трѣбва да се поставите въ положението тамъ на чиновника, който е принуденъ половината отъ своята заплата да я дава за наемъ.

Безъ да се разпостирамъ повече, азъ само ще констатирамъ, че е висша държавна необходимостъ да се доуглаби българската народностна култура въ нашитѣ гранични краища. Какъ ще стане това? Безспорно, съ едно планово системно управление, което същевременно да бѣде продължително, едно управление съ примесеностъ, едно управление централистично, едно управление волево.

Кои биха могли да бѣдатъ нормитѣ, рамкитѣ на управлението въ крайграничнитѣ области? И тукъ азъ ще се позова пакъ на историята. Неотдавна, преди десетина месеци, азъ писахъ по този въпросъ статия въ в. „Зора“, като се позовахъ на историческитѣ данни, които ни даватъ нашиятъ покойнъ професоръ Златарски и други наши историци, които шрихиратъ начинитѣ на управлението на крайграничнитѣ области отъ римлянитѣ. Не можемъ да откажемъ, че римлянитѣ сѣ умѣли да правятъ държава. Това е исторически фактъ. Нормитѣ, които сѣ влагали тѣ въ строежа на своята държава, и досега сѣ единъ богатъ източникъ за наука и подражание. По-специално азъ ще отбележа, какъ римлянитѣ сѣ управлявали Мизия, когато Дунавътъ е билъ граница на римската империя.

Мизия е покорена въ VI в. преди Христа, а Тракия — въ 46-та година следъ Христа. Отъ този моментъ почва римската държавна интервенция върху крайграничната Мизийска област. Какви сѣ безезитѣ на това управление? Първо, управителътъ на Мизия — по този начинъ сѣ управлявани всички крайгранични римски области — е билъ лице съ високъ рангъ, императорски намѣстникъ, *legatus autonus pro-prefector*. Макаръ да е управлявалъ едно простанство по-малко, отколкото сѣ били вътрешнитѣ римски провинции, той е билъ съ единъ несравнимо по-високъ рангъ отъ тѣзи, които сѣ управлявали по-голѣмитѣ вътрешни провинции, ималъ е титла, какъвто се е давала само на бившъ консулъ на империята. Тракия се е управлявала отъ императорски прокураторъ и едва при Траяна се управлява отъ императорски намѣстникъ, но той е нѣмалъ консулски чинъ, а само преторски такъвъ.

Ето, г-да, виждате, какво голѣмо значение сѣ отдавали римлянитѣ на личноститѣ, на които е било възложено да управляватъ крайграничнитѣ провинции. На тѣхъ е давана възможностъ да прокаратъ пълна централизация въ управлението на крайграничнитѣ области.

Другъ единъ белегъ, характеренъ за управлението на крайграничнитѣ римски провинции, сѣ голѣмитѣ гарнизони. Така напр., най-качествената римска войска — легионитѣ, сѣ били разполагани единствено въ крайграничнитѣ римски провинции, а въ вътрешнитѣ римски провинции е имало само помощна войска. Докато въ Мизия по-рано при Диоклетиана е имало отъ 2 до 4 легиона, въ края на V-то столѣтие е имало 5 легиона. Това различие, на пръвъ погледъ само формално, между управлението на вътрешнитѣ и това на външнитѣ римски провинции е оставило въ тия области трайни следи, които сѣ запазени и до този моментъ. Докато Тракия и другитѣ вътрешни римски провинции на полуострова не сѣ били така силно романизирани, римската култура не е могла да бѣде вглѣбена, точно обратното се забележава въ Мизия и всички крайгранични римски провинции. Тамъ насаждането на римската култура, романизацията е била въ пълна сила и е оставила следи и до този моментъ. При Траяна римската държавна властъ сѣ поставя за задача да свърже органически, тѣсно, крайграничнитѣ области съ империята и по този начинъ да бѣдатъ тѣ спечелени за римската култура. Траянъ и неговитѣ замѣстници постигатъ това съ създаването на много нови градове. И действително, въ Мизия сѣ създадени много римски градове, които остатъци и досега съдържатъ, градове, които — трѣбва да забележа — сѣ работени съ американска бързина, за изграждането на които сѣ хвърляли маса сръдства, въ които сѣ били създадени всички удобства на тогавашния животъ. Строили сѣ се аквариуми,

храмове, крепостни стени, водопроводи, бани и т. н. По този начинъ, съ бързина и трайностъ, сѣ се внедрявали вещественитѣ белези на римската народностна култура. Съ сѣщия бързъ темпъ сѣ били строени и пактища — остатъци отъ тѣхъ виждаме и днесъ — които сѣ кръстосвали тия римски провинции, особено севернитѣ краища на Балканския полуостровъ въ всички посоки.

Какво се иска, г-да, отъ насъ? Искане се само да подражаваме на онѣзи, които въ държавното устройство сѣ проявили гениалностъ. Тукъ именно се нагата съ всичката сериозностъ и въпросътъ за административното дѣление на страната. Въ нашитѣ крайгранични области ние можемъ да имаме едно цѣлостно, едно централистично управление само тогава, когато тѣ бѣдатъ повѣрени на лица, чието внимание и усилия ще бѣдатъ насочени изключително къмъ задоволяване специалнитѣ нужди въ тия области. Приказвалъ сѣмъ съ много областни директори — и съ г-нѣ Луковъ, и съ г-нѣ Петъръ Ивановъ, и съ г-нѣ Рашковъ, и съ г-нѣ Пѣйчевъ и т. н. — задавалъ сѣмъ имъ въпроса: отъ Пловдивъ и отъ Стара-Загора можете ли да управлявате Родопския край, специално Ардинско, Златоградско, Крумовградско и т. н., управлявате ли го щастливо, полезно, лесно? Всички сѣ ми давали отрицателенъ отговоръ, казвали сѣ ми: „Ние се намираме въ невъзможностъ да управляваме тѣзи краища“.

Г-да! Когато разглеждаме административното дѣление на страната ни, не трѣбва да я третираме като пита кашкавалъ, който може да бѣде разрѣзана на еднакви отиѣрени кѣсове, не можемъ да си служимъ при това дѣление съ пергелъ и транспортиръ. Трѣбва да държимъ смѣтка и за географскитѣ, демографскитѣ, стопанскитѣ и т. н. условия, които опредѣлятъ естественитѣ граници на една или друга областъ.

Преценявайки така, азъ считамъ, че законътъ за административното дѣление на страната трѣбва да претърпи измѣнение главно съ огледъ на това, да бѣдатъ задоволени нуждитѣ на нашитѣ крайгранични пактища, като насочимъ сврето внимание и къмъ Русе, и къмъ Варна, повече къмъ Видинъ, още повече къмъ Горна-Джумая и Кърджали. Възражавало се е нѣкой път, казвало се е, че нѣма пари. Азъ считамъ, че 10—15—20 милиона лева не могатъ да съставляватъ прѣчка, за да не бѣде решенъ правилно единъ толкова важенъ и смѣстителъ, отъ гледна точка на държавнитѣ интереси, проблемъ. Най-после, ако не могатъ да се намѣрятъ нуждитѣ сръдства, нека се разиграе за тази целъ специаленъ дѣлъ отъ държавната лотерия — да ни дадатъ билетитѣ, ние ще ги продадемъ и ще набавимъ сръдства.

Завършвамъ, г-да, съ заключението, че ще трѣбва да се направи всичко възможно, за да се даде на нашитѣ крайгранични краища едно управление такова, което да спои съществуващитѣ тамъ особености, да спои съществуващитѣ мисли, идеи и дѣла въ едно, защото това е единствената гаранция да можемъ да утвърдимъ нашитѣ крайгранични области така, както диктуватъ интереситѣ на държавата.

Уважаемиятъ министъръ на вътрешнитѣ работи г-нѣ генералъ Недевъ познава пограничнитѣ краища и нека бѣде увѣренъ, че всички българи, които живѣятъ изъ тѣхъ, възлагатъ на него извънредно много надежди. Презъ 1932 г. азъ чухъ за една инициатива на г-нѣ генералъ Недевъ, който тогава бѣше въ Горна-Джумая: да се построи паметникъ-фаръ край Горна-Джумая, на единъ връхъ, свѣтлината на който фаръ да се вижда на 30—40—50 км. и по този начинъ да сигнализира подвига на умрѣлитѣ български герои въ онѣзи покрайнини. Азъ не зная дали е извършилъ тая работа г-нѣ Недевъ. Обаче въ Гюешево, пакъ въ онзи край, има една камбана. Би било добре, ако бѣдѣше възможно по всички краища на нашитѣ граници да бѣдатъ издигнати такива камбани, които да биятъ непрекъснато, за да будятъ съзнанието за дългъ у всички, които управляватъ въ този моментъ, и у всички, които ще управляватъ въ бѣдеще страната. Но понеже това не е възможно, като ехо на мисълта на Катона: „Консули, недейте забравя Картагенъ“, азъ се обръщамъ къмъ уважаемия Министерски съветъ и къмъ онѣзи, които отсега нататкъ ще управляватъ България, съ поквика: г-да, недейте забравя българскитѣ граници! (Сжиколѣскания отъ дѣсно и центъра)

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Има думата народниятъ представителъ г-нѣ Димитъръ Търкалановъ.

Димитъръ Търкалановъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Азъ имамъ по-особено мнение по въпроса, който е поставенъ на дневенъ редъ — бюджетопроектътъ на Министерството на вътрешнитѣ работи и народното здраве, специално администрацията и полицията.

Г-да народни представители! Ако има нѣщо измѣнено отъ 19 май насамъ въ съвременния строй на българската държава, то е предимно вътрешното устройство и уредба на държавата.

Вие си спомняте съ какъвъ интересъ се очакваше отъ българското общество избирателниятъ законъ, който трѣбваше — и споредъ думитъ на министър-председателя, които сѫ казани въ неговото поздравление на 1 януарий — да свърже народа съ управлението, който трѣбваше да даде на българския народъ Народно събрание, каквото не съществуваше отъ 19 май насамъ. Мина се презъ много перипетии, много проекти се правиха, докато презъ есента на 1937 г. тогавашниятъ министъръ на вътрешнитъ работи Красновски обяви своята наредба-законъ за избирание на народни представители, по силата на която презъ м. мартъ 1938 г. бидоха произведени на четири пѣти тѣзи избори и ние на 22 май се събрахме тукъ. Мене ме интересува още повече политиката на това министерство, поради факта, че преди известно време, доколкото си спомнямъ, пакъ министър-председателятъ г-нъ Кюсевиновъ, запитанъ отъ журналисти — или други, не помня — кога ще се правятъ избори за озакантени мѣста, отговори: „Това е работа на министра на вътрешнитъ работи“. Очевидно е, че политиката на Министерството на вътрешнитъ работи не е една обикновена политика; тя не засѣга само службата на единъ ресорс, а засѣга, между другото, и една отъ първитъ институции по конституцията — Народното събрание.

Ето, ние, г-да народни представители, въ този моментъ стоимъ съ 9 озакантени мѣста и не знаемъ дали въобще тѣзи мѣста ще бждатъ засти. Ние ще чакаме да видимъ кога — въ реда на своята политика, на своитъ разбирания — министърътъ на вътрешнитъ работи ще оповести, дали ще има избори за озакантенитъ мѣста или и той ще си послужи съ старата порочна практика и ще каже: защо сѫ нужни, нека да изтече легислационниятъ периодъ, па ще видимъ! Но това е порочното старо! Азъ се наѣзвамъ, че въ „новото“ време това нѣма да стане и че министър-председателятъ, който, като шефъ на кабинета, носи отговорността за управлението на страната, ще впуши на своя министъръ на вътрешнитъ работи по-скоро да бждатъ произведени избори за тѣзи озакантени мѣста. (Ръкоплѣскания отъ лѣво)

Г-да народни представители! Политиката на Министерството на вътрешнитъ работи, по която сега говоримъ, се отразява и въ единъ другъ съществени и важни преобразования, които държавата претърпѣ следъ 19 май. Това е преобразованието въ общинското самоуправление. Азъ, скромень общественикъ, казахъ тукъ единъ пътъ своето мнение по този въпросъ. Азъ не се съгласявамъ съ тая реформа, нѣма да се съглася и утре съ нея. И азъ искамъ сега предъ васъ да се мотивирамъ. Защото, г-да народни представители, азъ изхождамъ отъ теорията и практиката отъ 1877 г. до 1934 г., 19 май, и отъ това, което е проповѣдвано отъ тия, които сѫ създали органическия уставъ, българската конституция. А тѣ, безспорно, сѫ отразили духа на борцитъ за освобождението. Азъ искамъ да намеря тамъ единъ мотивъ за самоуправлението на общинитъ и го намирамъ. Искамъ да бжда откровенъ предъ васъ, г-да народни представители, както винаги съмъ билъ. Азъ си спомнямъ, че презъ 1933 г. бидоха разтурени окръжнитъ съвети съ единъ мотивъ, че ще бждатъ замѣстени съ нѣкакви околийски комитети. Не, те бидоха разтурени, защото имаше убеждение, че ще се загубятъ изборитъ. Това бѣше мотивътъ и на Кимонъ Георгиевъ и Дамиянъ Велчевъ, когато замѣниха съществуващата до 19 май 1934 г. система на изборния кметъ, система на самоуправление на общинитъ, съ назначения кметъ, съ чиновника на министра на вътрешнитъ работи. Това е единствениятъ мотивъ.

Г-да народни представители! Тукъ предъ мене сѫ съкратенитъ дневници за заседанията отъ 16 февруарий до 16 априлъ 1879 г. на I-то учредително Народно събрание въ Търново. Подъ председателството на подпредседателя Петко Каравеловъ се разглежда приеждането на чл. 3 отъ устава. Взема думата Стоиловъ и казва: (Чете) „Чухте едно предложение, че това, като нѣщо неважно, трѣбва да се остави за по-поздиръ. Азъ поддържамъ, че раздѣленіето е, както се споменува и въ рапорта на 15-членната комисия, едно основно начало на конституцията. Г-нъ Цанковъ предлага, щото на всѣка община, която съставлява единица отъ управлението, да се даде да върши толкова, колкото тя може. Азъ съмъ съгласенъ съ това и искамъ развитието на самоуправлението въ тѣзи общини, или административни единици, защото то ще бжде силата на нашия народъ и една здрава основа за бъдещото развитие. Трѣбва да останемъ на тѣзи единици да вършатъ самостоятелно своитъ домашни работи, а не да чакатъ отъ правителството всичко. Нѣй трѣбва да се стараемъ у насъ да се развитъ много

центрове на политически и общественъ животъ. Това е началото на децентрализацията, което Франция съ мъжа се стреми да постигне и което дава силата на Англия и Америка. Другото начало е началото на централизацията, споредъ което правителството прави всичко. Нашето отечество трѣбва да състави едно цѣло, но въ смѣното време да гледаме, щото да съставимъ отдѣлни центрове, които въ миниатюренъ видъ да представяватъ цѣлото и на които конституцията да гарантира самоуправлението. Азъ поддържамъ мнението на г-нъ русенския депутатъ“ — заключава Стоиловъ — „за раздѣленіето на територията на окръжии, околии и общини, защото само тогава ще имаме силно народно управление“.

По-поздиръ го прекъсва подпредседателятъ Каравеловъ, за да вземе думата Балабановъ, който казва въ смѣното заседание — дневникъ 13 отъ 22 мартъ 1879 г. — следното: (Чете) „Колкото за общината, тя иде най-поздиръ въ дѣленіето; по тя е първото административно тѣло. Дайте помногo правдини на окръжнето, по-малко на околията, а на общината — най-пълно самоуправление. Въ нейнитъ дѣла трѣбва да се мѣси централната властъ въ рѣшки случаи. За доказателство на добрата страна на общинското самоуправление моятъ приятель г-нъ Стоиловъ приведе като примѣръ Англия и Америка; а азъ ще дамъ другъ примѣръ“. — Слушайте, г-да народни представители. — При всѣки гонения и телгитъ отъ страна на турцитъ ние си съхранихме народния животъ именно затова, че имаме общинско управление. Тѣ — общинитъ — ни дадоха училищата и поддържаша черквата ни, която като хранилище запази нашитъ предания. Отъ когата захванаха отъ Цариградъ да унищожаватъ общинския животъ чрезъ своитъ реформи, взеха да вредятъ и на развитието на народа ни. Затова, въ заключение, азъ пакъ предлагамъ да се приеме предложението на г-нъ Цанкова“.

Азъ не зная дали тѣзи мотиви сѫ въ нѣщо остарѣли. Азъ, г-да народни представители, трѣбва съ голямо огорчение да ви заявя, че наскоро преди 22 май, преди да бѣше се събрала Камарата, чухъ отъ единъ мой колега тукъ, който не присѣтствува, да ми казва: „Ще се съгласишъ, че конституцията е вече демодѣ, нѣщо остарѣло“. Тоя колега често пѣти взема думата тукъ, но азъ не можахъ да го чуя да потвърди, че действително конституцията е демодѣ и че тя въобще нѣкой джѣ е била модерна или немодерна. Мене ми се струва, г-да народни представители, че тя съвсемъ не е остарѣла.

Никола Стамболиевъ: Този депутатъ подписа ли клетвения листъ?

Димитъръ Търкалановъ: Той се е подписалъ на клетвения листъ. Но това бѣше преди да го подпише. — Самоуправлението на общинитъ, г-да народни представители, трѣбва да бжде запазено тѣй, както то е тогава теоретизирано. Азъ ви казахъ мотива, поради който 19 май тури кръстъ на общинското самоуправление и въведе назначаването на кметове отъ Министерството на вътрешнитъ работи.

Г-да народни представители! Нѣма да отрека, че въ миналото имаше своеволия, имаше опущения, имаше увѣчания. Това е истина. Азъ зная села, кѣдето презъ месецъ два се смѣняваха кметовѣтъ. Държатъ кмета 2—3 месеца, следъ туй се събератъ съветницитъ на заседание въ нѣкоя кръчма и решаватъ да се постави другъ кметъ. Но ние, г-да народни представители, не можете да вадите заключение отъ отдѣлни случаи. Като имате предвидъ такива случаи, ще създадете единъ законъ, който ще стабилизира положението на кмета. Азъ съмъ за стабилизираното положение на кмета, но искамъ той да бжде изборенъ, да бжде цензованъ и да изхожда отъ своето населено мѣсто. (Ръкоплѣскания отъ нѣкои въ лѣво)

Каква е дейността на общинитъ следъ 19 май до този моментъ? Тя не е много хубава. Икономия отъ назначенитъ кметове общинитъ не сѫ реализирали. Преди всичко назначенитъ кметове иматъ по-голямъ заплати, отколкото бѣха заплатитъ на изборнитъ кметове. Това е истината.

Никола Контевъ: Тогава секретаръ-бирницитъ получаваша два пѣти повече отъ кмета.

Димитъръ Търкалановъ: Моля Ви се! И сега получаватъ смѣното. — Независимо отъ това, въ всѣко село на общината има и кметски намѣстникъ. Въ какво се изразява тѣхната дейностъ? И преждеговорившиятъ, и други оратори казаха тукъ: „Строй се, г-да народни представители!“ Какво се строи? — „Правятъ се училища, правятъ се улици, правятъ се водопроводи, правятъ се лѣвобиници

и пр. Разбира се, че ще се правят. Това е дълг на всеки общински кмет и на всеки общински съвет. Може би миналата година е направено по-малко, тая година — повече; в това село по-малко, в онова село повече. Вие не можете да отречете, г-да народни представители, че това, което е направено досега в България, е дълго на всички управления, съ всичките им дефекти, от 1877 г. до 1929 г. Нѣкой е творил по-малко, друг е творил повече. И да се казва, че миналото е порочно, че то нищо не ни е дало, че всичко, каквото е направено досега в България, е направено от 19 май насетне, е едно заблуждение, е една лъжа.

Никола Контевъ: Кой твърди това нѣщо, че всичко в България е направено след 19 май?

Димитър Търкалановъ: Г-да народни представители! Азъ нѣма да ходя много далеч; ще взема за примѣръ моето родно село Поибрене, Панагюрско. Наблюдавахъ нашия кмет — единъ младъ юристъ, хрисимъ момъкъ, добъръ мъжъ, но човѣкъ безъ инициатива. Презъ лѣтото, напр., когато трѣбваше да назначи единъ поличъ, на когото да се плати заплатата в натура, околийскиятъ управителъ в Панагюрище трѣбваше да му каже, кой да бѣде назначенъ. Такива кметове, безъ инициатива, азъ не желая за българското село. Азъ желая кметове, които съ светитъ дѣла да отразяватъ волята на народа и собственото си убеждение. Това не е единъ единственъ случай.

Никола Контевъ: Ама отъ единственитъ случаи вие вадите заключение.

Председателствуващъ Димитър Пешевъ: (Звъни)

Димитър Търкалановъ: Азъ нѣма да говоря за други случаи. Ще ми позволите, обаче, да се спра по-конкретно на една община, за която се говори тукъ преди малко — за Столичната община. (Оживление)

Никола Контевъ: Какъ за нея!

Димитър Търкалановъ: Азъ трѣбва да ви кажа, г-да народни представители, че Столичната община в този моментъ тежи на държавата и на гражданитъ на София съ пдъ 1 милиардъ лева задължения. Грамадна частъ отъ тия задължения, г-да народни представители, сѣ къмъ фонда „Общински налози“ при Министерството на финанситъ, който даде срѣдства за постройка на водопровода „Рила—София“ по единъ специаленъ законъ отъ 1924 г.

Най-напредъ азъ трѣбва да кажа, че управлението на Столичната община си позволи работи, които сѣ въ явни нарушение на конституцията. До пролѣтътъ на 1937 г. ние имаме мера въ границитъ на Софийската община 47.000 декари, или 47 кв. км. По силата на една наредба-законъ, издадена презъ м. априлъ 1937 г., която е въ нарушение на чл. 8 отъ наредбата-законъ за селскитъ общини, днешниятъ кметъ се объяви нѣщо като паша въ България и увеличи територията, въ границитъ на така наречената Голѣма София, на 160 кв. км. Когато нѣкога Софийската община оперираше съ 27, кръгло 30 кв. км. урегулирана площъ, въ границитъ на 47—50 кв. км. землице на София, ние казахме, че е невъзможно София да бѣде благоустроена съ обикновенитъ доходи, които се изразходваха по единъ бюджетъ кръгло 500 милиона лева. Азъ питамъ: вие, които плащате за благоустройването на Голѣма София, по тѣна на grosse Берлинъ, какъ ще благоустройвате 160 кв. км.? Азъ не виждамъ логика. И не само не виждамъ логика, но азъ виждамъ липсата на възможности на това управление чрезъ думитъ на единъ помощникъ-кметъ, който преди нѣколко дни ми каза: „Лошо е, г-нѣ Търкалановъ, изчерпана се ресурситъ, нѣма възможностъ“.

Г-да народни представители! Много срѣдства се изхарчиха, пропиха. Действително, направи се нѣщо — това, което е истина, не може да се отрича — но то странно много тежи на гражданитъ. Голѣма частъ отъ срѣдствата сѣ взети отъ държавата. И понеже, въ връзка съ бюджета на Министерството на вътрешнитъ работи, се повдигна въпросътъ за довършване сградата за Министерството на вътрешнитъ работи, за която веднажъ се искаха 8 милиона лева, трѣбва да кажа, че това сѣ все грѣшки въ планове и проекти на техници въ България като инж. Иванъ Ивановъ. Следъ това, за довършването на това здание се поискаха други 4 милиона лева, а сега се поискаха нови 12 милиона лева. Разбира се, бюджетарната комисия не позволи това. Азъ пъкъ ще ви кажа, какво струва на държавата и на софийското гражданство строителната политика на техницитъ въ България и специално тая на днешния столиченъ кметъ.

Въ 1928 г. започна строежътъ на нова модерна кланица въ София, която, споредъ изчисленията на техницитъ, възлизаше на 55 милиона лева. Знаете ли, г-да народни представители, на колко възлѣзе този строежъ и колко се плати въ 1932/1933 г., когато кланицата бѣше окончателно завършена? Тя възлѣзе къмъ 122 милиона лева. Защото единъ пътъ техницитъ казватъ: „Нѣма електрическа инсталация“, другъ пътъ казватъ: „Нѣма машини за хладилното отдѣлене“, трети пътъ казватъ: „Не е предвиденъ куминъ“, четвърти пътъ казватъ: „Не сѣ предвидени котлитъ“, пети пътъ казватъ: „Не е предвидена ограда“, шести пътъ — не зная какво не било предвидено, дайте милионъ, два, три пѣтъ, петнадесетъ — край нѣма, за да стигне отъ 55 милиона лева първоначално до 122 милиона лева.

Какво да ви кажа, г-да народни представители, за политиката на тия „компетентни“ кметове, каравани въ строежа на водопровода „Рила—София“? Азъ ви казвамъ: водопроводътъ „Рила—София“ отъ 260 милиона лева, споредъ първоначалнитъ изчисления въ края на 1924 г., възлѣзе на 500 милиона лева, за да бѣде отдаденъ строежътъ му за 480 милиона лева и да бѣде завършенъ съ 1.130.000.000 л. Компетентни! Кои сѣ компетентни? Общинското управление презъ 1932—1934 г. се измиваше да намѣри срѣдства, за да посреще задълженията срещу строителя Голднеси, който строеше водопровода. А ние бѣхме длъжни да намѣримъ тѣзи срѣдства, за да не плащаме огромни вреди и загуби и обезщетения. Трѣбва да забележа, че въ тази сума влиза и 286-милионната претенция по арбитражното дѣло на строителната компания съ общината.

Г-да народни представители! „Компетентното“ управление на София въ последния моментъ е поставило на Министерския съветъ единъ другъ въпросъ. И азъ много се интересувамъ да видя, какво отношение ще вземе Министерскиятъ съветъ къмъ него. Презъ пролѣтътъ или лѣтото бѣде произведенъ търгъ за постройка на язовирната стена Бѣли-Искъръ. На тая търгъ се явиха две фирми. Едната фирма даде 23% пдъ девиза, а другата — 21%. По силата на закона за постройката на водопровода „Рила—София“, търгътъ се утвърждава отъ министъ на вътрешнитъ работи, а Министерскиятъ съветъ утвърждава договора въз основа на утвърдения търгъ. Въ тоя моментъ търгътъ е утвърденъ отъ министъ на вътрешнитъ работи и предстои Министерскиятъ съветъ да утвърди договора, който още не е сключенъ, защото трѣбватъ нѣколко милиона лева за гербъ.

Две думи за историята на тая търгъ. Бившиятъ министъръ на вътрешнитъ работи г-нѣ Николаевъ не го утвърди. Той, безъ да прати преписката, се делита до Върховната смѣтна палата и отъ тамъ му казахъ: „Съгласно закона за б. о. п., вие ще предпечетете по-износната оферта“. Съ това, обаче, не е съгласенъ инж. Ивановъ. Г-нѣ Николаевъ не утвърди търга.

Въпросътъ се постави наново предъ сегашния министъръ на вътрешнитъ работи г-нѣ Пешевъ. Той праща редовно преписката въ Върховната смѣтна палата. Става тамъ кметътъ инж. Ивановъ и въ отсъствието на г-нѣ Красновски, председателъ на Върховната смѣтна палата, палатата мотивира: „Не е важна по-малката цена; важно е офертата да е изгодна, да е износна“ и взема решение, дава мнение на г-нѣ министъ, че търгътъ, макаръ и съ една сума отъ 2 милиона лева въ повече, може да бѣде утвърденъ. Г-нѣ министърътъ уважилъ мнението на Върховната смѣтна палата, като счелъ, че то е задължително за него, и утвърдилъ търга.

Генко Стояновъ: Не е дълженъ! Щомъ е незаконно, не е дълженъ.

Димитър Търкалановъ: Но, г-да народни представители, въпросътъ още не е ликвидиренъ, и мене ми се струва, за честта на Министерския съветъ, че тоя търгъ нѣма да бѣде утвърденъ и преписката ще се върне, за да се направи ново състезание, новъ търгъ, защото, забележете, въ тоя търгъ сѣ ангажирали държавни срѣдства отъ фонда „Общински налози“ въ размѣръ на 78 милиона лева, които се държатъ на разположение на общината въ Българската земеделска и кооперативна банка. Азъ искамъ да кажа, че има стремежъ да се наложи една програма, която за кмета на София и за общинската управа на София, съ огледъ разхубавяването и благоустройването на града, може да е добра, но която, споредъ мене — въ това съмъ дълбоко убеденъ — е порѣйна и порочна!

Г-да народни представители! Нѣма да влизамъ въ голѣми подробности по системата на днешното „компетентно“ управление на София. Ще прочета само какъ се иска отъ софийскитъ граждани, които сѣ засегнати отъ градоустройствения планъ и чийто брой надминава 5.000

души. Ето ви официалната декларация (Показва една печатна декларация), която градоустройствената дирекция иска от всеки засегнат гражданин. (Чете) „Декларация. Подписаният . . . жител на Голѣма София, собственик на парцел . . . от квартал . . . , землище . . . на София, декларирамъ предъ Голѣмата столична община, че се задължавамъ веднага, при първо поискване отъ страна на последната, да събоя разрешената ми постройка върху . . . кв. м., състояща се отъ . . . , безъ да претендирамъ за каквито и да било вреди и загуби, когато общината поиска това въ връзка съ прилагането на общия градоустройствен планъ. Въ случай, че не изпълня събарянето въ дадения ми отъ общината срокъ, същата има право да извърши събарянето безъ друго предупреждение отъ нейна страна“.

Нѣкой отъ лѣво: Пожарната команда.

Боянъ Василевъ: Г-нъ Търкалановъ! Има и други декларации, искани отъ общински съветници на селата около София, които насила сѫ карани въ общината да подписватъ, че желаятъ да се присъединятъ къмъ София, когато това не е тѣхно желание.

Димитъръ Търкалановъ: Моля Ви се. Ще говоря и по тоя въпросъ.

Г-да народни представители! Да характеризирамъ какво представлява тази декларация, която засѣга не 1, 2, 3, 5 души, а хиляди български граждани. Това е единъ актъ на насилие. И нарочно прочетохъ тази декларация, за да бѣде отбелязана въ стенографскиѣ дневници. Струва ми се, че г-нъ министър-председателъ и г-нъ министърътъ на вътрешнитѣ работи ще си взематъ добра бележка отъ това, какъ органи на властѣта насилватъ гражданитѣ за смѣтка на тѣхнитѣ имуществени интереси, въ които сѫ вложили всичкия си трудъ, потѣта и кръвта на своето семейство и които въ този моментъ, по силата на тази декларация, не сѫ собственици!

Г-да народни представители! Куриозно е, че преди нѣколко дни единъ господинъ, който се е подвизавалъ тукъ въ миналото, като инструкторъ на Обновата, нѣкой си Божиновъ, въ този моментъ сътрудникъ на цензурата, цензоръ при Общинския съветъ, е наредилъ да бѣде публикувана въ пресата една декларация на общинския съветникъ отъ Горна-Баня, която опровергава казаното на министра на вътрешнитѣ работи отъ народнитѣ представители Георги Шишковъ и Боянъ Василевъ, какво народътъ не желае голѣма община, а иска да живѣе въ своитѣ общини. Общинскитѣ съветници отъ съответнитѣ села сѫ били викани въ кабинета на секретаря на столичния кметъ и сѫ накарани да подпишатъ тая декларация. Това е истината. Това е позоръ! Не може за хатѣра на общинската управа да се провокиратъ народнитѣ представители, които по убеждение изпълняватъ своя дългъ и протестиратъ срещу това, че е създаденъ пашалѣкъ на единъ инженеръ, който управлява 160 кв. клм. еднолично и безотговорно! (Ръкоплѣскания отъ лѣво)

Петко Стояновъ: Тѣ мислятъ, че е още 19 май.

Димитъръ Търкалановъ: Г-да народни представители! Съ тия думи азъ характеризирахъ управлението на общинитѣ отъ „компетентнитѣ“, за да помоля министра на вътрешнитѣ работи г-нъ генералъ Недевъ да каже своето мнение, дали той стои още на базата на компетентното управление на назначаванитѣ кметове, за които и отъ тая страна (София въ дѣсно и къмъ центъра) се каза, че не е необходимъ само цензъ, че е необходима и практика, необходима е и душа, необходимо е познаване на нѣщата.

Позволете ми, г-да народни представители, да ви напомня думитѣ на единъ голѣмъ човѣкъ на днешния вѣкъ. Азъ бѣхъ помощникъ-кметъ на Софийската община въ 1933 г., когато, минавайки презъ България, дойде, като гостъ на правителството и посети нашия общински съветъ, президентътъ г-нъ Ерио, който отъ 30 години и до днесъ е кметъ на гр. Лионъ. Зарадъ неговата деятелност и трудове по общинското управление, той биде награденъ съ почетната значка на Столичната община. Тогава той държа тукъ едно слово и каза: „Азъ се радвамъ на едно обществено положение въ Франция, азъ служа на моя народъ, и това, което зная и съ което му служа добросъвестно и почтено, доколкото мога, сѣмъ го научилъ въ общината, която е най-голѣмиятъ университетъ за общественика, презъ тамъ сѣмъ миналъ и азъ — казва Ерио — кждето се отразяватъ ежедневнитѣ нужди на всички граждани, на всички възрасти, на всички съсловия, на всички категории“.

Какво искате вие — цензъ? Свършилъ си университетъ, ветеринаренъ факултетъ — имашъ цензъ; ти си запасенъ офицеръ — стани кметъ! Не е достатъчно, г-да. Затова сѣмъ дълбоко убеденъ че тая система трѣбва да бѣде измѣнена, да бѣде коренно промѣнена, като несъстоятелна и вредна. Азъ се надѣвамъ, че въ това отношение ще се направи реформа.

Г-да народни представители! Азъ имамъ много малко време, затова ще ви занимамъ накратко и съ едно друго учреждение, което е въ непосредственъ контактъ съ общинското управление, наречено „Съюзъ на общинскитѣ служители“. Азъ искамъ да изнеса предъ васъ тукъ нѣкои цифри и данни за тоя съюзъ. Управата на тоя съюзъ, начело съ инж. Иванъ Ивановъ и Сивиновъ, се е впила като кърлежъ и въ едно тихо, спокойно гнѣздо, на улица „Ракѣвски и площадъ „Славейковъ“, смуче огромни сръдства, които се събиратъ отъ мизернитѣ заплати на общинскитѣ служители въ България, на брой 32 хиляди. Събиратъ ги, г-да народни представители, чрезъ секретаръ-бирничитѣ, изпращатъ ги чрезъ държавнитѣ пощи, съ държавни сръдства. И вие виждате въ в. „Защита“, отъ 16 августъ 1937 г., брой 22, тѣхния бюджетъ. Забележете, че тия господа, каго се събиратъ, винаги получаватъ пѣтни и дневни пари. Въ наредбата-законъ за приложение бюджета на Съюза на общинскитѣ служители за 1937/1938 г., въ § 7 се казва: „Пѣтнитѣ и дневнитѣ пари на пълномощницитѣ на общото годишно събрание се разпредѣлятъ: дневни пари по 200 л., билетъ по 6. д. ж. за II класа, по 3 л. на километъръ и безотчетни по 30 л. отъ и до гаритѣ“. И колкото пѣти се събератъ, викатъ „Ура“ и „Да живѣе България“ и турятъ пари въ джоба си.

Никола Стамболиевъ: Инженерски години!

Димитъръ Търкалановъ: Г-да народни представители! Азъ имамъ отчета на управителния съветъ предъ годишното събрание, въ който има една таблица — застрахователната и спомогателната каса иматъ отдѣленъ бюджетъ — въ която се казва, че председателътъ получава месечно 2.000 л. Това е инж. Ивановъ. Той получава отъ касата още 3.000 л. Подпредседателътъ получава 1.000 л. Секретарътъ получава 12.000 л. Той получава още 5.6.000 л. отъ касата. Каснерътъ получава 3.000 л. отъ съюза. Той получава и отъ касата и т. н. Въ бюджета се казва: „1. Представителни на председателя и подпредседателя, заплати на секретаря и касиера и на канцеларския персоналъ, включително персонала по съюзнитѣ издания — 586.000 л. 2. Пѣтни и дневни на управителния съветъ и надзорния съветъ, заседателни на сѣщитѣ, възнаграждения на специалисти по отдѣлна безплатна сѣдебна защита, за разпоредителитѣ и изпълнителитѣ на общинскитѣ бюджети и пр. — 150.000 л.“. И по-нататъкъ се предвиждатъ: „Разходи по общото годишно събрание и пѣтни и дневни на пълномощницитѣ и др. — 30.000 л.“, а за 1937 г. — 430.000 л.! Това е за съюза, г-да народни представители. А ето ви и отчета за касата.

Нѣкой отъ дѣско: Това е домашна работа!

Димитъръ Търкалановъ: Смѣтка „Печалби и загуби“ за 1937 г. показва следното: „Фондъ „Посмъртна помощъ“ — постѣпления отъ общинскитѣ служители по силата на закона за организиране на професиитѣ и по специалния правилникъ за Съюза на общинскитѣ служители — 16.784.165 л. и отъ лихви — 380.124 л. Или всичко по фондъ „Посмъртна помощъ“ — 17.164.289 л. По фондъ „Взаимнопомощъ“ отъ вноски — 16.046.083 л. и отъ лихви — 345.399 л. Или всичко 16.391.482 л. Или всичко постѣпления въ връзка съ организиране на общинскитѣ служители за една година — 33.555.771 л.

Г-да народни представители! Азъ го казахъ и повтарямъ: това не е никаква дейтелност на нѣкакво управително тѣло. Тамъ стоятъ едни търгеи, едни потосмукачи, които получаватъ огромни заплати, а цѣлата работа я вършатъ чиновницитѣ на българската държава и на българската община. Азъ се питамъ: нѣма ли въ тая държава министри, нѣма ли министър-председател, нѣма ли прокуроръ? Областниятъ прокуроръ получава за своята огромна и отговорна работа къмъ 6 хиляди лева месечно, а тоя г-нъ секретаръ получава къмъ 16 хиляди лева. За какво получава пѣтни и дневни? Да организира общинскитѣ служители? Че какво ще ги организира? Тѣхъ ги организира законътъ и правилникътъ. Въ края на месеца по ведомостъ секретаръ-отчетникътъ събира паритѣ, изпращатъ се по българскитѣ държавни пощи въ касата, а отъ тамъ управата тегли и туря въ джоба си.

Г-да народни представители! Азъ се възмущавам и се питамъ, дали не е така и въ другитѣ декретирани професионални организации?

Нѣкой отъ лѣво: Точно така е.

Димитър Търкалзовъ: Дано да не е така! — Мене ми се струва, че въ земеделскитѣ задруги, които годишно могат да събератъ къмъ 18 милиона лева, по моитѣ сведения, споредъ облога съобразно материалното положение на членоветѣ имъ, най-големата заплата е къмъ 7-8 хиляди лева. Най-големата организация, организацията на българскитѣ земеделци, които представляватъ надъ 86% отъ българския народъ, предлага 7-8 хиляди лева месечна заплата, а г-нъ Сивиновъ, който е винаги съ всички, който преди 19 май бѣше съ насъ, който преди 21 юний 1931 г. бѣше съ Сговора, който днесъ е съ г-нъ Кюсе-иановъ, утре ще бѣде съ други, хичъ не се стѣсва да обира българскитѣ чиновници, а чрезъ тѣхъ — българския народъ. (Оживление)

Г-да народни представители! Казахъ, че сѫ предвидени пѣтни и дневни пари на пълномощницитѣ на общото годишно събрание по 200 л. дневно, билетъ II класа, по 3 л. на километръ и безотчетни по 30 л. отъ и до гаритѣ. На 21 юний 1937 г., г-да народни представители, е станало „рилко заседание“ — качватъ се господата на влака, получаватъ наново пѣтни и дневни и безотчетни и правятъ едно „рилко заседание“. А тая година заседанието правиха, при голѣмъ шумъ, въ Варна, при плажа. Знаете тая история, и вестницитѣ писаха. И всичко това е за смѣтка на сръдствата, които се получаватъ отъ общинскитѣ служители.

Г-да народни представители! Съ две думи искамъ да се спра върху единъ другъ въпросъ, който е много важенъ и ви моля да ми отдѣлите поне една-две минути за него. Касае се за общественото подпомагане. Най-напредъ азъ трѣбва да заявя, че съвсемъ не съмъ съгласенъ съ решението на бюджетарната комисия — да останатъ 4 провѣрители за службата „Обществено подпомагане“, както е било по бюджета за 1938 г. За мене — заявихъ въ бюджетарната комисия, заявявамъ го и тукъ — тая служба е излишна. Натоварете съ нея областнитѣ инспектори за общественото подпомагане. Тѣ ще я изпълнятъ, като реорганизируютъ своята служба.

Г-да народни представители! Азъ имамъ тукъ бюджета на касата за общественото подпомагане за 1938 г. Въ 1934 г. се създаде законътъ за общественото подпомагане. Азъ си позволявамъ нескромността да заявя, че познавамъ този законъ добре, понеже близо 8 месеци участвахъ въ комисия, която г-нъ Гириновъ бѣше назначилъ на времето за изработването му и зная задачитѣ на тоя законъ. Въ 1935 г. поставяватъ 92.620.800 л. Тѣ отиватъ въ касата. Обаче идва 1936 г., министъръ на финанситѣ става г-нъ Гуневъ и понеже търси сръдства да уравни бюджета, казва: „А бе, ние знаемъ какви сѫ задачитѣ на общественото подпомагане; тѣ сѫ, безспорно, индивидуално подпомагане, подпомагане на тия, които най-много се нуждеятъ, за да бѣдатъ закрепени като граждани на тая страна — на беднитѣ, на болнитѣ, на сиромаситѣ, на измѣченитѣ, на пострадалитѣ. Но понеже и държавата е безъ сръдства, хайде вие ще вземете за касата на общественото подпомагане половината и азъ ще взема половината за държавата“. И отъ 92.620.800 л. г-нъ Гуневъ преполовява бюджета и дава на касата 41.019.326 л. На следната година отъ прихода по тоя фондъ той пакъ дава 50% — 45.350.000 л., като казва: „Толкова за нуждитѣ на държавата и толкова за целитѣ на общественото подпомагане“. За 1937 г. дава 42.013.237 л., а за 1938 г. — 45.310.000 л., т. е. 50% върху 90.000.000 л. Като имате предвидъ, г-да народни представители, че 1938 г. е приключила съ 10.000.000 л. повече отъ миналата година, значи, и тия 10.000.000 л. отиватъ за държавния бюджетъ. Освенъ всички други данъци, които българскитѣ граждани плащатъ за своята държава, за да поддържатъ нейната войска, да поддържатъ и всичкитѣ й институции, определено е да плащатъ и по закона за общественото подпомагане, за да се събератъ сръдства, съ които, първо, да се улесни съществуването на крайно нуждаещитѣ се, които безъ помощта на други не биха могли да посрѣщатъ своитѣ насѣщни нужди, и второ, да се укрепи и развие чувството на взаимно подпомагане у народа. Общественото подпомагане трѣбва да се проведе по начинъ, щото нуждаещитѣ се и неговитѣ близки, за които той е длъженъ да се грижи, да придобиятъ възможностъ и способностъ сами да задоволяватъ своитѣ потребности. Понятието „обществено подпомагане“ въ смисъла на днешния законъ обема всѣко частно или общественото начинание, което има за целъ да облекчи положението на нуждаещитѣ

се членове на обществото. И азъ тукъ не мога да устоя на едно изкушение да ви посоча една трагедия. Единъ мой личенъ отдавнашенъ познатъ, на когото не мога да помогна и страданията му не мога да облекча, на когото съзлитѣ не мога да изтрия, въ този моментъ е безработенъ. Той се казва Станиславъ Митовъ Гьошевъ, отъ с. Обеля, „Модерно предградие“, и има следното семейство: дъщеря Цвѣтана, на 23 години, смѣжена миналата година; синъ Димитъръ Станиславовъ, на 21 години, който презъ лѣтото отби военната си повинностъ; дъщеря Надежда Станиславова, която презъ лѣтото умрѣ отъ туберкулоза; синъ Борисъ Станиславовъ, на 17 години, ученикъ; синъ Петъръ Станиславовъ, на 15 години, ученикъ; синъ Василь Станиславовъ, на 13 години, ученикъ; синъ Никола Станиславовъ, на 11 години, ученикъ; синъ Илия Станиславовъ, на 8 години, ученикъ; синъ Огнянъ Станиславовъ, дете на 2 години и дъщеря Христина Станиславова, на 1 година. И този нещастникъ, който е създалъ 10 синове и дъщери на България, е безработенъ. Той хлопъ, той търси, той иска, той моли, той не бѣше подкрепенъ. Има ли действително въ тая държава служба за общественото подпомагане? Има ли да си зададе службата за задача да издери такива лица, да ги подкрепи, да ги подпомогне, защото сѫ нужди на държавата? Ние тукъ приказваме, че раждаемостта намалява. Разбира се ще намалява. Този човѣкъ ходи като зомби. И това не е единъ случай, г-да народни представители. Азъ си спомнямъ, че въ бѣжността ми помощникъ кметъ, завеждащъ „общественитѣ грижи“ при Софийската община, дойде при мене единъ гевгелийски бѣжанецъ, баща на 8 деца — когото азъ впоследствие настанихъ въ водопроводната служба и тамъ работи срещу една малка заплата, а семейството му живѣе въ общинскитѣ сгради на ул. „Св. св. Кирилъ и Методий“ — и ми донесе рентгенови снимки на осемтѣ си деца, отъ които се виждаше, че всичкитѣ, кое повече, кое по-малко, сѫ заболѣли отъ туберкулоза. Азъ лично отидохъ и видѣхъ, че семейството живѣе въ края на Коньовица, въ Гевгелийския кварталъ, въ една стаячка и коридорче безъ дюшеме. И всичкитѣ тия 10 души спѣха на земята. Ето една великолепна задача за единъ добъръ българинъ и за единъ добъръ управникъ. Азъ смѣтамъ, че на общественитѣ грижи ще се обърне повече внимание.

Азъ съмъ длъженъ да обърна вниманието Ви, г-нъ министре, и върху другъ единъ фактъ. Имамъ сведения, че сте възложили на службата за общественото подпомагане при министерството и контрола върху дружествата и сдруженията. Службата по контролата, разбира се, нѣма нищо общо съ общественото подпомагане. Но важно е друго, че тая служба не се издържа отъ държавнитѣ сръдства, а се издържа отъ сръдствата, които се събиратъ по закона за общественото подпомагане. Това е неправилно, това е противозаконно. Службата ще трѣбва да се издържа отъ държавни сръдства, а всички, безъ изключение, сръдства по закона за общественото подпомагане ще трѣбва да отиватъ по своето предназначение.

Г-да народни представители! Преди да завърша, ще се спра съ нѣколко думи и на полицията. Азъ не мога да не се спра на нея, защото ми тежи, защото иначе не бихъ изпълнилъ дълга си. Ние сме въ ново време, а пѣкъ виждаме да се вършатъ дѣла, които не ни говорятъ, че вървимъ напредъ, а обратното — че стоимъ на една точка на замръзване, ако не се връщаме назадъ.

Най-напредъ, г-да народни представители, мене се смущава единъ фактъ, който не мога да премълча. Преди нѣколко дни за грѣшки и прегрѣшения биде смѣненъ директорътъ на полицията и биде назначенъ новъ директоръ, мой колега, когото азъ лично познавамъ и уважавамъ, великолепенъ полковникъ отъ българската войска. Азъ съмъ смутенъ, не мога да разбера и да си обясня, защо е необходимо на този постъ да бѣде поставенъ единъ български действащъ офицеръ. Азъ смѣтамъ, че това е грѣшка. Повече по този въпросъ нѣма защо да приказвамъ. Смѣтамъ, че тая грѣшка трѣбва да се поправи. Директорътъ на полицията, между другото, върши и политика. Пръвъ неговъ помощникъ е началникътъ на държавната сигурностъ съ отдѣления А, Б и В, който повиква нѣкои граждани и ги запитва: какъ мислите по този и по този въпросъ? И следъ това казва: ами не можете ли да мислите така и така? Шефъ на тая служба е директорътъ на полицията. Азъ го уважавамъ много, уважавамъ много и българската войска, която ми е свидна и която обичамъ много, чинъ въ която имамъ и азъ, за да не желая да бѣде тя намѣсвана въ полицейскитѣ служби на държавата. Азъ мога да ви кажа и други работи, но засега толкова.

Г-нъ Красновски навремето възвести, че ще се произведатъ свободни избори, обаче тѣ съвсемъ не бѣха свободни. Азъ нѣма да описвамъ що-какво

Стойчо Топаловъ: Тъ си го знаятъ.

Димитър Търкалановъ: Азъ ще кажа само, че по това време бѣха учредени концентрационни лагери, много на брой, въ които се изпращаха българскитѣ граждани. Това е нѣщо печално. Къмъ него, смѣтамъ за честта на управлението и за честта на България, не бива да се връщаме. То не е въ духа на новото време.

Азъ искамъ, г-да народни представители, да ви прочета единъ документъ, който да се запише въ дневникътъ, за да остане като документъ за едно насилие, което българската държава си позволява надъ своитѣ граждани и надъ народнитѣ представители. Ето ви наказателна заповѣдь № 63: (Чете) „Днесъ, на 8 августъ 1938 г., подписаниятъ Иванъ Я. Поповъ, началникъ на VIII столиченъ полицейски участъкъ, като взехъ на разглеждане акта № 63/1938 г., съставенъ отъ Коста Калчевъ Спахийски, полицейски стражаръ отъ I полицейски участъкъ, противъ Димитър Стояновъ Търкалановъ, адвокатъ, отъ с. Понбре, Панагурско, живущъ въ гр. София, 45 години, ул. Раковски № 207, по поводъ на който е образувано настоящото дѣло № 63/1938 г., отъ което се вижда, че Димитъръ Стояновъ Търкалановъ на 31 юли 1938 — 8 дни следъ като се закри сесията на Народното събрание — въ бюфета на Ловния паркъ, подъ невинната форма на банкетъ — това бѣше банкетъ, на който присѣстваха и други народни представители и запасни генерали — два който присѣстваха около 30 души, фактически устройвъ събрание, безъ да се е съобразилъ съ повеленията на чл. 143 отъ закона за държавната полиция, на което събрание говорилъ противъ градоустройствения планъ на София, противъ г-да министритѣ и противъ столичния кметъ, ... заповѣдамъ: да му се наложи глоба 1.000 л., замѣнима съ 40 дни затворъ“. (Смѣхъ въ дѣло)

Нѣкой отъ дѣво: И да се касира!

Димитър Търкалановъ: Г-да народни представители! Азъ не зная какъ ще квалифицирате това дѣло на българската полиция. Сега се иска увеличение на кредититѣ по бюджета за тая полиция. Азъ съмъ по принципъ противъ увеличенията. Тукъ отварямъ една скоба. Ще дадемъ увеличение, когато презъ Тракия отидемъ на Бѣло-море, когато вземемъ Добруджа и другитѣ си земи. Сега ще дадемъ увеличение за земеделитѣ, за народното здраве, за просвѣтата и т. н., но нѣма да гласувамъ увеличение на кредита за полицията, за стражари, които последватъ гражданитѣ. Такава политика нѣма да подкрепя.

Нѣкой отъ дѣсно: Знаемъ, че нѣма да гласуващъ.

Боянъ Василевъ: Г-нъ Търкалановъ! И мои избиратели бѣха поканени на това събрание.

Димитър Търкалановъ: На този банкетъ говори и запасниятъ генералъ Добревски, но на него не съставиха актъ, а на мене съставиха актъ. Сигурно стражаритѣ, които ми съставиха актъ, както и тѣхнитѣ началници, сѣ по-добри българи отъ мене!

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни) Завършвайте, г-нъ Търкалановъ.

Димитър Търкалановъ: Г-да народни представители! Азъ завършвамъ съ една дума: и азъ искамъ и претендирамъ да бѣда ноевъ човѣкъ. Не зная дали вие не ме разбирате, или азъ не ви разбирамъ. Всѣщностъ, азъ ви разбирамъ всички. Азъ, обаче, служа на една идеология, която, макаръ и да е отъ старо време, не е остарѣла. Това е идеологията на моя именитъ приятель и народенъ трибунъ Найчо Цановъ — за здрава и дисциплинирана демокрация. Азъ служа на тази идеология, която иска народно, парламентарно конституционно управление. Азъ си спомнямъ неговия заветъ, неговитѣ дѣла. Срещу насилието на полицията той вървѣше съ открито чело, съ открити гърди. И той до последния моментъ, като последенъ белякъ, изпълни своя граждански дългъ като добъръ българинъ. Азъ за политика на насилие не мога да гласувамъ. Убедете ме, че вървимъ по нови пътища, и азъ съмъ съ всички ви, и съ цѣлия български народъ дружно ще вървимъ напредъ за България. (Ржкоплѣскания отъ дѣво)

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Костадинъ Крачановъ.

Костадинъ Крачановъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Бюджетитѣ сѣ отражение на цѣлокупната държавна политика. Тѣ сѣ огледало на просвѣтната, финансовата, стопанската, вътрешната и външната политика на

едно правителство, на едно управление. Предъ насъ е сложенъ на разглеждане бюджетътъ на Вътрешното министерство, отдѣлъ администрация и полиция. Преди Народното събрание да одобри бюджета, смѣтамъ се задълженъ да кажа нѣколко думи по вътрешната политика на правителството, и по-специално каква е била политиката на българското Вътрешно министерство.

За да може преценката ми да бѣде по-правилна, по-справедлива, ще ми позволите да направя една малка екскурзия изъ недалечното минало. Ще ми позволите да разгледамъ работата на това министерство презъ последнитѣ години, още повече, че презъ тия години неговитѣ бюджети, съ малки изключения, си много приличатъ, или проявяватъ тенденция на вътрешно-политическо строителство съ тия бюджети е почти една и съща. Само по тая пѣтъ, г-да народни представители, когато констатираме нѣщата съ налагащата се обективностъ, когато доловимъ по-вѣрно пулса на следваната политика, ние ще можемъ да си отговоримъ правилно, доколко тая политика е била народна, доколко тя е държала смѣтка за желанията, за възжеленията, за настроенията, за нуждитѣ и интереситѣ на българския народъ. (Минчо Драндаревски ржкоплѣска) Само тѣй, г-да народни представители, ние ще изпълнимъ най-добре своя дългъ къмъ народъ и държава — когато безъ стѣснение, поне отъ тази трибуна, сме готови да наречемъ нѣщата съ същинскитѣ имъ имена и да кажемъ какво трѣбва и какво не трѣбва да се върши.

Г-да народни представители! Върховенъ дългъ е на всѣки народенъ представителъ, по всѣки въпросъ, който ще се разглежда отъ това мѣсто, да има винаги предвидъ повелението на чл. 93 отъ конституцията на българското царство, който членъ гласи: „Всѣки членъ на Събранието има право да изказва свободно своето мнение и да дава гласъ по свое убеждение и съвѣсть“. А по-горе, въ алинея втора на чл. 87, се казва: „На представителитѣ се дава пълна свобода да обсъждатъ нуждитѣ на България, споредъ собственото си убеждение и съвѣсть“. Това азъ ще направя, г-да народни представители, съ единъ още по-голямъ куражъ и при пълна свобода, защото и въ миналото тамъ долу, отъ малкитѣ трибуни, съмъ бичувалъ недѣлитѣ на администрацията и полицията, бичувалъ съмъ паргизанството, което използваше държавния апаратъ за котиерийни цели, за правене на законодателни и на общински избори. И тогава съ възмущение съмъ посрѣщалъ използването на полицията за наизкачване на тричленки, за принудително подаване на оставки, за фалшифициране на подписи и за брутално преследване на почтаемата опозиция. И тогава съмъ заклеявалъ тартюфината — въ опозиция да се проповѣдва едно, а на власт да се върши съвсемъ друго. Тогава всѣки голѣмецъ забравяше, че чрезъ партия се идва на власт, но чрезъ партия и за партия не може да се управлява.

Стефанъ Цаковъ: Това сѣ думи на Петко Каравеловъ.

Костадинъ Крачановъ: И тогава, г-да народни представители, съмъ въставалъ срещу политиката на ограждане съ единъ немораленъ и прѣстиженъ елитъ въ кавички. Въобще, гледалъ съмъ на политиката като на единъ голѣмъ, свещенъ дългъ за вѣрна служба, като на религия, въ която нравственото въ човѣка трѣбва да намери едно пълно въплощение, дѣлата по чистота и по съвършенство да не хвърлятъ и най-малка сѣнка на съмнение и подозрение. (Ржкоплѣскания)

Заставайки и сега на това становище, азъ ще се помъжа най-обективно да проследя най-малкитѣ и голѣми въпроси, свързани съ вътрешната политика, провеждана отъ Министерството на вътрешнитѣ работи, на което бюджетътъ отъ 194 милиона лева презъ 1935 г. сега, за 1939 г., е 339 милиона лева кръгло — значи само за 3 години е увеличенъ почти 100%.

Г-да народни представители! Въ втората половина на 1937 г., преди една година, когато за пръвъ пѣтъ г-нъ министъръ-председателътъ направилъ своитѣ изявления, че въ скоро време ще бѣдатъ произведени парламентарни избори, народътъ отъ села и градове посрещна тия изявления съ радостъ, че най-сетне ще се тури край на изключителното положение и българскитѣ граждани ще бѣдатъ призовани да кажатъ своята дума по управлението на страната. Радостта бѣше много голѣма, защото народътъ схващаше и разбираше нѣщата по-реалистично, той искаше, иска днесъ, ще кажа и утре, съ своята бюлетина, съ своя гласъ да даде насока какъ трѣбва да бѣде управлявана нашата страна (Ржкоплѣскания отъ дѣво), дали трѣбва да се управлява по пѣтъ на зачитане гражданскитѣ и конституционни свободи на българския народъ или не. Каквото и да се говори и възнамѣрява, нека се знае, г-да народни

представители от тук — от дъсно, и от там — от лъво: българският народ разбира, че не може да има едно трайно и стабилно управление без свобода, без Парламент, който да определя политиката на страната вътре и вън (Ръководствения от лъво), който да кове законите и гласува бюджета на държавата. Българският народ знае, че и във фашистките страни ръководните лица заемат мѣстата си по силата на един такъв вот. На нашата малка страна, изпитала толкова горчивини и страдания, окастрена и притисната, за да може да се развива и живее, особено при днешното международно положение, при днешната международна несигурност, се налага повече от всичко да има една власт, опрѣна на свободното изразено народно доверие. (Ръководствения от лъво) Малка България най-малко може да пригърне една форма на управление като фашизма или диктатурата, дъсна или лъва. Пие, славянобългарското племе, сме били винаги привърженици на свободните, на демократичните традиции и самоуправлението. Най-сетне народът разбира, че силата на дадена страна, край другото, главно се мѣри с благоденствието на нейните граждани. Една българска държава, въ която на всеки нейен гражданин е осигурен един минимум от духовни и материални блага, въ което се проявяват от духа на властта и правителството най-големи грижи, щото всеки да бъде обезпечен въ своя труд и прекрана, да има гладни и преситени, да има една по-голяма социална справедливост въ разпределянето на богатата, да се обезпечи всякому един по-сносен живот, такава българска държава ще бъде силно опортена и съ висок дух и въра. Предпоставката тук е пак въ свободите и привличане народа непосредствено въ управлението на страната.

Съ такова настроене, г-да народни представители, съ тая въра, градът и селото посрещнаха изявленията на първия министър за скоростни избори. Създаде се съответната наредба-закон за произвеждане изборите за народни представители. Въпреки несъвършенствата въ закона, възра у народа за отиване към по-добро бъзасилено, защото той имаше налице изявленията на правителството, че изборите ще бъдат свободни, че правителството, което нѣма да има свои кандидати, ще остави българските граждани свободно да посочат своите изборници. Но, г-да народни представители, след всичко, което стана около и при тия избори, не мога да не подчертая, че нашето правителство, че българското управление стои все там, където е било преди 5-10-20-50 години, ...

Стефан Цанов: И го е надминало.

Костадин Крачанов: ... че тази „обнова“, която ни се проповѣдва от 19 май насетне, е нищо повече от една съзнателно поддържана заблуда. Защото аз видях да се практикуват и въвеждат системи и методи, каквито ние имаме въ най-лошото минало партизанско управление: заплашвания, насилие, арести, интернирвания, от една страна, обещания за облаги от властта, от друга. Аз не вниа, не обвинявам вас, г-да народни представители от дъсната, приобщените, както се наричат, защото съм убеден, че всичко, което ставаше и се вършаше, бѣше дѣло само на отговорното правителство. Аз знам, че всеки от вас е съ подчертана общественост, за да не очаква от властта да му спечели избора. Ако се спирам на този факт, то е за да подчертая, че не трѣбва повече българският управник да си служи съ тия похвати на бѣсно партизанство. Какво е това, напр.: министър, който вече си отиде, да казва на областни директори, на околийски управители, на общински кметове, че други закони въ момента нѣмало, а имало единствен закон — спечелване на изборите на всяка цена.

Стефан Цанов: Позор!

Костадин Крачанов: Това е старъ маниеръ, това е една осѣдителна практика, едно опакот от миналото, което въ 1938 г., а и сега, въ 1939 г., въ съзнанието на интеллигентния, на трудолюбивия и много търпеливъ български гражданин е отпочено хиляди пъти. Културна и просвѣтена България под „обнова“ разбира единъ по-друг политически морал, изразен въ човѣщина, въ богатство на духа, въ сърдечност, доброта, справедливост, чест, въкъвност, уважаване личността на гражданина, на човѣка. Българският народ съ право претендира да заслужава едно по-човѣшко третиране, да бъдат зачитани неговите свободи като на просвѣтен и обичающ родната си народъ. Народъ, който излъчи въ по-далечното и близко минало от своите недра великани като Илариона, Бозвелията, отца Паисия, Левски, Ботйовъ, Каравеловъ, Ка-

раджата, х. Димитъръ и плеада други борци за свобода, а въ по-ново време протъ съ общно своята кръвъ по бранни полета и удиви свѣта съ своите подвизи, заслужава да бъде зачитанъ и уважаванъ. (Ръководствения от лъво) Всеки чужденец, който е миналъ презъ България, който е посетилъ нашата малка страна, не е намѣрилъ думи да изкаже състо възмущение отъ скромността и отъ трудолюбието на селското и градско население. Разумява се, че съ презрение трѣбва да отидемъ характеристиките за България като тая, която дава Германският туристически съюзъ. Азъ сиѣтамъ, че г-да народните представители не са прочели ней тази малка статия отъ м. септември 1938 г., изматана въ в. „Заря“: (Чете) „Ханс Хардъръ въ Седнево. Голѣмниятъ ученъ агрономъ г-нъ Ханс Хардъръ, отъ Саксония, Германия, пожелава да прекрати отпущката си въ България, затова запитва по официаленъ редъ Германския туристически съюзъ, като каква страна е България“. Интересно е, г-да народни представители, че съюзътъ му отговаря: (Чете) „България е балканска, студена, дълга, безъ въжакки курорти и пѣтица страна“, гдето той съ своя мотиви въ престо пѣлъ да загине.

Познавайка се като делегати на Международния есперантски съюзъ, той се обръща къмъ мене, за да му дамъ по-точни сведения, като цитиране и горните думи. Мене ме заболя, като българинъ, и, захвърляйки абаджийската игла, азъ взехъ молива и му написахъ следното: „Драги г-нъ Хардъръ! Всички сведения, които сте получили отъ нашия туристически съюзъ, съ абсолютно невѣрни“ ... Описвамъ му следъ това самата действителност. Да не чета това, за да не ви отегчавамъ.

Димитър Марчев: Свѣтътъ не познава България.

Костадин Крачанов: Моля Ви се, не ме пресичайте, тъй като и азъ никога не съмъ пресичалъ. — Туй говоря, г-да народни представители, доколко чужденците познаватъ България, доколко ние сме направили нѣщо, за да опознаемъ външния свѣтъ съ България. Тукъ ми идатъ на умъ думите, които съмъ чулъ отъ уважаемия г-нъ Сакаровъ, около подписването на Ньойския договоръ. Въведоха ни, казва г-нъ Сакаровъ, въ една стая, където заседаваше конференцията, председателствувана отъ Клемансо. Влизаме, конскожами делегати на царство България, а Клемансо се обръща къмъ насъ, респективно къмъ Теодоръ Теодоровъ, вече покойникъ, и ни пита: „Ами вие, България, какво ли сте, република ли сте?“

Виждале, г-да народни представители, че трѣбва да се направи нѣщо, за да може България да бъде представена предъ външния свѣтъ такава, каквато си е.

Нашиятъ народъ, особено неговите по-просвѣтени слоеве, неговата интеллигенция, желае обнова, защото той вижда, че има нѣщо гнило въ България. Но подъ обнова той разбира въ всички гѣки на политико-обществения животъ да доминиратъ високите моралъ, благородните характеристики, безкористното, динамиката на една просвѣтена, честна и дисциплинирана демокрация, съ всичките нейни предпоставки, свободите, осветени отъ нашия основенъ законъ — търновската конституция, демокрация, която да даде хлѣбъ и просвѣта на пѣлокуния български народъ. Той се отдръпва отъ обнова като тая, за която ще говоря сега.

Кметъ въ моята колегия, г-да народни представители — името му нѣма да казвамъ, ако министърътъ на вътрешните работи се интересува, ще го кажа лично нему — накарва председателя на мѣстната кооперация да му изтегли на свое име заемъ — туй е обнова, туй е кметъ, който ще обновява страната! И когато председателятъ на кооперацията поиска отъ кмета връщането на парите, последниятъ се оскърбява, и какво мислите извършва? Въместо да му благодари за услугата, разсърдва се, и хопъ — изборите за народни представители идатъ, скроява му капазъ, че развива противодържавна дейност, и право въ Омортагъ. Това е просвѣтенъ и компетентенъ кметъ!

Нѣкой стъ дъсно: Той е уволненъ вече.

Костадин Крачанов: Отказвамъ се, г-да народни представители, да изреждамъ обновителните акции като тая, защото не желая да дразня и възбуждамъ страстите. Не желая да давамъ кредитъ на повика, че българският Парламентъ е полицейски. Най-сетне не желая да се конае пропасть между приобщените и неприобщените, между лѣвицата и дъсната, по простата причина, че който конае тая яма, той работи противъ Парламента, той съзнателно или несъзнателно дава кредитъ на онѣзи срѣди, които искатъ да видятъ българския Парламентъ хвърленъ въ бездната.

Обаче, свършвайки съ тоя въпросъ, не мога да не отбележа и особено дебело да подчертая, че селските общински кметове и замѣстниците имъ се проявиха презъ време на изборитѣ по-лошо и отъ най-лошитѣ партизани кметове презъ миналото. Съ всичката си енергия въставамъ противъ системата на чиновници-кметове и се обявявамъ решително за изборнитѣ кметове и помощници. (Ръжкоплѣскания отъ лѣво) Избрани съ тайна бюлетинка, тѣ ще бждатъ подбирани и съ довѣрието на населението ще бждатъ удостоавани най-подготвенитѣ и най-популярнитѣ мѣстни хора, които ще гледатъ на мѣстото си не като на чиновническо глѣсто кокалче, а като мандатори на едно население, които иска творческа работа и ползотворна дейтелностъ.

При изборния принципъ нѣма да имаме кметове като единъ чешитъ, пакъ въ дадено село — ако министърътъ на вътрешнитѣ работи иска, азъ ще му кажа името.

Нѣкой отъ лѣво: Кажете го, да се не забравя!

Костадинъ Крачановъ: Председателътъ на Народното събрание, уважаемиятъ г-нъ Стойчо Мошановъ, знае кой кметъ е. Ние съ него ходихме въ това село — едно голѣмо село, съ около 5.000 души население, където има най-малко стотина души, които сж завършили сръдно образование и най-малко десетки души, които сж завършили висше образование; въобще едно интелигентно село. Цѣлото това село, цѣлата интелигенция отидоха предъ г-нъ председателя на Камарата, да му се оплакватъ отъ този кметъ, който е заръзалъ общинскитѣ работи и се занимава — съ какво мислите, г-да народни представители? — съ любовни интрижки. Г-нъ председателътъ каза, че този кметъ не може да стои повече тамъ. Обаче какво става? Той билъ много влиятеленъ и, както се е изразявалъ предъ свои колеги, билъ толкова силенъ, че можелъ да уволнява и да назначава министритѣ! Той стои още на мѣстото си!

Нѣкой отъ лѣво: Кажете го кой е.

Костадинъ Крачановъ: Той лъже селянитѣ. Идва вече два пѣти въ София за подаване една жалба въ Народното събрание за опрощаване на нѣкаква си съдебна глоба, наложена на селото. Два пѣти идва тукъ да подава тая жалба. Той е юристъ. Той може самъ да напише жалбата и да я изпрати до председателството, а не да ходи и да харчи общинскитѣ сръдства. Този кметъ, г-нъ министре, и днесъ още е на мѣстото си! Той е културтрегеръ!

Йосифъ Робевъ: Кажете му името, щомъ е такъвъ хубавецъ.

Костадинъ Крачановъ: Нѣма да му кажа името, г-нъ Робевъ. Ще го кажа на министра.

Йосифъ Робевъ: Отъ единични случаи, обаче, не бива да се сѣди за всички. Всичкитѣ 800 души не сж такива.

Костадинъ Крачановъ: Другъ чешитъ, г-да народни представители, може да бжде назначенъ за горски стражаръ въ с. Дивотино, ...

Димитъръ Търкалаковъ: Дивотино е голѣмо село.

Костадинъ Крачановъ: ... но не за кметъ на едно 3-4 хилядно будно селско население. Въ едно село на Казанлъшка околия той може да бжде назначенъ за кметъ само по пѣти на най-грубото партизанство. И читалище, и кооперация, и земеделска задруга молятъ и настояватъ да бждатъ освободени отъ този алкохоликъ и невежа, но никой не иска да знае. Всѣки си затваря очитѣ и ушиитѣ, и този бездарникъ стои на мѣстото си. А селянитѣ казватъ: „Ние не сме български граждани!“

Другъ кметъ, г-да, за когото ще ви прочета едно любезно писъмце. Ето го писмото. (Показва го)

Нѣкой отъ дѣсно: Много е дълго.

Костадинъ Крачановъ: Нѣма да го чета цѣлото, защото е дълго като велики пости, а само два-три пункта. На едно мѣсто въ писмото се казва, че презъ 1937 г. горската стража дохожда и казва на кмета: „Г-нъ кмете! Гората гори. Да се изкара населението да изгаси пожара“. — „Колко гора гори?“ — „Ами гори, г-нъ кмете“. — „Ще отидете да провѣрите“. Гората е на 15 км. далечъ отъ селото, а той имъ казва: „Ще отидете да провѣрите, колко гора гори, и ще ми съобщите, за да мога да извадя съответното население за гасене на пожара“. Докато отидатъ да провѣ-

рятъ, докато измѣрятъ, гората изгорѣла цѣлата. Това е просвѣтенъ, компетентенъ кметъ!

Петко Стояновъ: Това е селски Помпадуръ.

Костадинъ Крачановъ: По-нататкъ въ писмото се казва, че по свой починъ кметътъ изпратилъ презъ май или юний да отсѣкатъ отъ Елешовата селска кория 25 дървета за свои нужди въ забранено време за сѣчъ. Вземалъ систематично въглища, доставени за отопление на общината, за свои нужди и т. н.

Г-да народни представители! Такива кметове могатъ да вирѣятъ само при тази система на назначаване. Тѣ не могатъ да бждатъ контролирани отъ своитѣ селяни, затуй защото селянитѣ знаятъ, че едно оплакване предъ околийския управителъ или предъ областния директоръ може да имъ струва скѣпичко. (Шумъ)

Йосифъ Робевъ: (Казва нѣщо)

Костадинъ Крачановъ: Нека Ви кажа, г-нъ Робевъ, другъ единъ фактъ за нашия Казанлъкъ, който фактъ може да потвърди и уважаемиятъ г-нъ Петко Стояновъ. Уволниха помощникъ-кмета въ града. И кого, смѣтате, назначиха? Въ Казанлъкъ, въ 20-хилядни градъ Казанлъкъ, където има единъ елитъ, който е разсадникъ на интелигенция, не можаша да намѣрятъ човѣкъ за помощникъ-кметъ и ни изпратиха единъ отъ Пловдивъ, когото гражданитѣ нарекоха и наричатъ „Тропанчо“. (Смѣхъ) Трѣбваше да се вдигне шумъ, да се прашатъ телеграми, да се прави туй-онуй, и въ края на кращата го премѣстиха. Ама кого назначиха? Назначиха единъ помощникъ-кметъ, пакъ чужденецъ, отъ Плѣвенъ, за когото моятъ колега Ради Найденовъ вика: „Халалъ да ви е“. И азъ казвамъ: халалъ да имъ е на тѣзи граждани казанлъчани.

Йосифъ Робевъ: Нали не искахте помощникъ-кметъ съ сръдно образование? Пратихме ви по-ученъ.

Костадинъ Крачановъ: Заклучавамъ. Тѣзи малки феодали въвеждатъ една безотговорна политика. Тѣ, обаче, сж едно зло за общественитѣ, материалнитѣ и културно-просвѣтителитѣ интереси на мѣстнитѣ селища.

Самитѣ закони, г-да народни представители — азъ не съмъ правистъ, не съмъ юристъ, не съмъ адвокатъ, не съмъ и конституционалистъ, но казвамъ своята преценка — самитѣ закони за градскитѣ и селскитѣ общини сж противоконституционни, защото съ тѣхъ е нарушенъ чл. 3 отъ конституцията, чийто букваленъ текстъ гласи: (Чете) „Територията административно се дѣли на окръжия, окрѣли и общини. Особенъ законъ ще се изработи за наредбата на това административно дѣление върху начала за самоуправление на общинитѣ“. Съ наредбитѣ закони за градскитѣ и селскитѣ общини е погазено изричното постановление на конституцията за самоуправлението на общинитѣ. Къде е това самоуправление, щомъ общинитѣ не си избиратъ сами кметоветѣ и замѣстниците, а тѣзи последнитѣ се назначаватъ тѣй, както се назначаватъ писаритѣ, архиваръ-регистраторитѣ и други малки и голѣми чиновници? Кметътъ преди всичко трѣбва да бжде творческа личностъ. Разумява се, той трѣбва да има необходимото образование; обаче не разбирамъ защо пъкъ не-премѣнно да бжде съ висше образование? Той трѣбва не-премѣнно да изхожда отъ респективното село, защото само тогава връзката между кметъ и население може да бжде здрава. Само когато е отъ селото, кметътъ ще работи съ енергия и съ преданосъ, защото, работейки за селото, той ще работи за себе си, за стопанството си, за сѣсидитѣ си, за близкия, за познатия си, а нему сж познати и близки всички селяни. Той ще работи още и защото знае, че е избранъ, че само съ трудъ, честенъ, безукоренъ и постояненъ, той ще има любовта и привързаността на всички. Разумява се, азъ не желая старитѣ кметове, които бѣха постоянно подъ тормоза на блага и подъ ударитѣ на аритметиката „половината плюсъ едно“. Трѣбва да му се гарантира stabilitetъ и само за доказани престѣпления да бжде отстраняванъ. Нека не се страхуваме, че не ще намѣримъ добри и просвѣтени хора въ селото. Въ нашето село вече имаме здрава интелигенция, съ достатъчна подготовка и образование, която безшумно работи и въ читалище, и въ кооперация, която е по-родолюбива, безъ да е нахална и креслива. Тя обича безкористно и всеотдайно своя народъ и своята държава. Тя живѣе съ копнежитѣ и идеалитѣ на племето ни.

По реорганизацията на общинитѣ, г-да народни представители. Азъ намирамъ, че тя е съвсемъ случайна, че тя е начертана по карта, даже и безъ карта. Азъ смѣтамъ,

че въ това отношение има много грѣшки, че ние просто разкарваме нашето население да ходи по 10-15 км. до централната община за дребни работи и да губи по цѣли дни. Да ви разправя единъ случай. Не го измислямъ отъ прѣстѣтъ си. Фактъ е и може да го проверите. Селото Чанакчи по-рано принадлежеше къмъ Мъглишката община. Единъ селянинъ отъ това село отива въ общината да си извади билетъ, че е продалъ магарето си за 120 л. Отава, ама нѣмалъ билетъ за правособственостъ на магарето и трѣбвало да доведе двама души отъ селото да свидетелствуватъ, че магарето е негово, че не е крадено. Врѣща се той въ селото си, губи единъ денъ и на другия денъ закарва двама свидетели. Добре, ама тѣ искатъ да имъ се плати надница. Платя имъ. Освенъ това прави и други разности за туй за онуй, и въ края на краищата магарето отишло, погълнато заедно съ билета и съ свидетелството за правособственостъ (Ржкоплѣския отъ лѣво), и той се връща отъ общината въ селото си съ борчъ 20 л. къмъ бакалина.

Ради Найденовъ: Горкото магаре!

Никола Контевъ: Най-добре въ всѣка колиба да има кмѣтъ и по двама старши стражари.

Ради Найденовъ: А магарето какво да го направимъ?

Никола Контевъ: Да го одератъ и да го занесатъ въ общината.

Петко Стояновъ: Тогава нѣма да стигнатъ магаретата въ България.

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни)

Костадинъ Крачановъ: Г-да народни представители! Въ тоя редъ на мисли нека кажа нѣщо за нашата полиция. Не мога да прѣмълча, че ние вече нѣмаме една униформена стража, която, съ малки изключения, стои на завидна висота

Никола Контевъ: Bravo!

Костадинъ Крачановъ: Сбъркайте. — За цивилната полиция, обаче, ще ми позволите да кажа, че тамъ има нѣщо много гнило. Ще ви посоча, напр., за Казанлъшка околия нѣколко факти, които доведатъ една характеристика за менталитета на тѣзи държавни служители.

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: Г-нъ Крачановъ! Давамъ ви още 5 минути, за да приключите речта си. Говорите вече 40 минути.

Костадинъ Крачановъ: Г-нъ председателю! Обещавамъ Ви, че по-нататкъ нѣма да вземамъ вече думата.

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: Не може така. Не е въпросъ на пазарлъкъ. И безъ това съмъ Ви продължилъ времето. Сега трѣбва да заключите.

Костадинъ Крачановъ: Свършвамъ. Ще ви посоча само нѣколко факти за Казанлъшко, които даватъ една характеристика за менталитета на тѣзи държавни служители.

Въ началото на 1938 г. е раненъ горскиятъ стражаръ зъ с. Химитли — историческото село Химитли. — Слушайте, г-да народни представители! Това сж много интересни факти: — Прави се обискъ въ селото за оръжие. Вземагъ участие таенъ полицай отъ Химитли и такъвъ отъ с. Шипка. Следъ като тарашуватъ два пѣти кмѣщата на единъ богатицкъ селянинъ, последниятъ следъ малко време провѣрява дали е на гредата въ плѣвника вързопчето му отъ 150 турски лири. Паритъ липсвали. Съ сълзи на очи ми разправя за тая история. Единиятъ отъ цивилнитъ полицаи въ с. Шипка, понеже бѣше започнала да се вдига завесата отъ неговия баща, свършва съ баща си, като го закла като яре и го зарева ношно време единъ лѣтъ надъ селото. Униформената полиция разкрива това жестоко убийство и предава престѣпника-синъ на съдъ. Старозагорскиятъ областенъ съдъ го осъжда на смъртъ. Другиятъ таенъ полицай премѣстиха нѣкъде.

Другъ случай. Казанлъшкиятъ полски пазачъ се прибира вечеръ късно въ града. Отбива се въ една кръчма да си купи тютюнъ. Насреща стоятъ двама тайни полицаи, порядъчно събнвали. Изгърмява тѣхенъ пистолетъ. Куршумътъ удря пѣждаря и днесъ той е инвалидъ. Полицантъ премѣстиха нѣкъде.

Другъ таенъ полицай бива повиканъ на Казанлъшкитъ минерални бани да залови крадецъ на велосипедъ. Отива

и изпълнява своя служебенъ дългъ, като сѣда между компания и цѣлъ денъ ние. Крадецътъ уфейква.

Въ историческото село Шейново касиеръ-дѣловодителъ на кооперацията, учителитъ и други по-будни селяни се събиратъ въ училището да обмислятъ по кой пѣтъ може да се издигне единъ паметникъ за падналитъ шейновци презъ дветѣ войни, толкозъ повече, че въ кооперацията имало за цѣлата единъ фондъ, нарастналъ на 4.000 л. Наомили на събранието сираци и вдовици отъ войнитѣ. Взеха решение да се построи такъвъ паметникъ. Да, но инициаторитѣ за събранието били и такива за отцепване на с. Шейново въ самостоятелна община — нѣщо, което бъркало нѣкои лични смѣтки. Идва таенъ полицай, вика касиеръ-дѣловодителъ и другитѣ въ канцеларията на замѣстника, нанася побой на нѣкои, прави обискъ и намира въ единъ учителъ квитанция за платенъ членски вносъ къмъ мѣстното читалище и казва на учителя: „Какво е това членуване въ читалище? Не можешъ ли да станешъ членъ на легионеритѣ?“

Обаждагъ се: Ей-й-й!

Костадинъ Крачановъ: За да се ликвидира съ тоя скандалъ, съставятъ имъ актъ, че били направили събранието безъ разрешение, и свърхъ лобута, глобяватъ ги по 500 л.

Има и други случаи. Тѣзи работи посочвамъ не за да уязвя сегашния министъръ на вътрешнитъ работи г-нъ Недевъ. Азъ знаа, че той е честенъ воинъ и гражданинъ, единъ рѣдкъ държавенъ служител, който има амбицията да издигне българската полиция на завидна висота, за да не бѣде тя страшилище, а една блюстителка на законитѣ и пазителка на живота, честта и имота на българскитѣ граждани. Азъ познавамъ г-нъ Недевъ много отдавна. Познавамъ го като голѣмъ войсковъ началникъ неотдавна въ Стара-Загора, където въ цѣлата областъ е оставилъ най-хубави спомени. Азъ припомнувамъ и посочвамъ тѣзи работи, за да знае г-нъ Недевъ, че днесъ повече отъ всѣки другъ пѣтъ се налага на органитѣ на държавната полиция да иматъ прилични човѣшки и културни отношения къмъ българскитѣ граждани.

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: Завършете.

Костадинъ Крачановъ: Свършвамъ. Още малко. — Азъ привличамъ вниманието на г-нъ министра на вътрешнитъ работи и върху единъ другъ фактъ — намѣсата на полицията въ живота на кооперациитѣ, по силата на закона за държавния контролъ върху сдруженията. Тоя законъ трѣбва да бѣде отмененъ, защото отваря широко вратитѣ за произвола. (Ржкоплѣския отъ лѣво) Сега може да бѣде злепоставенъ и най-добриятъ и честенъ служител въ кооперациитѣ. Нека не връщаме назадъ колелото на историята. Бѣше време въ миналото столѣтие, когато въ голѣмитъ държави, като въ Германия, напр., се гледаше на кооператора като на вреденъ за държавата елементъ и всѣки по-енергиченъ, по-преданъ, по-буденъ кооператоръ бѣше затварянъ и подлаганъ на инквизиция. Времето опроверга тая политика и всѣки голѣми държави започнаха да гледатъ съ една симпатия и започнаха да насърчаватъ това народническо и спасително движение. Германия следъ голѣмитъ войни, които води въ миналото столѣтие за своето обединение, бѣше изправена предъ голѣми финансови и стопански мъчнотии. Данъчното бреме бѣше стигнало своя връхъ, селското стопанство преживяваше страшна криза и нѣмотия. Тукъ кооперацията, създадена отъ Райфайзенъ и Шулце-Деличъ, изигра голѣмата и спасителна роля за създаване оиѣзи благоприятни условия, които позволиха на германския занаятчия, на дребния търговецъ, на дребния промишленникъ, на селския стопанинъ, на чиновника и работника да се съвзематъ и по пѣти на самопомощта и взаимопомощта започнаха да изграждатъ собственото си благополучие и дадоха тласкъ на цѣлокупното германско стопанство.

Въ всѣки европейски държави работнитѣ слоеве, следъ като изпитаха най-разнообразнитѣ срѣдства на борба за подобрене на своя халъ, на своя поминѣкъ, на своето окаяно положение, най-после доубеждението, че е необходимо да създадатъ свои собствени стопански и кредитни предприятия, чрезъ които да проведатъ зашитата на икономическитѣ си интереси. И у насъ по тоя пѣтъ се дойде до създаване на оная гѣсто времеа отъ кооперативни сдружения, която днесъ наблюдаваме. Въ областта на производството действуватъ 538 сдружения съ 156.158 члена, съ 2.651.000.000 л. активъ и пасивъ; въ търговията — 279 сдружения съ 103.162 члена, съ 520.000.000 л. активъ и пасивъ; въ кредита — 2.201 сдружения, съ 433.307 члена, съ 7.066.000.000 л. активъ и пасивъ; въ застрахователното

дѣло — 11 сдружения, съ 135.079 члена, съ 879.000.000 л. активъ и пасивъ; въ благоустройството и здравеопазването — 32 сдружения, съ 16.767 члена, съ 68.000.000 л. активъ и пасивъ; съюзи, централи и пр. — 58 сдружения съ 5.389 лични и 3.432 колективни членове, съ 2.428.000.000 л. активъ и пасивъ.

Това сѣ цифри за 1937 г., които подсказватъ за грандиозното развитие на нашето младо кооперативно движение. Тѣ обясняватъ защо това движение смущава много срѣди и на какво се дължатъ не малкото негови неприятели. Отъ друга страна трѣбва да се има предъ видъ, че кооперацията иде да отстрани частната печалба като основенъ икономически стимулъ и се поставя въ услуга на общественъ интересъ, че нейната смѣтностъ е въ организационната ѝ функция — да се бори срещу стопанския паразитизмъ, ...

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Завършете!

Костадинъ Крачановъ: Свършвамъ. — ... да отстрани посрѣдничеството на частния спекулативенъ капиталъ, да реализира масово стопански блага и да повѣстни кредити и консумацията. Крайната нейна целъ е да коригира днешната стопанска система на експлоатация, като внесе повече социална правда между хората и да помогне на едната маса, която тѣне въ мизерия, за да види слънце и за да заживѣе човѣшки. Това е идеалътъ на кооператора. Ето защо той лесно може да бѣде обвиненъ отъ неведоми и заинтересовани лица въ превратни или противодържавни идеи, безъ да се държи смѣтка, че именно по своята идеология и структура днешната кооперация се явява въ подкрепа на държавата, на нейната политика за защита интереситъ на слабитъ икономически слоеве и за създаване стопанска хармония и социална справедливостъ. (Ржкоплѣскания)

Днесъ и правителството, и парламентътъ, и всѣки, който борави малко или много съ финансови и стопански въпроси, всички въ единъ гласъ казватъ, че изходътъ отъ това тежко положение, въ което се намира страната, е да засилимъ нейното земедѣлие, да удвоимъ дохода отъ него. По кой пътъ, обаче, ще стане това? Едни казватъ — по пътъ на нахлуване на капитализма въ нашето селско стопанство. Доколкуто зная, това е и гледището на уважаемия нашъ колега г-нъ проф. Цанковъ, който смѣта, че по този пътъ ще се машинизира земедѣлското производство. Питамъ: можемъ ли да очакваме той процесъ на въвеждане въ нашето селско стопанство машинното производство да дойде по тая линия?

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни)

Костадинъ Крачановъ: На тоя въпросъ отговарямъ отрицателно. Докогато въ свѣта имаме това засилено американо производство на зърнени храни, когато Русия бърза чрезъ организация и техника да тласне своето земедѣлие напредъ, когато въ Канада, ...

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни)

Костадинъ Крачановъ: Свършвамъ, г-нъ председателю! — ... когато въ Австралия има модерно селско стопанство, да чакаме единъ процесъ на капитализация на нашето селско стопанство, та е въ това да прокопса българския народъ, това разбиране е много погрѣшно. Азъ смѣтамъ, че най-безобидната и най-малко засѣгаща интереситъ на нашия селски стопанинъ система е оная, която ще обедини дребнитъ стопанства въ голѣми производствени земедѣлски предприятия. Коя е тя? Тя е пакъ кооперацията. Ние не можемъ безъ тая кооперация. Ако желаемъ да модернизирате нашето земедѣлие, да увеличимъ дохода на земедѣлца, ако желаемъ да машинизирате неговото производство, необходимо е да се образуватъ голѣми земедѣлски предприятия ...

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни)

Костадинъ Крачановъ: Свършвамъ. — ... подъ формата на кооперации, подпомогнати и улеснявани отъ държавата. Само по този пътъ се служи най-вѣрно на народъ и държава.

Завършвайки, ще ми позволите, г-да народни представители, да направя единъ искренъ апѣлъ: нека днешниятъ Парламентъ координира усилията си за едно пълно нормализиране вътрешното положение на страната. Нека той насочи управлението на държавата къмъ пълното възстановяване на конституционнитъ свободи и права на българския народъ (Ржкоплѣскания), защото само при такива усилия ние ще възвърнемъ вѣрата на народа къмъ него-

вата държава, само тъй ние ще издигнемъ неговото самочувствие и високъ духъ, толкова необходимъ за създаване на една могъща, силна и благоденстваща България. (Ржкоплѣскания)

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Има думата народниятъ представителъ г-нъ Стефанъ Цановъ.

Стефанъ Цановъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Вътрешното министерство — това е властта, казваха въ миналото партизанитъ и водѣха пунически войни за него. И днесъ, предъвидъ на това, че въ него сѣ групирани ония органи, на които е възложено да пазятъ имота, живота, честта и свободитъ на гражданина; че къмъ него е Дирекцията на народното здраве — той институтъ, който трѣбва да се грижи за нашето здравеопазване; че съ създаването на института на назначаемитъ кметове управлението на общинитъ се прехвърля почти върху това Министерство; че съ последнитъ наредби-закопи на министра на вътрешнитъ работи се даде правото да може да интернира български граждани за 6 месеца; че това Министерство има и контролата върху сдруженията въ страната, а то значи върху всички въ общественъ животъ, и най-после, че то не само, както въ миналото, прави депутати, но то даже казва и кой може да бѣде кандидатъ, вижда се колко то е важно и колко голѣмо внимание ще трѣбва да обърне народното представителство на това Министерство.

Преди, обаче, да се спра на чисто полицейскитъ му функции, азъ, въ краткото време, съ което разполагамъ, макаръ и бѣгло, ще мина презъ други проблеми и въпроси, отъ които зависи не само политиката на нашето Вътрешно министерство, но и политиката на цялото правителство, на режима, и, бихъ си позволилъ да кажа, на България. Защото, г-да народни представители, нерадостни констатации се правятъ въ последно време относно демографско-биологичнитъ условия, при които е поставенъ да живѣе и да се развива българскиятъ народъ. И тукъ ще се спра само на нѣколко отъ ония факти, които биятъ на очи, които вие всички знаете, по които, споредъ менъ, ще трѣбва винаги да се казватъ. Отъ тѣхното повтаряне и потретване нѣма да се загуби, а ще се спечели. Следвайки максимата на Цезаря, който бѣ наредилъ на своя слуга по три пъти на денъ да му казва: „Цезаре, помни, че ти си смъртенъ, не забравяй тази голѣма истина, за да можешъ въ всѣки моментъ да бѣдешъ на мѣстото си“, ние не бива да забравяме малкото истини, които днесъ отъ всички се знаятъ, и съ огледъ на тѣхъ да направляваме своята дейностъ.

Казва се, г-да народни представители, че народното здраве, това е най-голѣмиятъ националенъ капиталъ, който взема най-голѣмъ дѣлъ въ произвеждането на културнитъ и на материалнитъ блага, а смислено и първа предпоставка за щастливо развитие на всѣки народъ. Ние българитъ можехме въ миналото да се гордѣемъ съ нашето народно здраве. Бѣха щастливи години, когато българската нация даваше по 42‰, по 44‰ раждания, когато тя стоеше предъ всички други нации въ свѣта и благодарение на което нѣщо ние можехме да се удвоимъ по число, макаръ че на насъ се отнеха много земи, населени съ българи. Тогава ние бѣхме добре. Впоследствие, обаче, тая раждаемостъ отъ 44‰, отъ 42‰ почна да пада, за да стигне въ 1933 г. до 29.2‰, следъ това въ 1934 г. — до 26‰, въ 1935 г. — до 26‰, въ 1936 г. — до 25‰ и въ 1937 г. — до 23‰. Значи, раждаемостта въ България пада въ това време, когато въ другитъ народи, ако се не увеличава, поне се е задържала на едно ниво. А когато пада раждаемостта, и то въ най-културнитъ и чисто български краища — нека това да се запомни — увеличава се смъртността. И ние стигаме до положението да се намали нацията прирѣстъ само за 10 години наполовина. Въ 1926 г. е 20 и нѣщо на хилядата, а въ 1937 г. е само 10‰. Това е една печална картина, нарисувана отъ органитъ на народното здраве и рамкирана съ една още по-печална констатация: че ако така се върви, ние ще последваме участъта на много народи, които сѣ дали много нѣщо въ историята, отбелязали сѣ свѣтли и славни страници, но днесъ отъ тѣхъ и поменъ нѣма. Азъ смѣтамъ, г-да народни представители, че това съ България нѣма да стане. Тази страна, за която се знаеше, че има най-много деца, че има най-много столѣтници, че дава шампиони на физическа сила, а смѣто и на духовна сила, тая страна нѣма и не може да остане въ това положение. И затова азъ смѣтамъ, че Министерство на вътрешнитъ работи не бива да бѣде министерство на полицията, а ще трѣбва да бѣде преди всичко министерство на народното здраве, а следъ това на полицията. Казвамъ онова, което ще трѣбва да се направи, за да излѣземъ отъ това положение. Каза се и въ

комисията: тръбват лѣкари, повече лѣкари. Не сѣ достатъчно лѣкаритѣ въ България. Въ единъ моментъ, когато вратитѣ на нашия медицински факултетъ сѣ почти затворени и когато, за да се влѣзе тамъ и да се студентствува — ако бѣше тукъ министрътъ на просвѣтата, трѣбваше да си вземе бележка — трѣбва да се мине презъ иглени уши, щомъ нѣмаме лѣкари, първата мѣрка трѣбва да бѣде тази: да се позволи на по-големо число студенти да минатъ презъ нашия Медицински факултетъ, още повече, че той ги добре подготвява. Ние имаме сега печалното положение, че въ градоветѣ на 600 души има единъ лѣкаръ, а въ селата — на 9.000 души единъ лѣкаръ! А лѣкарѣтъ трѣбва не само да лѣкува болнитѣ. Той трѣбва преди всичко да се грижи за здравитѣ; той трѣбва да проучва условията, при които тѣ живѣятъ; той трѣбва да ги съветва; той трѣбва да дава на правява тѣхната стопанска дейностъ по начинъ такъвъ, че да не бѣде вредна за здравето имъ. Отъ всички 1020 общини въ България, 636 сѣ сѣ лѣкари, 314 сѣ фелдшери и 109, които нѣматъ нито лѣкаръ, нито фелдшеръ. У насъ има лица на болници. Г-да народни представители! Съгласно последната статистика, въ България се пада едно болнично легло на 725 души, когато трѣбва едно болнично легло да се пада на 200 души. Въ България 500.000 души, половинъ милионъ, боледуватъ презъ годината. 160.000 души лежатъ въ болницитѣ и 100.000 души сѣ на преходно лѣкуване отъ нашитѣ лѣкари въ болницитѣ.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Г-нъ Цановъ! Разиска се бюджетопроектътъ на Министерството на вътрешнитѣ работи, администрация и полиция.

Стефанъ Цановъ: Азъ говоря за политиката на Министерството на вътрешнитѣ работи.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: . . . а Вие повече говорите за народното здраве.

Стефанъ Цановъ: Азъ не обичамъ да се разпирямъ съ полиция и затова искахъ малко повече да говоря за народното здраве. Азъ не е много благодарна работа да се разпиратъ човѣкъ съ полиция.

Г-да народни представители! 10—12 хиляди души умирайтъ годишно въ България отъ туберкулоза. Отъ тѣхъ само 20% умирайтъ въ болницитѣ, а 80% — вѣнъ отъ болницитѣ. Значи, за 100 смъртни случая ние имаме само 20 легла, докато въ Съединенитѣ щати има 200 легла, въ Швейцария — 120 легла и т. н.

Нашата Дирекция на народното здраве трѣбва да има поне 12.000 легла.

Грижи за потомството.

Г-да народни представители! Най-малко грижи въ България се полагатъ за децата. Липсата на условия за животъ сѣщо така е причина за намаляване на нашия народенъ прирѣстъ. Г-да народни представители! Като се знае, че въ пѣли 8 околии нѣма нито една баня, а въ 22 околии има само по една баня, и като се знае, че 80% отъ нашето население черпи вода отъ кладенци, отъ чешми безъ водопроводи, отъ чешми съ водопроводи, които не сѣ въ добро състояние, може да се види, какъ ние проиграваме нашето здраве. А най-главната, най-големата причина за намаляване на раждаемостта, това е беднотията, мизерията, която е накарала отговорнитѣ органи отъ Дирекцията на народното здраве да изчисляватъ националния доходъ въ селата и градоветѣ и констатирайки, че националниятъ доходъ въ селата е 4.000 л. на глава, казватъ, че това най-красноречиво сочи, кои сѣ причинитѣ за това печално положение, въ което се намира нашиятъ народъ. Ние искаме да се увеличи раждаемостта и да се намали смъртността, ние искаме да сме единъ голѣмъ народъ, който съ своята физическа и морална сила да преодоли прѣпятитѣ, които неговитѣ неприятели поставятъ на пътя му, а забравяме истината, която пакъ компетентнитѣ посочватъ: създава потомство оня, който има възможностъ да осигури и неговото бъдеще.

Иосифъ Робевъ: На тебе и на Разсукановъ липсва ли ви нѣщо, та не се ожените? Ти не си изпълняващъ дълга!

Стефанъ Цановъ: Данѣкъ, данѣкъ за ергенитѣ.

Гето Кръстевъ: Старитѣ ергени нѣматъ право да говорятъ на тази тема.

Стефанъ Цановъ: Когато нашиятъ лѣкаръ държеше скака по тая проблема и горещо апелираше къмъ нашитѣ селяни, единъ му отговори съ следния примѣръ. Въ турско време, каза, когато се копаелъ единъ окопъ край селото,

единъ баша, следъ като 20 години работилъ ангария, убива съ лопатата сина си, който отивалъ да го смѣни, казвайки: поне ти да не се мѣчишъ!

Една страна, въ която се е пѣла пѣсенята: „Не раждай ме, мамо, тънка и висока“ и т. н., страна, въ която въ последно време, когато ставаха политическитѣ убийства, се подаваха телеграми: „Българо, не раждай достойни синове, защото ги убиватъ“, не може да има друга участъ. Затова мѣрките на Министерството на вътрешнитѣ работи и народното здраве, което ще води здравната политика на страната, трѣбва да бѣдатъ такива, че да могатъ да се справятъ съ всички тия условия, които ставатъ причина за намаляване на нашия естественъ прирѣстъ. И г-нъ министрътъ на финанситѣ, който произвѣ толпата, който прояви човѣщина, който направи нѣщо, ще трѣбва да разбере, че трѣбватъ по-смѣли мѣрки, и не отъ данѣцитѣ, които се събиратъ отъ овцетѣ и отъ козитѣ, да се дава за обществено подпомагане, а трѣбва да се намѣрятъ други източници, за да се взематъ отъ тѣхъ необходимитѣ срѣдства за нашето национално здравеопазване. И азъ се базирамъ на речта на г-нъ Иосифъ Робевъ, който каза, че аптекари продавали своитѣ концесии по единъ-два и три милиона лева. Не може ли тия срѣдства да се взематъ и да отидатъ за здравеопазването на народа? Нека се пристѣпи по-смѣло къмъ разнасяване на вѣнъроса за лѣкуването на народа и се етагизира продаването на лѣкарствата.

Второ. Не би ли трѣбвало да се пристѣпи къмъ съвеждането на прогресивно-подоходенъ данѣкъ върху дружествата, които, както виждате отъ приходния бюджетъ на държавата, малко плащатъ, нищо не плащатъ, но въ които има 5 милиарда лева капиталъ, който хитъ да не дава, все годишно дава по 10%? И отъ тамъ би могло да се вземе една доста голѣма сума.

Повдига се въпросъ отъ отдавна, и то много основателно — но още нѣма майсторитѣ, които да го разрешатъ — че не трѣбва да се оставятъ тѣзи стотици милиони лева, които се събиратъ като премии отъ застрахователнитѣ дружества, да отиватъ въ полза на тия дружества, които само за управление харчатъ срѣдно годишно по 100 милиона лева. Само дружеството „Балканъ“ и дружеството „България“ за своитѣ управителни съвети даватъ — говоря за тия две дружества, понеже лицата, които държатъ акциитѣ имъ, сѣ почти едни и сѣщи — 15 милиона лева, повече, откогато се харчатъ за нуждитѣ на Царя и Царския дворъ. Но бива ли на тѣхъ да се посегне, за да не се строятъ палати като „България“, „Балканъ“, „Европа-паласъ“ и т. н., и то въ едно време, когато се съкращаватъ болничнитѣ легла въ санаториумитѣ?

Тия дружества строятъ хубави, красиви здания, египетски наметници, но докато египтянитѣ строеха тия нѣща следъ като бѣха построили каналитѣ, въ България гравимъ обратното — почваме съ онова, което въ момента по-малко трѣбва. И азъ смѣтамъ, че ще се наложи на българскитѣ управителни да пристѣпятъ къмъ изземване на застрахователното дѣло, къмъ изземване на тѣзи милиони, които се събиратъ, за да бѣдатъ правилно стопанисвани — още повече, че нѣма да се намѣри тукъ човѣкъ, който да може да каже каква е ролята на нѣколкото видни семейства, които държатъ акциитѣ и прибиратъ доходитѣ на тѣзи дружества, въ смисълъ на инициатива, работа, полза, предприемчивостъ и т. н.

Г-да народни представители! Азъ ще се спра и на единъ сѣщо така доста важенъ пунктъ отъ дейността на Министерството на вътрешнитѣ работи — подпомагането чрезъ фонда „Обществени бедствия“. Тоя фондъ е създаденъ, за да се подпомага народътъ, когато пострада отъ земетресение, отъ гладъ, отъ епидемии и т. н. Призоваваме една тежка, една печална работа — че и гладъ може да се яви въ нашата земя, за която постоянно казваме, че е богата, и държавата е взела мѣрки, за да зашицава тѣзи, които гладуватъ.

Г-да народни представители! Откъде се набиратъ приходитѣ на фонда „Обществени бедствия“? Набиратъ се отъ: 10% върху основнитѣ размѣри на прѣжитѣ данѣци, установени съ законитѣ за данѣка върху приходитѣ, за поземелния данѣкъ и за данѣка върху сградитѣ и по единъ левъ на глава върху овцетѣ и козитѣ, събиранъ заедно съ данѣка бегликъ. Върху гърба на тия несчастни животни ще трѣбва да се стовари и грижата за подпомагане народа при обществени бедствия! Като че ли нѣма други по-големъ, по-сигурни източници, отъ които биха могли да се събератъ повече срѣдства.

Г-да! Когато се приказва за подпомагане на народа въ случай на бедствия, когато се говори за обществено подпомагане, ще трѣбва въпросътъ да се сложи въ неговата ширина, защото нужда отъ помощъ въ България иматъ не само онези, които се регистриратъ — нуждаещитѣ, но сѣ

много повече. И българската държава ще трябва да следва една по-друга тактика — не тактиката на излъгване, на самоизлъгване и себеплътк, останала от турско време.

Въ турско време, въ петък каймакамът сж събирали раята, сиромаситъ, най-беднитъ, за да имъ даватъ, отъ до-ходитъ на вакъфскитъ имоти, пилафъ и по малко хлѣбъ. Обаче Митхадъ паша казва: „Отъ доходитъ на вакъф-скитъ имоти нѣма да се дава пилафъ, нѣма да се дава хлѣбъ на беднитъ, а ще се правятъ болници, където да се лѣкува народътъ“. Азъ не съмъ противъ единичното подпомагане, но смѣтамъ, че проблемата е много по-го-лѣма. Имайте предвидъ, че отъ 140.000 работници въ Бъл-гария, около 33.000 само сж зарегистрирани като безра-ботни; че повече отъ 60% отъ нашитъ земеделски стопани иматъ подъ 50 декара земя, а тѣ сж именно тѣзи, които или нѣматъ никакъвъ добитѣкъ — 192.000 земеделски сто-пани у насъ нѣматъ никакъвъ добитѣкъ — или иматъ 1—2 добичета. Значи, ако иматъ чифтъ волове, нѣма да иматъ крава, за да нахранятъ децата си съ млѣко, да имъ под-сладятъ залька. Тѣзи земеделски стопани сжщо се нуж-даятъ отъ помощта и грижата на държавата. Държавата трѣбва не само да дава, но и да организира тѣхния жи-вотъ, да организира тѣхната стопанска дейностъ.

Нѣщо повече и нѣщо хубаво въ това отношение каза преждеговорившиятъ бай Коста Крачановъ: налага се да сжсжсаме съ тѣзи консервативни възгледи, че всичко ново е болшевизъмъ, че всичко ново е опасно. Едно трансфор-миране на нашата стопанска деятелностъ се налага. Казахъ го и по-преди, когато говорихъ по фондоветъ, ще го кажа и сега: голѣмата частъ отъ нашитъ селяни работятъ и сѣятъ, за да изхранятъ едното или дветъ добичета, съ които ужъ се подпомагатъ въ тѣхната стопанска деятел-ностъ.

Трѣбва да се замисли правителството, трѣбва да се за-мисли Парламентътъ за увеличението на нашия национа-ленъ доходъ чрезъ увеличение на производството, за да не подлагатъ всѣка година българскитъ граждани ржце за помощъ. Обидно е за този, който иска, обидно е и за този, който дава. Да създадемъ граждани, да създадемъ здрави стопански единици, които да нѣматъ нужда отъ по-мощта на българската държава, а тѣ да даватъ помощъ на нея.

Приказваме за повдигане на земеделския доходъ, за дълбоко оране, за торене, за смѣняне на култури, за по-вишаване на дохода и т. н. При сжществуващитъ условия, при сжществуващата наша земеделска конюнктура това е абсолютно невъзможно. А източници, отъ които да се взе-матъ срѣдства, за да се пристѣпи опипомъ, лека-полека, но съ твърда воля и твърдо желание да се направи нѣщо, има, г-да! Тукъ г-нъ министърътъ на финанситъ, на ко-гото техниката, тактътъ, човѣчността и топлината ни-кой не може да отрече, забрави, или не иска да каже много нѣща, които станаха и които не могатъ да минатъ подъ околото на държавника незабележано. Азъ нѣма да ви-чета митническата тарифа, благодарение на която българ-ската паразитна индустрия всѣка година печели стотици милиони, надъ милиардъ лева.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Заклуча-вайте, изтече Ви времето!

Стефанъ Цановъ: Печалбитъ на захарнитъ фабрики, възлизаци на стотици милиони лева въ миналото, се из-несоха въ чужбина. Благодарение на това мито, което не позволяваше да се внася захаръ отъ чужбина, захарнитъ фабрики реализираха грамадни печалби. Оправдаваше се тая политика съ това, че ако се внася захаръ отъвънъ, ще се намали цвеклосѣенето, ще бждатъ засегнати работни-цитъ въ захарнитъ фабрики и т. н., макаръ че българскитъ икономисти правѣха смѣтки и доказваха, че дори да се плати отъ държавата цвеклото и надницитъ на работни-цитъ, ако се внася захаръ отъвънъ, пакъ ще остане печалба за държавата.

Ето ви нѣколко данни: въглеродниятъ двуокисъ струва 1-25 л., а плаща мито 18 л.; бархетътъ плаща мито 17 л.; хасето — 8 л.; американтъ струва въ чужбина 9 л., а знаете, колко се продава у насъ; гвоздеитъ струватъ 3.71 л. кгр. Ето ви източникитъ, отъ където могатъ да се взематъ срѣдства. Нито единъ бюджетъ не може да се гледа от-дълно отъ цѣлата бюджетна политика на правителството. Друго. Подковитъ струватъ 3-70 л. въ чужбина, а плащатъ мито 8-50 л. и т. н. Всички тѣзи мита влизатъ въ печалбитъ на паразитната индустрия. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Азъ не казвамъ да унищожимъ тая индустрия, г-да, но ние трѣбва да изземемъ частъ отъ тѣзи доходи, за да можемъ да разрешимъ голѣмитъ наши национални, народни, дър-жавни проблеми.

Следъ това — за тютюневата търговия. Пакъ единъ правителственъ депутатъ каза, че има хора, които иматъ по 500—600 милиона лева.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Какво общо има това съ бюджета на Министерството на вътрешнитъ работи?

Стефанъ Цановъ: Има чл. 34 въ закона за обществе-ното подпомагане, въ който се казва, отъ къде се взематъ доходитъ.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Давамъ Ви още 5 минути да приключите речта си.

Стефанъ Цановъ: Поспрѣхъ се на тия нѣща, за да се види, че могатъ да се намѣрятъ доходи, за да се разреши и въпросътъ за общественото подпомагане, въпросътъ за борбата съ общественитъ бедствия, а не да се подпомага, следъ като общественитъ бедствия настѣпятъ.

Но за осжществяване на всичко това, г-да народни пред-ставители, трѣбва една вътрешна политика, която да има ония задачи, които се поставиха и на Парламента при не-говото свикване. Най-напредъ ние си казахме, че ще нор-мализираме положението. Азъ смѣтамъ, че нѣма нормали-зиране на положението дотогава, докогато не се извър-шатъ отъ правителството и Парламента следнитъ мѣро-приятия.

Много хора лежатъ въ затворитъ за политически пре-стѣпления. Азъ нѣма да ги защищавамъ отъ това гледище, че не бива държавата да харчи пари, за да ги храни. Ние изживѣхме много ненормални години, изживѣхме години на остри вътрешни политически борби, въ които борби мнозина станаха жертва — кой на идеи, кой на убеждения, кой на заблудения. И като имамъ предвидъ печалната българска действителностъ — всички наши държавници сж минали презъ затворитъ — азъ нѣмамъ куража да сждя, но апелирамъ къмъ васъ не да сждимъ, а братски и човѣшки да погледнемъ на тоя въпросъ и да го разре-шимъ. И азъ смѣтамъ, че съ това не само нѣма да хвър-лимъ бомба въ спокойствието на нашата страна, но ще улеснимъ нормализирането на положението и създаването на спокойствие. (Ржкоплѣскания)

Вътрешниятъ миръ и вътрешната сигурностъ трѣбва да бждатъ гарантирани. Азъ бѣхъ, който най-напредъ, когато вземахъ думата — може би обвиняванъ за това отъ нѣкой — казахъ: трѣбва да си признаемъ, че отъ 19 май насамъ не падна политически човѣкъ въ тая страна. Азъ съ радостъ и днесъ бихъ казалъ това и бихъ похва-лилъ другитъ, ако не бѣше това черно и печално дѣло — убийството на ген. Пѣевъ. То може да се случи навсѣкжде, г-да! Но какво става другаде и какво става у насъ? Ди-ректорътъ на полицията въ такъвъ случай си тегли по-следствията; министърътъ на вътрешнитъ работи — сжщо; а и цѣлото правителство тегли въ такъвъ случай последствията си, защото една полиция, която не знае, че най-важната личностъ въ държавата е началникътъ на ге-нералния шабъ, не може да остане ненаказана. Директо-рътъ го уволниха вчера, а министърътъ трѣбваше да чака да се бламира цѣлиятъ кабинетъ, за да благоволитъ и той да напустне кабинета, и въ края на краищата да се до-каратъ работитъ до тамъ, че военно лице да стане дирек-торъ на полицията. За тоя човѣкъ съмъ чулъ най-добри работи отъ всички страни — азъ вѣрвамъ въ него, както вѣрвамъ въ цѣлата армия и въ цѣлото офицерство — но азъ съмъ дълбоко убеденъ, че зле е оная държава, въ която офицери ставатъ полицай, а явнитъ и тайни по-лицай — общественици и държавници.

Не биваше това да се допуска. Правителството трѣб-ваше да даде необходимитъ гаранции, че виновницитъ ще бждатъ намѣрени и наказани и че подобни дѣла нѣма да се повтарятъ. Или, ако не може да ги даде, да си тегли последствията — да отстъпи мѣстото си и да дойдатъ други, които могатъ да свършатъ тая работа.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Приключ-вайте, г-нъ Цановъ!

Стефанъ Цановъ: Приключвамъ. — Г-да народни пред-ставители! Постоянно отъ тая трибуна се приказва за въз-връщане правата и свободитъ на българскитъ граждани. И действително, за да се приказва толкова много, има нѣщо, което е изгубено, има нѣщо, което е мило. Печа-лтътъ у насъ не е свободенъ. А цензурата не позволява да се пише не само по голѣмитъ държавни въпроси, но и по най-дребнитъ въпроси, които биха засегнали престижа на нѣкой властелинъ. Защо е това, кому е потрѣбно това? Не убедихте ли се сами вие, че когато има цензура, на

цензурата отговаря мълвата, а мълвата подгизва и разяжда устоите на държавата, и че тая цензура ползува само враговете на българщината и враговете на българската държава?

Свободата на събранията...

Председателстващ Димитър Пешев: (Силно звъни) Свършвайте, г-н Цанов!

Стефан Цанов: Свършвам. — На нас и в Двореца ни се каза: „Идете при народа, кажете му, чуите го!“ Как ще идеш? Кждето минем, все актове; и то да сж само на нас — добре, ние знаем, как да се справим с тях; но тй сж и за онѝзи, които се срѝшат с нас.

Председателстващ Димитър Пешев: (Силно звъни)

Стефан Цанов: Тая система ще трѝбва да се премахне Свободата на сдруженията. Г-да народни представители! Приказва се за новото. Новото трѝбва да дойде.

Председателстващ Димитър Пешев: (Силно звъни) Давам 10 минути отиди.

(След отиди)

Председател Стойчо Мошанов: (Звъни) Заседанието продължава. Има думата народният представител г-н Драган Кисов.

Драган Кисов: (От трибуната) Г-да народни представители! Пред нас е сложен за разглеждане бюджет-проектът на Министерството на вътрешните работи. Искане от нас да гласуваме срѝдства за разходитѝ, които сж необходими за администрацията и полицията.

Аз ще искам да се спра на дейността в днешно време на администрацията и полицията, защото, г-да народни представители, при днешния политически режим, който се провежда от правителството, при днешния политически момент, който преживява страната, администрацията и полицията сж едновременно и политически функционери на днешното правителство — понеже нѝма друга обществена сила, нѝма нищо друго, на което то да се крепи, освен, главно, на администрацията и полицията. И от това гледище, г-да народни представители, дебатитѝ по тоя бюджет-проект предизвикват голѝм интерес у нас и ние желаем да кажем нашата оценка тук.

Кой днес броди из народа и на публични събрания чертае политиката на правителството? Кой я брани от нейните врагове и кой я провежда? Главно администрацията. Кой е цензорът в околията? Околийският управител. Кой е цензорът в областта? Областният директор. Кой друг в общината провежда политиката на днешното правителство, на днешния политически режим, освен кметът? Кой друг има право да стори това, освен администрацията? И моята задача, г-да народни представители, ще бѝде тази — да направя своята преценка, от наше гледище и от гледището на българския народ, за дейността на администрацията и полицията. Това се налага, още повече, след изборната борба, в която — нека признаем, нѝма защо да го крием — администрацията и полицията взе най-живо участие, тя изнесе борбата на правителството.

Да видим какви сж последствията. Да видим тази дейност на администрацията и полицията докѝде е закарала вътрешната политика на днешното правителство. И бързам да ви кажа, г-да народни представители, че ще положа усилия, да направя една обективна, но строга критика на администрацията, за да извлѝчем и поука от тази критика и да посочим изхода от това положение, в което администрацията е довела вътрешната политика на правителството.

Г-да народни представители! Ще ми позволите от това именно гледище да се спра върху дейността на кметовете в селата. Аз нѝма да ви занимавам с многото случаи на произволи от страна на селските кметове, нѝма да ви занимавам с тяхната некомпетентност, с тяхните шуротии, с тяхния тормоз, с тяхните дивотии.

Председател Стойчо Мошанов: (Звъни) Моля, по-спокойно!

Нѝкой от дѝсно: (Към оратора) Нѝщо добро нѝма ли да кажете?

Драган Кисов: Между вас и нас нѝма синоръ по тоя въпрос, защото азъ чуѝх тук да се говори и от вашата срѝда за произволитѝ и за всичко онова, което

върши днешният „компетентен и просвѝтен“ кмет. А не може и друго да се счаква, г-да народни представители, от днешния кмет. Единъ младъ човѝкъ, единъ младеж, току-що завършил своето висше образование, търсейки своето препитание,...

Петко Стоянов: И какзи обработени има между тях!

Драган Кисов: ... на около 25-годишна възраст, получилъ заповѝд за назначение отъ единия край на България в другия, взема заповѝдта в джоба си, търси селото по картата на България, отива там, търси помѝщенieto на общинското упразление, сѝда на стола и първата му работа е да сложи приемни часове — каточели кой знае какъ ще трѝбва да разпредѝли времето си, та трѝбва да нареди приемни часове! А може ли нашият селянин, г-да народни представители, да работи по часъ: да търси кмета в определено време, да го търси в 2 ч., когато трѝбва да пои добитѝка си, или да го търси отъ 8 до 10 ч. или отъ 10 до 12 ч., когато сѝметъ сж своята стопанска дейност? Изпаднал в това положение, тоя младеж, в незнание...

Сава Попов: Все младежи ли сж всичките кметове?

Драган Кисов: ... в непознатъ край, непознавайки мѝстните нужди и незнаейки откъде да почне, първата му работа е да направи публично събрание. Ще свика селото, ще вземе думата и ще говори часъ-два за общитѝ проблеми на българското село, защото не може да говори за тѝзи, които вълнуват мѝстните жители, тѝй като не познава селото. Ще говори за голѝмите въпроси из областта на нашата вътрешна и външна политика, ще говори за нѝща, които народът не може лесно да възприеме или, ако ги възприеме, чуди се, дали действително това е политиката на днешното правителство. И понеже не му вървят работитѝ, започва сж тормозъ надъ населението, за да добие авторитет и престиж. А най-важната му задача — за да респектира населението и да не се позволи на никой да го критикува — е да наруѝе миналото. ...

Петко Стоянов: Позорното минало!

Драган Кисов: ... и да предупреди всички, че тѝзи, които критикуват неговъ, вършат партизанство.

Димитър Търкалев: И ще имъ наложат глоба.

Драган Кисов: Почват актовете, глобитѝ; ако тѝ не помагаш, почват ареститѝ, лѝбонѝщата, сѝдилищата — нѝма край!

Нѝкой от дѝсно: Това е позорното минало.

Председател Стойчо Мошанов: (Звъни)

Драган Кисов: Г-да народни представители! Има ли нужда да ви соча примѝри, има ли нужда да ви соча случаи, за да не бѝда голословен?

Нѝкой от дѝсно: Има, има.

Драган Кисов: Ако желаете това, азъ ще моля тогава да ми се даде още 15 минути време за говорене. (Шумъ)

Председател Стойчо Мошанов: (Звъни)

Драган Кисов: Създадох се сж една наредба-законъ голѝми общини, съставени отъ по нѝколко села, които иматъ крайно противоречиви интереси и спорове за мери, за паша, за училища, за училищни сгради, за общински домъ, за лѝчебници, ветеринарни лѝчебници и пр.

Г-да народни представители! Целта на тая наредба-законъ е известна на всички ни — да се постигнатъ икономии в бюджетитѝ на общинитѝ; да се съкратятъ срѝдствата за издрѝжка на общинитѝ. Постигна ли се тая цел? Петименъ сѝмъ да го чуя. Между вас, доколкото ми се простиратъ сведенията, има бивши общински кметове — нека тѝ да кажатъ вж кой община се постигнаха сѝществени намаления на разходитѝ?

Петко Стоянов: Навѝкъде се увеличи.

Нѝкой от дѝсно: Не е върно.

Председател Стойчо Мошанов: (Звъни) Моля! Оставете оратора да се изкаже!

Драганъ Кисъвъ: Не могат да се занимават с обществена дейност, още повече с общинска, хора токущо излезли от Университета; не може да се оставят на тия постове, да управляват 5.000 български стопани, хора, които нямат хабер от стопанство и от общинско управление. За това говоря азъ. Не осмждам онѣзи млади хора, които стават кметове, за да намѣрят своята прехрена.

Г-да народни представители! Не се постигнаха, следователно, целитъ, които се преследваха с тая наредба-законъ, с това групиране на нѣколко села въ една голѣма община.

Е добре, ето вече четири години минават — защо този въпрос се отлага, защо не се разреши? Азъ чухъ тукъ и изъ вашата срѣда гласове въ унисонъ съ моя протестъ, азъ чухъ идентични миснии, по въпрѣки това тоя въпросъ не се разрешава, а се отлага. Има хиляди молби на села до Министерството на вътрешнитъ работи, въ които се казва: дайте ни община, отдѣлете ни от общината, вие ни обложихте съ единъ новъ данѣкъ! Г-нъ министърътъ на финанситъ въ своето експозе по бюджета каза, че нѣма мѣсто вече да се облага българскиятъ народъ, защото е обложенъ повече, отколкото може да понася. Вие създадохте единъ новъ данѣкъ — sui generis: селянитъ да ходятъ на 15 км. за едно удостоверение, отъ едно село въ друго. Казахъ ви се случаи, не искамъ да ги соча.

Защо не пристѣпвате къмъ измѣнение на тая наредба-законъ? Когато се гласува одобрението на тия наредби-закони по чл. 47 отъ конституцията, отъ това мѣсто г-нъ министърътъ на правосъдието заяви: „Ще дойде денъ, едни отъ наредбитъ-закони ще отиѣмемъ като безпредметни, а други ще измѣнимъ“. Обаче не се пристѣпва къмъ това. Защо? Защото, г-да народни представители, това е системата, това е политическиятъ режимъ, който днесъ се провежда въ нашата страна.

Иванъ Момчиловъ: Сравни го съ миналия режимъ и издави поуки!

Драганъ Кисъвъ: Не съмъ възхитенъ отъ другитъ режими, г-нъ Момчиловъ! Вие бѣхте по-активенъ и по-старъ партизанинъ отъ мене и членувахте въ една политическа партия, която не малко пакости е правила на България. Но азъ имамъ куража да заявя, че въ миналото сѣ правени непростими грѣшки, които сѣ имали лоши послѣдствия, и не стоя днесъ на убеждението, че трѣбва да се върне 18 май 1934 г., да се върнатъ 30 политически партии. Но съ нищо не можете да ме убедите да поддържамъ една система, при която се търнятъ ненужни мѣрприятия, създадени съ наредби-закони. Вие не пристѣпвате къмъ тѣхното измѣнение. Какво значи това? Азъ мисля, че нѣкога имаше по-голѣмъ контролъ върху тѣзи „черни“ политически партии. Нѣкога една политическа партия, която е имала властта, не е търпѣла едно мѣрприятие, едно нововъведение, което не е дало резултатъ въ продължение на четири години.

Иванъ Момчиловъ: Сериозно ли приказвашъ?

Драганъ Кисъвъ: Да, защото все пакъ имаше политически организации, въ които вземаше участие частъ отъ народа и въ партийнитъ институти се повдигаха и разрешаваха известни въпроси. Вие идвате тукъ заедно съ насъ, не можемъ да намѣримъ синора между насъ и васъ по известни въпроси, но въ края на краищата не ги решавате. Тия отъ васъ, които иматъ смѣлостта да повдигатъ въпроситъ открито отъ тая трибуна, се наричатъ предатели, изневѣрили на вашата срѣда, третирате ги зле, наричате ги бунтари, недисциплинирани, агентъ-провокатори на опозицията и пр. и пр. Това е истината.

Г-да народни представители! Приключвамъ съ този въпросъ. Ако тая наредба-законъ, съ която се създадохъ голѣми общини съ назначени кметове, не дава резултатъ, не се постигна целта, защо се отлага нейното измѣнение? Обяснението за мене е само въ днешната система на вътрешно управление.

Г-да народни представители! Не бихъ изпълнилъ дълга си, ако не повдигна и единъ другъ въпросъ, когато говоря по въпроса за назначаемитъ кметове. Кога е било въ миналото — което не желая да защитавамъ, но ме предизвикватъ да го сравня съ днешното — единъ кметъ да се бърка въ частно-правнитъ отношения отъ материаленъ характеръ на българскитъ граждани? А тия случаи рѣдкост ли сѣ? Въ настоящата Камера има повече отъ 60 души адвокати — кой не е ималъ случая да дойдатъ при него клиенти да се оплачатъ, че кметътъ имъ — агрономъ или ветеринаръ — отива да разрешава частно-правни отношения, да раздава правосъдие? Това къде го има? Къде въ

свѣта е било това? Кажете ми откъде го копирахте? Ако това стана въ оная буря следъ 19 май, ако тогава можеха да бждатъ допустнати грѣшки, защо вие вече четири години не ги поправите? Ето, Парламентътъ заседава отъ осемъ месеци, а тѣзи въпроси не се слагатъ на разрешение.

Какво става съ правния редъ? Руши се правното съзнание на българския народъ. Има сѣдилища, има равнсправие, има процедура, има установенъ редъ, по който се защищаватъ материалнитъ интереси — нѣ, кметътъ, който е агрономъ или ветеринаръ, ще разрешава споровете съ материаленъ характеръ! Това е една аномалия. Може би всички я виждате, всички я чувствувате, но нямате куража да се справите съ нея. Ето, г-да народни представители, системата и тукъ проявена — пакостно, разбира се, за правния редъ. Азъ нѣмамъ куража и не желая да поддържамъ, че нѣма никакъвъ правенъ редъ въ България — отъ тази трибуна не бихъ заявилъ това — но азъ съмъ длъженъ да повдигна тия въпроси, когато разглеждаме по дейността на българската администрация въ лицето на кметоветъ.

И не дай Боже, когато кметътъ си е взималъ галата да решава материално-правни спорове, да се докаже, че нѣкой отъ спорещитъ — селянинъ или гражданинъ — е билъ въ миналото политически деятелъ не, а е членувалъ въ нѣкоя партия! Веднага обвинение за партизанство, веднага актове съгласно закона за полицията, веднага актове съгласно закона за разтуряне на партиитъ, преследване, тормозъ и разкарване по сѣдилищата!

Христо Геранковлъевъ: Ние, селянитъ, искаме да се разшири компетенцията на кметоветъ като съдия.

Петко Стояновъ: Кметътъ да си гледа управлението.

Димитаръ Кушевъ: Ние въобще искаме кметоветъ да се избиратъ.

Председателъ Стойко Моманевъ: (Звъни)

Драганъ Кисъвъ: Г-да народни представители! Кога е било въ България единъ кметъ съ своя секретаръ-бирникъ да събира данѣци по време на жътва?

Никола Стамболиевъ: И да запечатва хамбаритъ на селянитъ.

Председателъ Стойко Моманевъ: (Звъни) Моля, г-да, оставете оратора! Нѣма нужда да му суфлирате.

Драганъ Кисъвъ: Въ ония хубави времена, когато българскиятъ селянинъ имаше влогове и го търсѣха отъ Земедѣлската банка и отъ други банки, за да му дадатъ кредитъ, бирникитъ не постѣаха да събиратъ данѣци по време на жътва. А преди известно време, г-да народни представители, азъ бѣхъ принуденъ да моля бившия министъръ на вътрешнитъ работи г-нъ Николаевъ да даде бързо нареждане да спратъ тия екзекуции, да не дразнятъ населението, да не го съсипватъ, защото българскиятъ селянинъ, земедѣлецъ-стопанинъ, се принуждава и пендариѣ на жена си да залага, за да се снабди съ сръдства, да се бере издѣветъ на своя трудъ. А кметоветъ въ това време събиратъ данѣци! Каква е тая система, г-да, какъвъ е този политически режимъ, какво е това чудо, къде е било въ свѣта — дайте да го видимъ! Само въ България ли вѣчно ще правимъ експерименти, и то на охлузения грѣбъ на селянина, на еснафа, на дребния търговецъ?

Трѣбва да кажа, че известна категория хора у насъ не реагиратъ противъ този режимъ. Азъ, както и всички вие, г-да народни представители, напоследѣтъ получаваме разни изложения отъ работнически организации, отъ еснафски организации отъ земеделски задруги, отъ земеделски стопани, отъ дребни търговци, даже отъ индустриалци. Има, обаче, една категория въ България, която досега не ни е зачала да ни прати едно изложение, да ни каже въ какво положение се намира: това сѣ така нареченитъ банкери въ България. Прави ми впечатление, че тия хора не реагиратъ. Този режимъ, изглежда, най-много тѣхъ ползува.

Петко Стояновъ: Ами тѣ сѣ ортаци съ всѣка власт.

Драганъ Кисъвъ: Г-да народни представители! Можемъ каквото щемъ да си приказваме, но печална истина е, че съ маса мѣрприятия, които се предприеха въ нашата страна, тѣ сѣ облагодетелствувани. Следъ тѣхъ вървятъ паразитнитъ индустрии и пр. и пр. — да не се спирамъ — а на българския земедѣлецъ-стопанинъ по време на жътва се събиратъ данѣци отъ вашата администрация.

Г-да народни представители! Ще се сира на още един въпрос, който считам, че е необходимо да засегна. Говорих се и се сочеше като аргумент против изборните кметове нѣкога — и това е вѣрно, трѣбва да го признаемъ — че пѣмало стабилитѣ въ общинскитѣ управления, че кметътъ се смѣнявалъ по три пѣти на день. А сега, г-да народни представители, какво става? Назначи се единъ кметъ, едва се опозналъ съ мѣстнитѣ нужди и съ хората въ общината — хопъ, заповѣдъ за уволнение! Защо? Защото въ селото му се подучили при изборитѣ много лозунги, лозунги странини: „Да се възстанови търновската конституция!“ Избори станаха, избрахме се 60 души опозиционери, дадохъ се за тѣхъ 1 милионъ и половина гласове — кметовѣтъ отговарятъ! А въ общинитѣ, въ които кметовѣтъ сѣмъ се задържали на мѣстата си, тежко и горко на сиия избиратели, които ни дадохъ довѣрие и ни пратиха тукъ! Искате ли анкета? Азъ съмъ любопитенъ да направимъ анкета кѣдето вие желаете, въ която ще се окочия; изберете 10—15 села, да направимъ анкета, за да видете държането на тия кметове. Кой ще отрече, че тамъ има прѣстъ пакъ политическия режимъ, който се провѣжда въ България?

Следователно, г-да народни представители, стабилитѣ на кметския институтъ пакъ не се постигна. Напротивъ, кметовѣтъ се разкарватъ постоянно за било и не било. И всѣки кметъ дохожда да прави своятѣ опити и опознаване съ мѣстното население, за да бѣде скоро смѣненъ отъ други.

За да заключа по дейността на кметовѣтъ, ще кажа нѣколко думи за строежитѣ. Никой не може да бѣде противъ, да се строи въ българското село. Предприематъ се строежи на общински домове, въ които да се помѣщаватъ разнитѣ служби — да има мѣсто за акушерки, за ветеринарни лѣкари, за фелдшери и пр. и пр. Необходими сѣмъ обори, необходими сѣмъ училища, пѣтища, улици, селски водопроводи и пр. и пр. Г-да народни представители! Има ли система въ този строежъ, има ли редъ въ този строежъ? Тукъ ще ми позволите да ви кажа само единъ случай — не желая да соча много случаи, за да не си губя времето.

Използува се за строежитѣ преди всичко трудовата повинность. Много добре! Селянитѣ отбиватъ редовна трудова повинность, отбиватъ и извъредна трудова повинность за мѣстни строежи, за направа на улици и пр. Въ сѣщото време, обаче, се строятъ и държавни шосета. И какво мислите? Сѣщитѣ селяни, които сѣмъ си отбили редовната и временната трудова повинность и пѣтната повинность, а може би два пѣти извъредна трудова повинность за мѣстнитѣ нужди на селото, ги викатъ за строежъ и на държавни шосета.

Наблизо до моята избирателна колегия, въ Свиленградско, до Девиншка могила се строи шосе. Селянитѣ отъ Ямбелска околия трѣбва да отидатъ да работятъ на това шосе на едно разстояние отъ 90 км. Събира се мъжкото население отъ 20 до 60 години, строява се и му се заповѣдва: „Ще си вземете дрехи и храна за три дни“. И трѣбватъ орѣфани, одѣрпани, съ единъ саманъ хлѣбъ и малко лукъ въ торбата. Отиватъ на Девиншка могила следъ 10 часа нощъ. Такъвъ е случаятъ съ селянитѣ отъ с. Овчи-Кладенецъ. Ямбелско — едно голѣмо село, което вина въ сѣставната община Скавица, и работи вече три години, за да се отиде. Кметътъ не иска да чуе и името на това село, особено следъ изборитѣ. Бѣха дадени за менъ 776 гласа, а за правителствения кандидатъ 11 гласа — огънь и жупелъ! „Ще вървите да работите при Девиншка могила, Свиленградско!“ Трѣбватъ селянитѣ, християнитѣ тамъ, работятъ три дни, спятъ на открито, изядатъ си хлѣба и на третата нощъ, гладни и безъ подслонъ...

Димитъръ Марчевъ: Селянитѣ отъ цѣлия онзи край отиватъ да работятъ. Нетѣйте разирава, че само отъ Вашето село отиватъ да работятъ.

Драганъ Кисювъ: Г-нъ Марчевъ! Да бихъ Ви опѣялъ да работите на Девиншка могила на 90 км. разстояние, гладенъ, съ хлѣбъ и солъ въ торбата, следъ като сте работили 40 дни трудова повинность въ селото, тогава ще Ви видя дали така ще говорите.

Димитъръ Марчевъ: Искамъ да кажа че и други работятъ.

Драганъ Кисювъ: Да бихъ Ви опѣялъ да спите на открито, следъ като цѣлъ день сте чукати камъни и работили, не видимъ какъвъ ще Ви е халѣтъ. Три дни сѣмъ пошували на открито и на третия день избѣгватъ и се прибиратъ въ домоветѣ си.

Петко Стояновъ: Не е въпросътъ, че се работи, но какъ се работи.

Драганъ Кисювъ: Това не сѣмъ принципѣтъ, легнали въ нашата трудова повинность.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-нъ Кисювъ, на предмета и заключавайте!

Драганъ Кисювъ: Моля, ще завърша! — На другия день, научавайки за станалото, кметътъ събира селото на общо-селско събрание при дневенъ редъ за съвсемъ другъ въпросъ, по нито дума за това бѣгство, за случката на Девиншка могила. Когато се събиратъ селянитѣ, въ училището, затварятъ вратитѣ, държатъ ги цѣла нощъ тамъ, не ги пускатъ по нужда да изтѣзатъ вѣтъ отъ училищната сграда. На другия день ги стрѣчватъ по сѣмния начинъ и ги заведатъ пакъ на Девиншка могила.

Серафимъ Георгиевъ: Има прокуроръ за тая работа.

Драганъ Кисювъ: Работятъ още четири дена и следъ това се прѣскаатъ и бѣжатъ кой накѣдето види. Г-да народни представители! Резултатътъ е: на другия день децата отиватъ въ училището и го виждатъ замърсено. Два дни го чистятъ. Децата гледатъ какъ се затварятъ тѣхнитѣ бани, дѣди и братя въ училището, които, следъ като сѣмъ работили 50 дни трудова повинность за нужди на селото, биватъ закарвани на 80—90 км. да работятъ въ чуждъ районъ държавни шосета.

Г-да народни представители! Това не сѣмъ принципѣтъ, легнали въ закона за трудовата повинность. Ние българитѣ можемъ да се гордѣемъ само, че трудовата повинность е наше дѣло, самобитно дѣло, родено въ България. Но не можемъ закона да го прилагаме по този начинъ, за да се дойде после тукъ да се казва: ние строимъ свѣтинъ.

Г-да народни представители! Азъ ви соча този случай, за да се знае. При коя система, при кой режимъ, освенъ при денешния, може нѣкой да си позволи да затвори цѣло село въ училището и да го разкарва като добитѣкъ, кѣдето си иска. И това единъ случай ли е?

Серафимъ Георгиевъ: Прокуроръ има за тая работа. Ти си поне юристъ.

Драганъ Кисювъ: Г-да народни представители! Въ реда на тия мисли, говорейки за тия произволи, ще ми позволите да кажа нѣколко думи и за закона за полицията и администрацията, съ който се дава право...

Серафимъ Георгиевъ: Членовѣтъ му сѣмъ прописани отъ наказателния законъ.

Драганъ Кисювъ: ... безъ приклада, г-нъ Георгиевъ — Вие сте юристъ — безъ да има право да се запити единъ обвиняемъ, да го грабнете отъ улицата, безъ да му дадете възможность да се обгуза съ дѣтищата си, съ жена си, съ майка си, и да го пратите изъ другия край на България.

Михаилъ Михайловъ: Това бѣше и презъ ваше реме. И миналитѣ режими, и нашия режимъ, иматъ крѣпиви ризи.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-нъ Кисювъ! Говорете по бюджетопроекта на Министерството на вътрешнитѣ работи. Кажете, ча законътъ е отъ 1930 г.

Драганъ Кисювъ: Да, и това ще кажа. Тая наредба-законъ, г-да народни представители, се търси вече 4 години въ България.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Колко?

Драганъ Кисювъ: 4 години.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Законътъ е отъ 1930 г., г-нъ Кисювъ.

Драганъ Кисювъ: Г-нъ председателю! Азъ знамъ и друго нѣщо, което ще Ви кажа.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Законътъ е отъ 1930 г., — отъ сговористко време.

Драганъ Кисювъ: Азъ знамъ, че кога сѣмъ либералскитѣ министри въ Държавния съдъ, въ обвинителния актъ имаше единъ такъвъ пунктъ. Въ Хасковско, единъ селянитѣ пройдоха, отъ който бѣше писнало цѣлото село, околийскитѣ началникъ го бѣше отстранилъ отъ мѣстожителството му само за 15 дни. И предъ Държавния съдъ цѣлиятъ кабинетъ трѣбваше да отговаря за отнемане сво-

бодитъ на този човѣкъ. Това е то порочното минало! Единъ пройдоха, единъ човѣкъ, когото цѣлото село презира и околнскиятъ началникъ се принуждава да го отстрани 15—20 дни да не върши престѣпления — специаленъ пунктъ въ обвинителния актъ предъ Държавния съдъ срещу кабинета Радославовъ! А какво става днесъ, г-да народни представители?

Георги Петровъ: По 6 месеци.

Драганъ Кисювъ: Да ви говоря ли за случаи, когато мирни граждани, съ три реда ордени за храбростъ, имената на които сѣ записани въ военната история на българския народъ, имената на които се знаятъ отъ българския народъ, се интернирватъ и разкарватъ, като последни пройдохи?

Иванъ Момчиловъ: Ти не мислишъ какво приказвашъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Драганъ Кисювъ: Г-нъ Момчиловъ! Искате ли да Ви казвамъ имена?

Председателъ Стойчо Мошановъ: Недейте спори. 5 минути имате още.

Димитъръ Марчевъ: Той иска да сочи имена — нека ги сочи. Азъ зная кои сѣ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Драганъ Кисювъ: Ето единъ случай. На Старозагорската гара азъ срѣщамъ единъ запасенъ подполковникъ.

Димитъръ Марчевъ: Нека сочи имена. Ние ги знаемъ.

Драганъ Кисювъ: Г-нъ Марчевъ! На всѣкиго не се отговаря. — Азъ намирамъ този запасенъ полковникъ на Старозагорската гара. Тамъ се концентриратъ душевноболнитъ, които заминаватъ за Северна България.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Още 5 минути Ви оставатъ.

Драганъ Кисювъ: Още време имамъ. — Азъ го намирамъ този български офицеръ, който прослави името на България на Олимпиадата въ чужбина.

Борянъ Василевъ: Въ коя частъ сте служили, г-нъ Кисювъ?

Драганъ Кисювъ: Служихъ като доброволецъ. Бѣхъ доброволецъ, драги г-нъ Василевъ, презъ последната война.

Димитъръ Марчевъ: Въ българската войска ли?

Драганъ Кисювъ: Ще го проверишъ. Не знаея за твоитъ военни подвизи какво може да се каже!

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Драганъ Кисювъ: Г-да! Намирамъ го този доблестенъ български офицеръ, прославилъ името на българския народъ въ чужбина, заедно съ душевно болнитъ. И когато азъ искамъ да отида при него, не ми позволяватъ. Казвамъ на младшия стражаръ: знаешъ ли, кого карашъ ти? Познавашъ ли го този човѣкъ? Той е единъ кой си. Отстрани го отъ душевноболнитъ, тури го настрана. — „Не, тамъ съ тѣхъ“.

Искате ли да ви говоря, г-нъ Марчевъ, за нѣкои случаи, когато Вие бѣхте избранъ?

Димитъръ Марчевъ: Казвай имената.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Дойчинъ Цъклевъ: (Къмъ Димитъръ Марчевъ) Знаете ли Вие, че и азъ бѣхъ интерниранъ? Какво разправяте днесъ?

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Моля, седнете си на мѣстото!

Дойчинъ Цъклевъ: Той говори за своята колегия, но и азъ мога да говоря за моята. Вие знаете ли този случай? (Глъчка)

Председателъ Стойчо Мошановъ: Правя Ви бележка, г-нъ Цъклевъ. Втори пътъ ще Ви отстраня.

Нѣкой отъ лѣво: О, недейте!

Председателъ Стойчо Мошановъ: Ще го направя.

Дойчинъ Цъклевъ: (Казва нѣщо)

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-нъ Цъклевъ! Васъ никой не предизвиква, никой не Ви закача. Вие нарушавате реда. На какво прилича това, моля Ви се!

Драганъ Кисювъ: Ето тая система се търпи отъ днешното правителство и се прилага отъ него. И когато се разкарватъ селяни и граждани по разни краища на България, азъ считамъ, г-да народни представители, че това е въ унисонъ съ системата на управление, това е, което позволява днешната вътрешна политика на това правителство.

Михаилъ Михайловъ: Нито единъ селянинъ не е разкарванъ.

Драганъ Кисювъ: Какъ не Ви е срамъ! Какъ не Ви е срамъ!

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-нъ Кисювъ! Какъ можете да си служите съ този езикъ?

Драганъ Кисювъ: Ами той какъ може да ми казва невярни работи?

Председателъ Стойчо Мошановъ: Какъ може да се каже на единъ народенъ представителъ, че не го е срамъ? Не позволявамъ такова нѣщо.

Драганъ Кисювъ: Азъ призовавамъ за свидетелъ Крумовградския народенъ представителъ да каже, по време на изборитъ, колко души селяни имаше въ учителската почивна станция на Крумовградъ. Само отъ Ямболска околия имаше 11 души.

Димитъръ Кушевъ: А бе то не е за описване! Не можешъ го описа, ами остави, остави го! То се свърши!

Председателъ Стойчо Мошановъ: Приключете, г-нъ Кисювъ!

Драганъ Кисювъ: Г-да народни представители! Това не бива да продължава повече. Това положение крие опасности и ще съжаляваме единъ денъ всички.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Приключвайте!

Драганъ Кисювъ: Азъ не обвинявамъ васъ, г-да, защото не вие сте създали тая наредба законъ. Азъ зная, че въ вашитъ срѣди има хора, които надигатъ гласъ срещу това нечувано беззаконие, срещу тая варварска мѣрка — безъ съдъ, безъ присѣда, безъ защита, безъ формирано обвинение да вземашъ единъ човѣкъ, да го откъснешъ отъ семейството му и да го заприатишъ въ други краища на България.

Никола Контевъ: Г-нъ Кисювъ би билъ правъ, ако той наистина не одобрява и старото, когато имаше убийства.

Драганъ Кисювъ: Не сте ме разбрали.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Моля, г-нъ Контевъ, нѣмате думата!

Никола Контевъ: Щомъ г-нъ Кисювъ одобрява старото, когато имаше убийства, нѣма право да говори за днешното.

Нѣкой отъ лѣво: Той говори за новото.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Всѣки отговаря за себе си. Седнете си на мѣстото. Г-нъ Кисювъ! Нѣма да Ви оставя да говорите повече. Следъ 2 минути трѣбва да свършите.

Драганъ Кисювъ: Г-да народни представители! Съ тая система на управление днесъ на нашия народъ, постига ли се целта, която други народи преследватъ съ подобни системи? Азъ зная основния, голѣмия лозунгъ на тия режими: ще ограничимъ свободитъ на народа, но ще му дадемъ благоденствие, ще го нахранимъ.

Г-да народни представители! Българският народъ предпочита да е въ сиромашия, но свободитъ си — политически и граждански — да ги има. (Ржкоплъскания отъ лъво)

Михаилъ Михайловъ: Май че нѣмате пълномощно за това.

Драганъ Кисовъ: Нѣмаме пълномощно ли? Единъ милионъ и 550 хиляди гласа стоятъ задъ насъ. (Ржкоплъскания отъ лъво) Това е волята на тоя народъ, който ни изпрати тукъ. Единъ милионъ и 550 хиляди гласа стоятъ задъ насъ, въпрѣки всички мѣрки, които се взеха по време на изборитъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-нъ Кисовъ! Времето Ви изтече.

Драганъ Кисовъ: Г-да народни представители! Ами какво да кажемъ за морала на днешното управление? Има ли корупция? Да!

Димитъръ Кушевъ: Като се вдигне цензурата, тогава ще се види.

Драганъ Кисовъ: Тукъ и г-нъ Робевъ повдигна този въпросъ. Ето ви примѣръ съ строежа на сградата за Министерството на вътрешнитъ работи: за 8 милиона лева се предвижда, 35 милиона лева се даватъ и трѣбватъ още. 118 хиляди лева се даватъ за възнаграждение на строителния комитетъ и други 528 хиляди лева се губятъ нѣкъде изъ тоя строителенъ комитетъ.

Михаилъ Михайловъ: Не въ биволицы!

Драганъ Кисовъ: Азъ нѣмамъ нищо общо съ този режимъ, за който говорите. Азъ съмъ се борилъ срещу него повече отъ Васъ. — И когато днесъ вие искате още 4 милиона лева за довършване на тая сграда, позволете ни да ви откажемъ нашия вотъ на одобрение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Има специаленъ законопроектъ. Тогава ще приказвате по това.

Петко Стояновъ: Въ бюджетопроекта на Министерството на вътрешнитъ работи сж предвидени 4 милиона лева за тая сграда.

Драганъ Кисовъ: Да, съ този бюджетопроектъ се некажъ тия пари. Ето: (Чете) „§ 34. За постройка здание за нуждитъ на министерството. Разхолитъ ще се избѣрватъ по решението на строителния комитетъ — 4.000.000 л.“

8 милиона лева се предвиждатъ първоначално, а 35 милиона лева не стигатъ, за да се довърши! Отидете да видите това здание — въ него има всичко друго, само нѣма пригодни помѣщения за нуждитъ на Вътрешното министерство!

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Времето Ви изтече, г-нъ Кисовъ!

Има думата народниятъ представителъ г-нъ Серафимъ Георгиевъ.

Отъ лъво: Оставете го да завърши!

Драганъ Кисовъ: Азъ завършвамъ съ единъ апелъ: да се разберемъ! Днешната система ни е докарала до това положение. Кой е изходътъ? Кой е пътътъ, по който ще тръгнемъ ние, народнитъ избраници, за да промѣнимъ тая система? Г-да народни представители! Кой е този, който ще хвърли между насъ златния мостъ на помирието, на разбирателството, за образуване на едно ново правителство, което ще възстанови преди всичко търновската конституция? Кой е този, който ще хвърли този златенъ мостъ? Днесъ това се налага повече отъ всѣки другъ пътъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Свършете!

Драганъ Кисовъ: Вие виждате, г-да народни представители отъ дѣсно, че въ вашата срѣда има хора, които всичко друго желаятъ, но не и да слушатъ една обективна критика на режима днесъ и препорѣки за изхода отъ него.

Димитъръ Кушевъ: Не, тѣ не сж такива хора!

Драганъ Кисовъ: Азъ не зная какво ние бихме си приказали единъ день съ васъ, които непременно искате днешниятъ режимъ да продължи въ този си тонъ, въ тая си насока. До къде ще стигнемъ?

Азъ завършвамъ съ една констатация: ако тоя режимъ продължи, ще се насади една опасна психика въ нашия народъ, ще се отиде много далечъ.

Нека не си затваряме очитъ предъ действителността. Ние знаемъ какво става вънъ отъ Народното събрание, какво се шушне изъ недрата на българския народъ, какво вълнува тоя народъ днесъ и какъде избиватъ неговитъ намѣрения. Крайно време е тоя златенъ мостъ на помирение да се хвърли, и отъ нашата срѣда, отъ ерѣдата на народнитъ избраници, да се образува едно творческо правителство, което, както казахъ, да почива преди всичко на базата на търновската конституция, защото тя не е едно случайно дѣло, а е дѣло на героитъ отъ Шипка, които ни завещаха тоя идеалъ — да върдимъ търновската конституция. (Ржкоплъскания отъ лъво)

Председателъ Стойчо Мошановъ: Има думата г-нъ Серафимъ Георгиевъ.

Серафимъ Георгиевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Въ изложението си по бюджетопроекта г-нъ министърътъ на финанситъ, съ свойствената му откровеностъ и загриженостъ, посочи две язви въ финансовия животъ на нашата държава, които трѣбва да бждатъ излѣкувани, едната чрезъ фискална амнистия — да се ликвидира съ 1.315.000.000 л. или 1.313.000.000 л. не помня точно цифрата, глоби — и втората чрезъ единъ законъ за облекчение на длъжницитъ, за да може тоя проблемъ единъ пътъ завинаги да бжде разрешенъ. Не по вина на г-нъ министра на финанситъ, а поради това, че времето, което той имаше за изготвяне на бюджетопроекта бѣше много малко, и може би поради това, че не е имало кой да му сложи проблемитъ предъ очитъ, той не засегна въ своето изложение единъ въпросъ, който представлява сжщо голѣма гангрена въ живота на българскитъ държавни финансии — не засегна проблема за финансовото положение на общинитъ.

Този проблемъ, който се отминава тукъ незабелязано, по който никой и не се спира, представлява, обаче, единъ държавенъ проблемъ отъ първостепенна важностъ. Защо? Нѣма нужда да сме специалисти по финансови въпроси, достатъчно е горе-долу човѣкъ да има понятие за финансово стопанство, за държавни финансии, за да разбере, че общинскитъ финансии представляватъ 30% отъ държавнитъ финансии. Вие видѣхте, че г-нъ министърътъ на финанситъ, когато ви прави изложението тукъ и говори за размѣри на данъчнитъ облекчения, включи и общинскитъ данѣци. Ако вземете финансовото стопанство на общинитъ въ отношението му къмъ общото финансово стопанство на държавата, вие ще видите, че то е 22%.

Ако азъ повдигамъ този въпросъ тукъ и искамъ да го разискваме въ неговата широта, то е, защото отъ освобождението до днесъ, по отношението на държавнитъ финансии, ние сме правили една грѣшка: отдѣляме бюджетитъ на държавата, на желѣзницитъ и на фондоветъ — онова, което се казва държавно финансово стопанство — отъ онова, което е общински финансии, безъ да си даваме смѣтка, че общината е сжщо публично-правно тѣло, което налага данѣци, събира приходи и произвежда разходи, както и държавата.

Утвърденитъ бюджети на общинитъ за 1933 г. представляватъ една сума отъ 3.391.000.000 л. Държавното финансово стопанство за сжщата година, изразено въ бюджета на държавата отъ 7.200.000.000 л., бюджета на желѣзницитъ 1.859.000.000 л. и бюджета на фондоветъ 3.015.000.000 л., представлява 12 милиарда лева, а заедно съ бюджетитъ на общинитъ — 15.466.000.000 л. Фактътъ, че общинското финансово стопанство се намира въ една органическа зависимостъ съ държавното, че то е въ единъ непрекъснатъ контактъ съ дѣлото действащо законодателство, съ всички публично-правни служби, които се отразяватъ като въ фокусъ въ общинитъ, показва, че проблемътъ за финансовото положение на общинитъ и проблемътъ специално за ликвидирание съ тѣхнитъ задължения е, днесъ за днесъ, най-голѣмиятъ финансово-стопанскъ проблемъ, който стои предъ лицето на българската държава. И азъ ще се опитамъ съ силата на фактитъ да ви докажа, че тѣва наистина е така.

Г-да народни представители! За 1937 г. държавата реализира бюджета си 101,5%, а за 1938 г. тя го реализира 103%. Може да се приказва, че това е счетоводенъ излишекъ — този въпросъ менъ не ме интересува; интересува ме дотолкова, доколкото азъ отъ 1 януарий 1937 г. до 1 януарий 1938 г. приключвамъ единъ бюджетъ безъ болезнено, безъ да съкращавамъ обществени разходи и безъ да елиминирамъ обществени нужди. Въ това време, обаче, бюджетитъ на общинитъ се реализиратъ срѣдно къмъ 70%. Ако вие вземете цифрата на общинскитъ бю-

джети така, както сж утвърдени на 1938 г., въ размър 3.391.000.000 л., вие ще видите, че тѣ приключватъ годишно близо съ 1 милиардъ лева дефицитъ, т. е. тѣ реализиратъ бюджетитѣ си въ размъръ 2.370.000.000 л. Ако вземете официалнитѣ данни — азъ имамъ и собствени данни, имамъ собствени изчисления — на Министерството на вътрешнитѣ работи и народното здраве до 1 юлий 1938 г., вие ще видите, че общинитѣ дължатъ 603 милиона лева къмъ държавата, къмъ частни лица за доставки, за неизплатени данъци, за заплати и пр.; 1.062.000.000 л. заеми и 142.375.000 л. фондове; или общо общинитѣ иматъ задължение къмъ 1 юлий 1938 г. отъ 1.808.000.000 л. срещу реализирани бюджети въ размъръ 2.370.000.000 л. Или вие виждате, че ако тѣ погасятъ цѣлия си дългъ, 1111 общини — колкото сж въ България — оставатъ да съществуватъ съ 500 милиона лева. Но това показва, че е невъзможно по-нататъкъ общинитѣ да вървятъ, ако не се взематъ решителни мѣрки за облекчаване на тѣхното положение. Азъ сѣтамъ, че е излишно да убеждавамъ днесъ Парламента, че вснчки проблеми на населенитѣ мѣста — канализация, водоснабдяване, електрификация, пътна, земеделна, скотовъдство, просвѣта и пр., лежатъ въ ръцетѣ на общинитѣ. И достатъчно е да вземете важността на този проблемъ, достатъчно е да хвърлите презъ очи още единъ пътъ идеята, че общината е основната клетка на държавния организъмъ, за да разберете, че общинитѣ не могатъ да бждатъ оставени на произвола на съдбата, че тѣ не могатъ да бждатъ оставени да се справятъ сами съ този толкова парливъ проблемъ.

И азъ, като слагамъ този въпросъ, вървайки въ искреностъ и загриженостъ на г-нѣ министра на финанситѣ, вървайки въ неговото широко сърдце, сѣмъ убеденъ, че той ще си вземе бележка отъ даннитѣ, които изнасятъ; че той по сжния начинъ, като мѣмъ, свиваща проблема за общинскитѣ финансии и че ще ги сезира много скоро, заедно съ министра на вътрешнитѣ работи, съ единъ законъ, който радикално да урежда този въпросъ.

Но има и нѣщо още по-страшно, г-да народни представители, което искамъ да ви кажа. Само за фондове и заеми общинитѣ дължатъ 1.205.000.000 л. и тази цифра сама по себе си не би била страшна, ако тя не падаше съ силата на надгробна плоча върху живота на общинитѣ, като публичноправни тѣла. За тѣхъ все още можемъ да поддържаме теорията, че общинскитѣ, както и държавнитѣ чувалъ пуца, но по силата на едно законодателство, на доброто старо време, което тия г-да отъ тухъ (сочи въ лѣво) хвалатъ, на 1933/34 г., ако щете и на 1932 г. съ членове 35, 37 и 57 на закона за бюджета на държавата и на закона за свръхсѣмѣнитѣ кредити отъ 1933/1934 г. вснчки задължения на общинитѣ за заеми и фондове се преврънаха като лични задължения на кметовѣтѣ, бирничитѣ и контролоритѣ.

Димитъръ Кушевъ: Това го одобрявамъ.

Серафимъ Георгиевъ: И следователно онова, което поради липса на срѣдства, поради липса на обективна възможностъ общинитѣ не могатъ да го платятъ, ще трѣбва да го плащатъ кметовѣтѣ, при 10% лихва! Азъ направихъ за себе си едно изчисление: за 1111 общини кметовѣтѣ, контролоритѣ и бирничитѣ нѣма на надрастнатъ цифрата 2250 души. Ако разпредѣлите пропорционално дълга между тия 2250 души, ще излѣзе, че всѣки единъ отъ тѣхъ дължи лично и солидарно съ бирника 480.000 лева, при 10% лихва. Това вие, г-нѣ Кушевъ, го одобрявате, защото, за съжаление, вие участвувахте въ това позорно време, когато не се държеше сѣтка и не се правѣха законитѣ съ вдѣхновението на законодателя, но съ отровата на змията, съ жестокостъта на скорпиона и съ перфидностъта на престъпници.

Димитъръ Кушевъ: Моего участие бѣше такова, каквото бѣше участието на вснчки г-да министри, като чиновници на държавата.

Димитъръ Търкалановъ: Какъ може да се приказва така отъ трибуната?

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Силно звъни)

Димитъръ Търкалановъ: Трѣбва да се държи прилично, г-нѣ председателю!

Петко Стояновъ: Приказки говорите.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Димитъръ Търкалановъ: Азъ мога да правя на него укоръ, защото той е билъ кметъ, а на менъ той не може.

Така не може да се приказва, ако да сѣмъ и азъ отъ „позорното минало“!

Председателъ Стойчо Мошановъ: Седнете си на мѣстото, г-нѣ Търкалановъ. Никой не Ви засѣга Васъ лично.

Серафимъ Георгиевъ: Законътъ е фактъ и неговитѣ постановления съществуватъ.

Димитъръ Търкалановъ: Този господинъ е много честенъ, а азъ сѣмъ безчестенъ!

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Моля Ви се, г-нѣ Търкалановъ.

Серафимъ Георгиевъ: И за мене ще приказвате.

Димитъръ Търкалановъ: Азъ бѣхъ въ „позорното“ минало, преди ти да бждешъ. (Глъчка)

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Силно звъни) Чакайте, г-да. Трѣбва да ликвидираме съ този инцидентъ. Трѣбва да се разбере, ще слушате и работи, които сж неприятни. И за дветѣ страни се стнася това.

Димитъръ Кушевъ: За лично обяснение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Вие не можете да откажете, че отъ тази страна (Сочи въ дѣсно) се слуша много по-спокойно, отколкото отъ тази страна. (Сочи въ лѣво)

Димитъръ Търкалановъ: Той лично менъ засѣга.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-нѣ Търкалановъ! Седнете си на мѣстото! Така не може да продължава.

Серафимъ Георгиевъ: Г-да народни представители! Азъ не засѣгамъ никого. Азъ реагирахъ срещу една декларация на г-нѣ Кушевъ, че одобрява това. Азъ не мога да разбера и произвавамъ юриста, г-нѣ професоръ Петко Стояновъ

Петко Стояновъ: Не ми поменавай името! Спасете ме, г-нѣ председателю!

Серафимъ Георгиевъ: . . . да ми каже одобрява ли това законодателството, което прехвърля върху бирничитѣ, кметовѣтѣ и отчетничитѣ публичноправни задължения на общинитѣ, които не могатъ да бждатъ изпълнени поради липса на обективна възможностъ за изпълнение? Кажете ми единъ финансовъ министъръ нѣкъде, който, заради дефицититѣ, които е реализиралъ въ бюджета си, е задълженъ да ги погасява лично!

Петко Стояновъ: Който работи при дефицити, надминава предвиденитѣ кредити, той отговаря. Какви работи приказвате вие!

Серафимъ Георгиевъ: Такава система нѣма. Кредититѣ не се реализиратъ, защото нѣма срѣдства.

Георги Петровъ: Защото има букваседци, които не разбиратъ духа на закона, затова ще ги задължаватъ. Това е характеристиката на бюрократа.

Петко Стояновъ: Г-нѣ председателю! Моля Ви се, предупредете оратора да не споменава неговото име и да не ме засѣга лично.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Да, всѣко споменаване на име предизвиква отговоръ.

Петко Стояновъ: Това сж детински работи.

Серафимъ Георгиевъ: Никакви детински, а много сериозни работи сж, г-нѣ професоре!

Г-да народни представители! Нѣма нужда да се дразните по единъ въпросъ, по който азъ считахъ, че именно вие ще бждете съгласни напълно съ менъ. Защо? Касае се до българскитѣ общини, които сж въ затруднено положение; касае се до хора, които нѣматъ никаква друга вина, освенъ тая, че заеха единъ обществени постове. Азъ говоря съ цифри и моля да бжда опроверганъ, ако не сж вѣрни. Можете да ги провѣрите всѣкога.

Георги Петровъ: Нѣма значение. Текстътъ на закона е важенъ, какъ да бжде той одухотворенъ и какъ да се прилага.

Председател Стойчо Мошановъ: (Звъни) Моля Ви се, г-нъ Петровъ.

Георги Петровъ: Ама не може да се приказва така!

Председател Стойчо Мошановъ: (Звъни) Моля Ви се, оставете оратора свободно да говори. Той никого не атакува, а говори принципиално. Азъ съмъ съдия, дали има нарушение на реда, г-нъ Петровъ.

Серафимъ Георгиевъ: Защо ще реагирате, когато отъ преди 2000 години знаят много добре, че невъзможното не се дължи — *impossibile nulla obligatio*. Вие видяхте, че държавата приключи бюджета за 1937 и 1938 г., безъ да събере тия 1.200.000.000 л. Защо тогава за несъбранитъ суми по 33 фондове, управлявани и контролирани отъ държавата, вие ще задължите управителитъ, отчетниците и контролборитъ на тия общини, да ги плащатъ лично? Ако поддържате, че това е морално, азъ съмъ готовъ да се откажа да приказвамъ. Остава да направите вие декларация, че поддържате, че това е морално.

Петко Стояновъ: Азъ си седя тукъ мирно. Моля Ви се, елиминирайте ме.

Серафимъ Георгиевъ: Не Ви закачамъ.

Петко Стояновъ: Иначе ще искамъ думата за лично обяснение.

Серафимъ Георгиевъ: Върно е, г-да народни представители, че за да се дойде до това положение, нѣма субективна вина. Азъ бихъ искалъ да бъдѣтъ наказани тѣзи хора, ако наистина съществуваше елементътъ вина, дори ако имаше небрежностъ. Ами че общинитъ дължатъ 122 милиона лева за неизплатени заплати. Очевидно, това показва, че тѣ нѣматъ срѣдства.

Никола Стамболиевъ: Защото персоналтъ имъ е голѣмъ, консумативенъ бюджетъ иматъ.

Серафимъ Георгиевъ: По-голѣма невъзможностъ отъ тази азъ не зная дали съществува на друго мѣсто. А за да видите коя е причината да се дойде до това положение, азъ ще ви процитирамъ само резолюцията на Съюза на градоветъ, взета въ гр. Варна. Въ нея се казва: (Чете) „Първо, до това положение се дойде благодарение на общиното намаляване на общинскитъ приходи, като последна на самитъ стопански условия; второ, прѣкомѣрнитъ тежести, съ които сѣ обременени общинскитъ бюджети въ полза на държавата, и, трето, вноскитъ къмъ 33 управлявани и контролирани отъ държавата фондове, които стигатъ до 36 1/2%“. Следователно, при единъ селски общински бюджетъ отъ 1 милионъ лева, ако искате да бъдете изправенъ разпоредителъ или отчетникъ по бюджета, вие трѣбва да дадете 360.000 л. на фондоветъ. Ето това е невъзможното.

Но независимо отъ това, ние много често законодателствуваме безпринципно по общински въпроси и въ всѣки законъ туряме задължения на общинитъ, увеличаваме разходите имъ, а срещу това не имъ създаваме приходи, за да покриватъ тия разходи.

Петко Стояновъ: Това е право.

Серафимъ Георгиевъ: Освенъ това, не е уреденъ и въпросътъ за компенсациитъ, за прихващанията между държавата и общинитъ за общински мѣста, отчуждени за жѣлѣзници, за пътища и пр.

Съ това, което казвамъ, искамъ само да ви наведе на мисълта, че за да стигнатъ общинитъ до този халъ, има обективни причини. И задачата на единъ законодатель е да намѣри въ себе си куражъ и сърдце да разбере това зло и да го излѣкува радикално съ единъ законъ, като ликвидира съ невнесениѣ фондове, разсрочи заемитъ и намали тѣхната лихва. Защото два пъти се даватъ облекчения на общинитъ по законодателенъ редъ, въ 1933 и 1936 г., но азъ трѣбва да кажа, че това не бѣха облекчения, а усложнения на общинскитъ финанси. Законътъ не заличава нищо, не намалява нищо, а само разсрочва и дава възможностъ, чрезъ капитализация на лихвитъ, тия задължения да растатъ до астрономически размѣри. Вие виждате, че къмъ 1 юлий 1938 г. общинитъ дължатъ 1.808.000.000 л. Не е ли достатъченъ този фактъ, за да ни накара да се замислимъ върху този въпросъ? Не е ли достатъченъ този фактъ, за да ни накара да не бъдемъ убийци на българскитъ общини? Защото за менъ ще съ-

ществува здрава държава само тогава, когато има здрава община. Никой не трѣбва да забравя и днесъ, че народътъ не разбира държавата тѣй, както ние си я чертаемъ въ нашитъ дефиниции по държавно право. Той схваща държавата на мѣсто, въ нейния материализиранъ образъ въ селската или градската община. Общината е най-близката публично-правна единица до него и той вижда държавата въ нейно лице. Неговото разочарование отъ невъзможността на общинитъ да разрешаватъ проблемитъ, които се слагатъ предъ тѣхъ — благоустройство, здравеопазване, земедѣлство и пр. и пр., общо казано стопански — ще бѣде само една социална стихия, която ще се отрази после и въ отношението му къмъ самата държава. Та ние години подъ редъ се мълчимъ да дисциплинираме той народъ, да го накараме да обича държавата и нейнитъ институции, защото въ психиката си той все е запазилъ нѣщо отъ чуждото въ държавата, както тя му се представяше чрезъ жандармитъ въ турско време. Защо е необходимо чрезъ самия фактъ, че вие поставяте общинитъ въ невъзможностъ да изпълняватъ дори елементарнитъ си административни функции, да ги тласкате въ посоката на отрицанието и на не любовта къмъ държавата?

Петко Стояновъ: Това сега става, нали?

Председател Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Георги Петровъ: Това въ този режимъ става, защото е отъ 1934 г. нататъкъ, споредъ Васъ.

Серафимъ Георгиевъ: Въ 1934 г. общинитъ имаха задължения 2.002.000.000 л.; значи, тия задължения не сѣ отъ 1934 г., а отъ по-рано.

Георги Петровъ: Системата, която увеличава задълженията на общинитъ, е гласувана въ 1936 и 1937 г., споредъ Васъ. Вие така казахте. Азъ цитирамъ Васъ.

Председател Стойчо Мошановъ: (Звъни) Моля, г-нъ Петровъ.

Георги Петровъ: Вие казахте, че съ наредбитъ закони отъ 1936 и 1937 г. дългостътъ чрезъ разсрочкитъ се увеличила и по този начинъ се усложни положението на общинитъ. Значи, въ този режимъ става това.

Серафимъ Георгиевъ: Искамъ да кажа, че даденитъ облекчения не бѣха радикални. Касае се да се намали лихвенитъ процентъ на заемитъ за училища, за мостове и пр. и пр.; касае се да ги освободятъ отъ безчисленитъ фондови вноски, които се дължатъ само счетоводно, които не могатъ да се платятъ никога — да се махне този баластъ. Затуй поставямъ този въпросъ на министра на вътрешнитъ работи и на министра на финанситъ, за да го разрешатъ.

Георги Петровъ: Това не е подлѣгъ на миналото, а на настоящето.

Серафимъ Георгиевъ: Г-да народни представители! За да ви избавя отъ заблудението, което много често се лансира отъ тая страна (Сочи въ лѣво) и което г-нъ Гиचेвъ съ невѣрни данни — подчертаванъ, съ невѣрни данни, тѣ съ тукъ — изнесе, че реформата въ общинитъ следъ 19 май е дала въ личния съставъ на общинитъ 2.000.000 л. разходи въ полече, ще направя единъ упрѣкъ и на министра на вътрешнитъ работи. Той съ окръжно обяви, че за личния съставъ общинитъ изразходватъ 42% отъ своитъ бюджети. Това не е вѣрно. Изчисленията, които прави самото министерство, изчисленията, които прави Съюзътъ на общинскитъ служители, както и изчисленията, които азъ правихъ възъ основа на даннитъ, които взехъ, показватъ съвсемъ друго.

Еню Поповъ: Не се знае колко сѣ достовѣрни тия данни.

Председател Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Серафимъ Георгиевъ: Азъ имамъ куражъ да ги поддържамъ и можемъ да направимъ провѣрка, г-нъ Поповъ. — При 3.391.000.000 л. утвърдени общински бюджети за 1938 г. заплатитъ на общинскитъ служители представляватъ 24.5%, а спрямо реализиранитъ постъпления представляватъ 30—32%. До 19 май, при старата система, разходите за личния съставъ на общинитъ сѣ представлявали 39.5%. Това може да се провѣри. Значи, реформата не се оказва по-скѣпа.

Еню Поповъ: (Възражава)

Серафимъ Георгиевъ: Азъ искамъ да ви избавя отъ заблудението да ситате, че тия задължения тежатъ върху общинитъ вследствие на една прѣкомѣрна отъ финансово гледище реформа. Това не е вѣрно. Тази реформа е облекчителна за тѣхъ и азъ мога поотдѣлно да направя смѣтка.

Еню Поповъ: (Възражава)

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-нъ Поповъ! Какво Ви засѣга това? Седнете си на мѣстото. Не можете да прекъсвате оратора. Не Ви е дадена думата.

Серафимъ Георгиевъ: Г-да народни представители! Въпросътъ за общинскитъ задължения, въпросътъ за размѣра на заплатитъ на личния съставъ на общинитъ е изследванъ толкова много. По него има доста данни въ Министерството на вътрешнитъ работи, по двата закона за облекчение на общинитъ; има ги и по единъ другъ проектъ, който е готовъ вече; има ги и въ Сѣюза на общинскитъ служители, имамъ ги и азъ и можете да си направите изчисленията. Азъ съмъ длъженъ да тегля заключение отъ тѣхъ и да поддържамъ, че цифритъ сѣ вѣрни. Следователно, моето заключение по тоя въпросъ е, че тукъ нѣма лична вина, която трѣбва да бѣде наказана толкова жестоко. И ще трѣбва, първо, всички отчетници, разпоредители и контролори въ общинитъ да бѣдатъ освободени отъ лични задължения за публични дългове.

Петко Стояновъ: Ето кѣде била всичката работа.

Серафимъ Георгиевъ: Да, тукъ е. Това сѣ 2500 души.

Петко Стояновъ: Начети!

Серафимъ Георгиевъ: Да приказваме и по начетитъ, г-нъ Стояновъ. Съгласно чл. 91 отъ закона за селскитъ общини и чл. 93 отъ закона за градскитъ общини, кметътъ произвежда разходи по следната логична поредностъ: вноски по гарантирани отъ държавата заеми, заплати на личния съставъ, външени разходи и фондове. Обаче вие ще намѣрите общини, които иматъ дългове за заплати и сѣ начетени за фондове, въпреки решението на Върховната смѣтна палата.

Петко Стояновъ: Това е пледоария за предъ специалния съдъ при Върховната смѣтна палата, а не за тукъ.

Серафимъ Георгиевъ: Толкова по-добре.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Серафимъ Георгиевъ: Начитатъ ги и то при субективна невъзможностъ да се плати.

Петко Стояновъ: Като харчатъ, ще ги начитатъ.

Серафимъ Георгиевъ: Не е вѣрно. Проучете въпроса.

Петко Стояновъ: Който харчи, като нѣма кредитъ, е начетенъ. Това е законъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Моля!

Серафимъ Георгиевъ: Г-да народни представители! По първия въпросъ азъ трѣбва да заключа. Най-напредъ, необходимо е личната отговорностъ на отчетници, разпоредители и контролори при общинитъ да бѣде махната. Второ, необходимо е да бѣде опростена тая система на безчислено много фондове, да се сведе счетоводно въпросътъ до даване на единъ процентъ отъ приходитъ, напр. 15—20%, който общинитъ да внасятъ, а Министерството на вътрешнитъ работи да върши разпредѣлението, защото нѣма бирникъ, който да може да върши това при наличността на 33 фонда.

Петко Стояновъ: Това е вѣрно.

Серафимъ Георгиевъ: Трето, да се намали лихвата за заеми, взети отъ общинитъ за благоустройство и пр., да се даде разсрочка, да се помисли за приходоизточниците на общинитъ и да престане държавата произволно да законодательствува за смѣтка на общинитъ, като увеличава службитъ имъ случайно, съ всички закони, безъ да държи смѣтка за възможноститъ имъ.

Вториятъ въпросъ, който искамъ да повдигна тукъ, е въпросътъ за общественото подпомагане. Г-да народни представители! Ние се увеличаваме тукъ много и като почнемъ

да критикуваме нѣщо, забравяме и хубавото въ него предъ лошото. Стана мода отъ тази трибуна 19 май да се отрича безъ остатъкъ. Който се качи на тая трибуна, все го отрича. Азъ твърдя, че ако общественото подпомагане представява най-човѣчната страна на една проявена обществена солидарностъ; ако то представлява идейния синтезъ на желанията на едно общество да живѣе въ социална хармония, да не търпи сълзи, да не търпи гладъ — 19-майскиятъ законъ за общественото подпомагане имаше всички тѣзи социални елементи. Той предвиждаше за общественото подпомагане 96 милиона лева. На хилядитъ дружества за общественото подпомагане, които съществуваша, той даде мѣсто и възможностъ да участвуватъ въ комитета за общественото подпомагане. Този законъ, обаче, биде измѣняванъ системно, като се стигна до цифрата 41 милиона лева за общественото подпомагане, защото много дадохме! Съ това обществената инициатива, изразявана въ дружества и пр., биде провалена.

Димитъръ Търкалановъ: Кажете го, да го знаемъ.

Серафимъ Георгиевъ: Нѣщо друго. 19-майскиятъ законъ за общественото подпомагане стоеше върху принципа, че бедността не е абсолютно качество; днесъ можешъ да бѣдешъ беденъ, а утре богатъ, и, следователно, необходимо е да бѣдешъ подпомогнатъ по такъвъ начинъ, че да стѣпишъ на краката си. Ние измѣнихме закона и превърнахме бедността въ универсално качество, което дава право съ една книжка да лежишъ на гърба си. Въ увѣчението си ние ликвидирахме съ единъ прекрасенъ законъ и днесъ сме изправени предъ изложението на съюзитъ, които подчертаватъ желанието си да бѣде възстановенъ този законъ, да се възстанови самостоятелността на фонда за общественото подпомагане, да се даде участие въ него на организациитъ, тѣ да иматъ постѣпленията, и тѣ да извършватъ благотворителността, както се извършваше.

Димитъръ Търкалановъ: За тѣзи централни съюзи азъ не говорихъ нищо, но си запазвамъ правото. Тѣ сѣ изгубили 80 милиона лева. (Смѣхъ въ лѣво)

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Серафимъ Георгиевъ: Азъ подчертавамъ: когато се засѣга проблемътъ за общественото подпомагане, трѣбва да се намиратъ министри годни за социална работа. Общественото подпомагане е именно такава социална работа. Мене ми се струва, г-да народни представители, че ония, които почнаха да кжсатъ малко-помалко отъ фонда за общественото подпомагане и го сведоха отъ 96 милиона на 41 милиона лева, твърде много сѣ възприели отъ езическитъ възгледи на Петроний нѣкога. Когато, споредъ Сенкевичъ, Виниций му писалъ писмо, да обича неджгавитъ, гърбавитъ, хромавитъ, сакатитъ, които сѣ все пакъ божи, човѣшки същества, Петроний му отговорилъ: „Нека вашиятъ Богъ ги направи хубави, за да бѣдатъ достойни за моята любовъ“. По тая логика може да се отговори, че ония, които толкова много се нуждаятъ и надаватъ вопли за подпомагане, трѣбва Господъ да ги направи богати, за да бѣдатъ достойни за нашето състрадание, или да не бѣдатъ изправени предъ нуждата да искатъ, и ние да бѣдемъ поставени предъ затруднението да имъ даваме!

Петко Стояновъ: И Петроний е ималъ право!

Серафимъ Георгиевъ: Да, Петроний е ималъ право! За Васъ всѣкога е било така.

Димитъръ Търкалановъ: Тая работа нѣма да бѣде така.

Серафимъ Георгиевъ: Третиятъ въпросъ, който азъ искамъ да повдигна тукъ, е въпросътъ за кметския институтъ. Азъ подчертавамъ, че проблемътъ за общинитъ се познава отъ малцина у насъ. Бѣхъ кметъ три и половина години, и животътъ на общинитъ ме убеди, че мнозина лаятъ на аба. На тая логика е резултатъ и схващането, което се поддържа тукъ, за връщане къмъ системата на изборния кметъ. Тая система бѣше отечена още преди 19 май. Обществото бѣше узрѣло за въвеждане системата на назначаеми кметъ, и тя се въведе. И азъ ще ви кажа, г-да, че отидохъ на кметската банка, следъ като бѣхъ работилъ на прокурорската банка, и знаехъ, че въ сѣда оперирахъ най-много съ десетъ закони, а като прокуроръ — съ два-три закони.

Димитъръ Търкалановъ: Ама стажантъ-прокуроръ!

Серафимъ Георгиевъ: Като кметъ въ общината трѣбваше да оперирамъ съ повече отъ сто закони. Кметоветъ вършатъ и правна дейностъ. Общинитъ сѣ фокусътъ на всички държавни институти. Азъ не мога да разбера, какъ ще се намѣри сила и куражъ у единъ човѣкъ, който приказва, че е за новото, да стане отъ тая трибуна и да иска да ме върне тамъ, гдето Жанъ Жакъ Русо разпразяше, че съмъ ходилъ на четири крака — да ме върне тамъ, гдето кметътъ бѣше грамотенъ само съ образование IV-то отдѣление, и кждето наистина той имаше само една функция — да издава удостоверения, и да ги издава отъ кръчмата на баба Тима или другаде.

Нѣкой отъ лѣво: Въ Вършецъ. (Смѣхъ)

Серафимъ Георгиевъ: Да, въ Вършецъ. — Този възгледъ се поддържа тукъ, и се поддържа, за съжаление, отъ ония, които не могатъ да разбератъ, че ако ще се гради нѣщо ново, то ще се изгради въ институти, които ще се създаватъ. Общинската реформа следъ 19 май е най-хубавата реформа въ наши дни. Може въ кметския съставъ да има много нѣщо чурукъ; може би има кметове, които сѣ вършили идиотщини, азъ съмъ съгласенъ, но заради 1—2—5—10—15—20 кметове азъ не мога да отрека всички. Азъ не мога, обаче, да подценя способноститъ на ония студенти на г-нъ Петко Стояновъ, които излизатъ съ петица отъ Университета и да не могатъ да управляватъ една община по-добре, отколкото единъ IV-то отдѣленецъ. Пъкъ най-после, ако имаше нѣщо ценно въ мислитъ на г-нъ Търкалановъ, то бѣше мисълта, че нѣма по-хубаво поприще, нѣма по-добра школа за общественника отъ общината. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и центъра) Тамъ е възелътъ на цѣлия държавенъ и общественъ животъ, и който е билъ тамъ, който е преминалъ презъ тамъ, той усѣща веднага, кога камертонътъ е фалшивъ. Връщането назадъ къмъ изборния кметъ не е нищо друго, освенъ една злоплучна идея, и ония, които приказватъ за нѣщото, ще трѣбва да разбератъ, че не могатъ да приказватъ за новото тогава, когато искатъ да се върнатъ къмъ онова, което вече е изпитано като лошо.

Но азъ друго нѣщо искамъ да подчертая. Тукъ, отъ тази трибуна, толкова много крокодилски съизи се лѣха за българската конституция, за тази нещастна действителностъ, която е поругавана толкова много и тукъ, и вънъ. Плачемъ за нея и намираме, че дори назначаването на кметоветъ едва ли не противоречи на конституцията. Г-да народни представители! Мене ми се вижда странно единъ юристъ, ако той е отъ сръдна ржка юристъ, а не голѣмъ, да поддържа, че назначаването на кметоветъ е противоконституционно. Никѣде абсолютно нашата конституция не забранява назначаването на кметоветъ. Тукъ е г-нъ проф. Петко Стояновъ, отъ когото съмъ училъ административно право, и мога да призова него за свидетел по тия мои възгледи. Не е противоконституционно назначаването на кмета. Азъ не вървамъ въ онова, което вие казвате. Вие тукъ, на тази трибуна, сте готови да казвате за всичко, че е противоконституционно. Готови сте едва ли не да кажете че и ние, които стоимъ на тия банки, сме дошли тукъ противъ конституцията, само и само въ гърченията си да успѣете да създадете суматоха и да се върнемъ тамъ долу, отъ кждето излъзохме. Азъ съмъ ви обвинявалъ и другъ пътъ и сега подчертавамъ, че вие не сте искрени хора, когато казвате, че сте за идването на нови хора, че сте за новитъ идеи и питате: „Кѣде сѣ тия нови хора, кѣде сѣ тия нови идеи“? Така ли ще сѣдите вие за новото, като вземате инцидентни прояви на единъ кметъ, който е арестувалъ петъ души? И г-нъ Драганъ Кисовъ забравя, че има чл. 218 отъ наказателния законъ и че тоя кметъ може да отиде на прокурора. И фактътъ, че никой не се е оплакалъ на прокурора, показва, че не е имало нищо противоправно въ дейността на кмета.

Тукъ се помена, че кметоветъ имали приемни часове. Азъ не отричамъ това, може нѣкой кметъ да го е направилъ. Нима тая интелигенция, която е отишла да управлява общинитъ, не е българска интелигенция отъ села и градове? Нима мислите, че тя, която идва следъ васъ по силата на житейската необходимостъ — не забравяйте това, вие си отивате — ще ви кади таманъ за това, че сте ѝ нанесли упрѣци въ първитъ ѝ стѣпки да се домогне до общинското поприще, да управлява и да работи за своя народъ? (Ржкоплѣскания отъ дѣсно) Да се върнемъ на още много дефекти въ общинитъ.

Драганъ Кисовъ: (Възражая)

Серафимъ Георгиевъ: Г-нъ Кисовъ хвърля единъ упрѣкъ за трудовата повинностъ.

Г-да народни представители! Пакъ съ опита на кметъ говоря, че трудовата повинностъ въ общинитъ въ миналото не се работѣше, както трѣбва. Всички, които бѣха на властъ, не работѣха; работѣше опозицията. Азъ зная случаи, кждето кметоветъ и кметскитъ намѣстници водѣха партизанитъ на групи да лежатъ, а не да работятъ. И затова трѣбва да знаете, че трудовата повинностъ въ България даде милиарди недобори. И днесъ азъ ви казвамъ, при невъзможността на българскитъ общини да работятъ съ сръдства, работятъ пакъ съ трудова повинностъ, обаче рационално и полезно. Всѣки работи, който не е миналъ презъ комисию по закона да го освободи. И ние и много работи можемъ да приказваме за тѣзи свѣрталиши на партизанство — общинитъ, за всички безчинства, да се прокарва улица точно срещу къщата на политическия противникъ, за регулационнитъ планове и пр. и пр. Недейте повдига тая завеса, защото въ съзнанието на българската интелигенция това ще ви очертае като ретрогради.

Драганъ Кисовъ: Ще направимъ единъ референдумъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Серафимъ Георгиевъ: Ако е въпросъ, г-да народни представители, да се спираме на това на кметоветъ, азъ бихъ казалъ, трѣбва да остане ценза положението, кметътъ да бѣде съ висше образование; но за да може успѣшно да бѣде проведенъ принципътъ за назначаването на кметове мѣстни хора — както и законътъ казва, че е предпочително кметоветъ въ малкитъ общини да бѣдатъ мѣстни хора — може да се допусне кметъ съ сръдно образование, но съ 10-годишна служба. Не можете да отечете една реформа, да искате току така да я смъкнете, преди тя да е изпитана и да е дала резултатъ. Онова, което тя е дала, ако го измѣрваме съ мащаба на времето, е много. Азъ мога да посоча и най-бедни общини, които работятъ, както по-рано не сѣ работили. Защо да отричаме тия факти? Защо искате да се върнете назадъ, защо приказвате за новото, а въ смѣстото време лѣгаме и ставаме съ мисълта за старото? Или изглежда, че има хора, които не могатъ да си представятъ кмета, освенъ какъвто бѣше стариятъ кметъ, непременно съ мустаки, съ лъва въ устата и съ пшице ракия? И азъ съмъ длъженъ, г-да народни представители, на ония, които мислятъ така, да имъ хвърля упрѣкъ.

Стефанъ Цановъ: Знаешъ ли какво значи кметъ оперенъ пѣвецъ?

Серафимъ Георгиевъ: Да, и е добъръ кметъ, познавамъ го. — А на ония г-да народни представители, които мислятъ така по въпроса за общинската реформа, азъ искамъ да имъ хвърля въ очитъ думитъ на Хюго: „Да искате на сила да задържите старитъ форми, то е равносильно да искате зръбли мъже да ги облѣчете въ детски дрехи“. И да правите опитъ, не ще успѣете.

Димитъръ Търкалановъ: Старитъ форми на конституцията поддържашъ ли ги?

Серафимъ Георгиевъ: Тукъ се спомена за Найчо Цановъ, за Петко Каравеловъ.

Димитъръ Търкалановъ: Да.

Серафимъ Георгиевъ: Колкото и да сѣ величави образитъ на Петко Каравеловъ, на Драганъ Цанковъ и на Стамболовъ, не забравяйте, че тѣ бѣха хора, които живѣха въ едно патриархално време, а ние днесъ следъ войнитъ живѣемъ въ ново време, съ единъ новъ манталитетъ. И който отъ васъ не се съобрази съ това, азъ съмъ убеденъ, че той ще приключи зле.

Димитъръ Търкалановъ: (Възражая)

Ради Найденовъ: Г-нъ председателю! Позволете да му кажа: хубаво нѣщо само по изборъ става. Може ли назначена жена да водишь? (Смѣхъ)

Серафимъ Георгиевъ: Г-да народни представители! Нека накрая ми бѣде позволено като членъ на Съюза на общинскитъ служители — плащамъ си редовно вноскитъ тамъ — да кажа нѣколко думи за тоя съюзъ.

Мене ми се струва, че г-нъ Димитъръ Търкалановъ защитава лична струва. Съюзътъ на общинскитъ служители съществува отъ години. Ония, които управляватъ тоя съюзъ и нѣматъ възможностъ да се защитятъ тукъ — а бѣше хвърлена калъ върху тѣхъ — като напр. Ангелъ

Сивиновъ и др. работиха редица години въ тоя съюзъ. Той имаше за целъ да просвѣщава, да образова общинскитѣ служители и да защищава професионалнитѣ имъ интереси, и ги защищаваше достойно. Заплатитѣ, които членовѣтъ на неговото управително тѣло получаватъ, се одобряватъ отъ конгреса — нито единъ министъръ, нито единъ законъ не имъ ги е далъ. Ашколсунъ на тия хора, ако сж могли да намѣрятъ конгресисти да имъ одобрятъ тия заплати, за да ги получаватъ.

Димитъръ Търкалановъ: И да откраднатъ повече.

Серафимъ Георгиевъ: Азъ твърдя, че когато единъ човѣкъ го заангажирашъ да застане начело на една организация и да работи цѣлъ день, да върши маса работи, естествено, че трѣбва да му платишъ. Така стои въпросътъ въ съюза. Тази организация не е безполезна, подчертавамъ това. Азъ лично, когато се уволнихъ, получихъ 4 заплати. Съвършено право е всѣки уволненъ да получи 2, 4 и повече заплати, съобразно онова, което му се удържа, въ случай на смъртъ, като помощъ и пр. и пр. Защо отричате тази привилегия за общинскитѣ служители, когато е дадена и на други?

Димитъръ Търкалановъ: Приказваме за това, че управлението на съюза получава много, а не върши нищо.

Серафимъ Георгиевъ: Това е една полезна организация и трѣбва да сществува. Това е една организация, която, когато се приказва за новото, достойно изпълнява дълга си и затова вие не я обичате. Азъ го зная това. Но азъ ще задамъ на г-нъ Търкалановъ единъ личенъ въпросъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Съгласно правилника, не можете лични въпроси да отправяте на народнитѣ представители.

Серафимъ Георгиевъ: Да отричате единъ съюзъ и да клеймите неговитѣ ръководители, защото той на васъ не ви харесва, защото не сте могли да го управлявате и т. н. — и други причини може да се намѣрятъ — мене ми се струва, че нито е обществено, нито е държавническо, нито е смислено. Оставете Съюза на общинскитѣ служители да си върши работата. Има закони въ тая страна. Вие сте правъ. Има прокурори. Ако има злоупотрѣбления, да вървятъ да ги съдятъ. Има и конгреси, които опредѣлятъ заплатитѣ на управлението на съюза, които конгреси наистина гласуватъ по 200 лева дневни и билетъ по желѣзницитѣ II класа на г-да делегатитѣ. Всичко се удържа отъ заплатитѣ на общинскитѣ служители и се плаща.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Приключете, г-нъ Серафимъ Георгиевъ.

Серафимъ Георгиевъ: Г-да народни представители! Азъ приключвамъ, като се връщамъ на първия повдигнатъ отъ мене въпросъ. Нека схванемъ, че общината е основната клетка въ държавния организъмъ. Нека схванемъ, че цѣлото законодателство се отразява върху нея, че всички публичноправни служби търсятъ нея, че безъ нея не можемъ, и затова трѣбва да създадемъ единъ радикаленъ законъ, който да дава възможностъ на общинитѣ да живеятъ, да работятъ и да творятъ. (Ржкопѣскания отъ дѣсно и центъра)

Димитъръ Кушевъ: Г-нъ председателю! Искамъ думата за лично обяснение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Чакайте.

Христо Геренкъвлиевъ: Искамъ думата г-нъ председателю!

Председателъ Стойчо Мошановъ: Има думата народниятъ представителъ г-нъ Геренкъвлиевъ.

Христо Геренкъвлиевъ: Г-да! Понеже се изказаха 8 души оратори, правя предложение да се прекратятъ дебатитѣ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-да народни представители! Изказали сж се 8 души оратори. Моля, които сж съгласни съ предложението да се прекратятъ дебатитѣ, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Има думата г-нъ докладчикътъ.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: Нѣма време, г-нъ председателю.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-нъ докладчикътъ има право да говори, съгласно правилника, когато иска и колкото иска. И понеже вѣрвамъ, че ще използва широко това си право, азъ не мога да допусна противна практика.

Георги Петровъ: Вечерята ще закѣснѣе малко.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Моля, г-нъ докладчикъ, имате думата.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Като докладчикъ, азъ имамъ дълга да сподѣля съ васъ онѣзи впечатления, които получихъ отъ критиката, която се направи.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-нъ докладчикъ! Ще говорите 15 минути, за да изчерпите една частъ отъ въпроситѣ и следъ това ще вдигна заседанието.

Стефанъ Цановъ: Председателътъ да не смуцава оратора!

Докладчикъ Гето Кръстевъ: Щомъ е за 15 минути само, по-добре е да закримъ сега заседанието, и утре да започна.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Сега говорете!

Петко Стояновъ: Следъ докладчика ще се гласува, нали?

Председателъ Стойчо Мошановъ: Следъ като говори и г-нъ министърътъ утре, тогава ще се гласува.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: Искамъ да сподѣля съ васъ, г-да народни представители! . . .

Петко Стояновъ: По-добре е да оставите г-нъ докладчика да си каже думата следния пътъ по-свободно.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: И азъ съмъ съгласенъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Събранието е казало думата си.

Иванъ Петровъ: Г-нъ председателю! Азъ Ви моля да съкратимъ дебатитѣ. Напоследъкъ въ французкия парламентъ за една седмица гласуваха бюджета.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Какво ще съкращаваме, г-нъ Петровъ? Докладчикътъ има право да говори и ще говори.

Иванъ Петровъ: Отправлямъ апелъ къмъ народното представителство по 15 минути да се говори при второто четене на бюджетитѣ.

Петко Стояновъ: Дайте на г-нъ докладчика възможностъ да каже всичко. Азъ не правя обструкция, г-нъ председателю.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Дума да не става. Никой не Ви прави такъвъ упрѣкъ.

Петко Стояновъ: Азъ казвамъ, че е правилното, законното, следъ 4 години, когато се говори по бюджета на Министерството на вътрешнитѣ работи, най-главното министерство, докладчикътъ да си даде обясненията по всичкитѣ въпроси, които сж повдигнати.

Иванъ Петровъ: Той ще си ги даде, но по-малко трѣбва да се приказва.

Петко Стояновъ: Моля Ви се. Азъ не правя обструкция, но казвамъ, че това е по-редовно — за 20 минути не могатъ да се дадатъ тия обяснения.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Никой не Ви прави бележка по този въпросъ.

Петко Стояновъ: На г-нъ Иванъ Петровъ отговарямъ.

Иванъ Петровъ: За една седмица парламентътъ на великата френска република гласува бюджета на държавата. Отъ месецъ май парламентътъ тамъ не е свикванъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Г-нъ Петровъ! Моля Ви се.

Петко Стояновъ: Французкия парламентъ не е преживѣлъ диктатура четири години.

Иванъ Петровъ: Преживѣлъ е много повече нѣщо. Французкият парламентъ не е свикванъ съ месеци.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Г-нъ Петровъ! Моля Ви се, седнете си на мѣстото! Председателството е единствениятъ сѣдия за начина, по който трѣбва да се водятъ дебатитѣ въ Събранието. Азъ считамъ, че нищо излишно не е станало досега въ българския Парламентъ. (Ръжкоплѣскания отъ лѣво)

Димитъръ Търкалановъ: Това е вѣрно.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Говорете, г-нъ докладчикъ. Ще говорите 15 минути.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: Ще говоря, но нѣма време.

Димитъръ Търкалановъ: Ако не свършите, г-нъ Кръстевъ, ще продължите утре.

Петко Стояновъ: Азъ правя предложение и моля да се гласува.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Моля. Нищо нѣма да се гласува. Говорете, г-нъ докладчикъ.

Иванъ Петровъ: Нѣма да има край.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: Азъ искамъ да сподѣля съ васъ, г-да народни представители, впечатленията, които получихъ отъ оная критика, която се направи на бюджета на Министерството на вътрешнитѣ работи и народното здраве, отдѣлътъ администрация и полиция.

Азъ не бихъ могълъ, както всички васъ, да имамъ оная свобода на критика, която вие си позволите, затуй защото азъ съмъ докладчикъ само на бюджета на Министерството на вътрешнитѣ работи, и въ настоящия моментъ, когато е предметъ на разглеждане отдѣлътъ администрация и полиция, не бихъ могълъ да вложа въ своята речъ онзи патосъ, който се получава при свободното поставяне на тезата и свободното нейно развитие.

Бюджетътъ на Министерството на вътрешнитѣ работи и народното здраве, респективно отдѣлътъ администрация и полиция, никога не е бивалъ източникъ на едно особено вдъхновение, което може да получава единъ ораторъ отъ тази трибуна, главно защото този бюджетъ е бивалъ винаги обектъ на една критика по-сгъстена, по-строга, отколкото всѣки единъ отъ другитѣ бюджети. Азъ ще се огранича, г-да народни представители, точно въ онѣзи рамки, които имамъ дълга да спазя като докладчикъ на този отдѣлъ отъ разглеждания бюджетъ.

Ще се помъча да сподѣля съ васъ моитѣ впечатления по начинъ таквъ, че да постигнемъ едно по-голямо съгласие въ онзи моментъ, когато ще трѣбва да вдигнемъ ръка по този бюджетъ; да възстановиме това единодушие въ Парламента, когато ще гласувамъ, тъй както по-много отъ досега гласуванитѣ закони то е бивало възстановявано.

И се отдава голямо внимание, да се създава голямъ интересъ къмъ бюджета на Вътрешното министерство, това не е нѣщо ново. То не се случва само у насъ. Мене ми се струва, че въ всички страни бюджетитѣ на министерствата на вътрешнитѣ работи сѣ бивали обектъ на една по-сгъстена критика, отколкото всички други бюджети. И това е въ естеството, бихъ казалъ, на оная материя, която тия бюджети включватъ въ себе си. Една тенденция се очертавала винаги и се очерта и въ настоящия моментъ — когато се прави критика на бюджета на Вътрешното министерство, да се пренесе тя върху плоскостта на отрицанието. И въ това отношение като че ли съществува едно съревнувание, да се следва една неизбежна традиция.

Г-да народни представители! Справедливостта изисква да признаемъ, че въпрѣки всичко, въ настоящия моментъ не се направи оная злокачествена критика, която въ други моменти, въ други времена, по други такива бюджети тукъ въ българския Парламентъ е правена. Азъ съмъ длъженъ да констатирамъ това, и като докладчикъ на бюджетно-проекта да изразя чувство на признателност, чувство на благодарностъ за оная благосклонна критика, за онова благосклонно отношение, което констатирахъ въ поведението на г-да народнитѣ представители. Само тъй мога да си обясня азъ, че, критикувайки бюджетно-проекта на Вътрешното министерство, отдѣлътъ администрация и полиция бѣше засегнатъ най-малко. Говори се по общи въпроси, говори се по всичко онова, което е извънъ бюджетно-проекта, говори се по общата политика на правителството, но една критика на администрацията и полицията, критика сериозна, критика, която да ме задължава да от-

говоря, която да задължава и г-нъ министра на вътрешнитѣ работи да отговори, не се направи. И азъ имамъ обяснението на този фактъ.

Първото обяснение виждамъ въ порастналото съзнание на народнитѣ представители, да се отнасятъ съ по-голяма осторожностъ и внимание къмъ начинитѣ, по които трѣбва да разглеждаме въпроситѣ, сложени на обсъждане въ Парламента, и, второ, въ обективнитѣ причини, които ни задължаватъ къмъ това поведение — подобреното положение на администрацията и полицията въ този моментъ. Азъ имамъ чувство, че тази критика, съ този тонъ, съ който тя се отправи, не може да има друго обяснение, освенъ това, че въ вашето съзнание, г-да народни представители, администрацията и полицията днесъ е поставена несъмнено на една висота по-голяма, отколкото въ предшестващитѣ години (Ръжкоплѣскания отъ дѣсно и центъра).

Г-да народни представители! Не би била възможна друга критика отъ тази, която стана, ако моята мисль, че администрацията и полицията днесъ е на една несравнено по-голяма висота, не е наистина права, не е вѣрна.

Г-да народни представители! Нека си пѣколко думи само да очертаемъ задачитѣ на този институтъ, който е предметъ на изследване въ настоящия моментъ, за да си отговоримъ на въпроса: е ли днешната полиция на оная висота, на която всички желяемъ да бѣде; е ли, наистина, тя, съ своята деятелностъ и съ положението, което заема въ съзнанието на българското гражданство, която отклони една строга критика върху себе си? Нейнитѣ задачи сѣ опредѣлени, преди всичко, въ закона за държавната полиция. Въ чл. 1 на този законъ е казано: „Да поддържа общественя редъ и обществената сигурностъ“. Следователно, нейната задача е да поддържа вътрешната охрана на държавата. Азъ не ще отговарямъ на онова увлѣчение, въ което изпадна единъ отъ нашитѣ колеги тукъ, който отрече изобщо съществуването на института, като го квалифицира като противоконституционенъ, защото, г-да народни представители, освенъ закона, който опредѣля характера и задачитѣ на нашата полиция, и нашата конституция опредѣля мѣстото на този институтъ въ системата на нашето държавно устройство, за да нѣма нужда да се спори по това, дали този институтъ е конституционенъ или е противоконституционенъ.

Г-да народни представители! Може ли да се спори върху нуждата и ползата отъ този институтъ? Може ли нѣкой сериозно да поддържа, че държавата може да си липси отъ него? Нима не е известно, че единъ отъ най-съществени арибути на благоустроеното общество е преди всичко и този институтъ, е и този органъ? Нима не е известно, че задачата на една администрация и полиция, че задачата на Вътрешното министерство, което обединява тѣзи служби, не е само да произвежда избори, но че то има по-други задачи и че тѣзи задачи, които сѣ му възложени, добре изпълнени, даватъ своя рефлексъ въ всички отрасли, въ всички посоки на нашия държавенъ животъ.

Г-да народни представители! Задачата, казахме, на полицията и администрацията е да пази общественя редъ, да пази обществената сигурностъ. А кой отъ насъ не знае, че общественитѣ редъ и чувството на сигурностъ, което трѣбва да царя въ една държава, сѣ основнитѣ предпоставки и на единъ стопански просперитетъ? Може ли въ една държава спокойно да се работи, може ли въ една държава спокойно да се твори, може ли да се създаватъ спокойно обществени блага и ценности, ако надъ всичко не господствува едно чувство на спокойствие и сигурностъ? Очевидно е, че не. Така опредѣлени задачитѣ на този институтъ, предполагамъ че се сложиха така и въ вашето съзнание, за да можете тъй благосклонно да се отнесете къмъ него въ вашитѣ критики.

Г-да народни представители! Нима ролята и задачата на полицията и администрацията не дава едно друго отражение по-силно, което има голямо значение изобщо за нашата държава? Нима отъ реда и спокойствието, което имаме въ нашата държава, отъ онова чувство на сигурностъ, което има у всѣки гражданинъ за своя имтъ, за своя животъ и за своята честъ, не зависи прѣстижътъ на нашата държава въпъ въ свѣта? И азъ бихъ казалъ въ този редъ на мисли, че благодарение добре изпълнената задача отъ страна на нашата полиция, досега редътъ у насъ бѣше поддържанъ по начинъ таквъ, че прѣстижътъ на българската държава въ последнитѣ години действително е голямъ и поставенъ въ съзнанието на европейцитѣ на оная висота, на която той би трѣбвало да бѣде, за да не кажа на каквато никога не е билъ. И ето, г-да народни представители, още едно благоприятно отражение отъ оная роля, която полицията и администрацията у насъ е играла.

Председател Стойчо Мошановъ: (Звъни) Г-да народни представители! Съобщавамъ ви, че е постигналъ отъ Министерството на финанситъ законопроектъ за отпускане на народни пенсии на бившия министъръ Янко Сакъзовъ, на съпругата на бившия министъръ-председателъ Александъръ Малиновъ — Юлия Александъръ Малинова и на съпругитъ на бившитъ министри: Петъръ Пешевъ, д-ръ Атанасъ Бояджиевъ и Йорданъ Качаковъ — Цанка П. Пешева, Екатерина д-ръ Ат. Бояджиева и Елена Йор. Качакова.

Пристъпваме къмъ определяне на дневния редъ за утрешното заседание.

Бюрото на Народното събрание, въ съгласие съ правилството, предлага следния дневенъ редъ за утрешното заседание:

1. Първо четене законопроекта за данъчните облекчения.
2. Докладъ на бюджетарната комисия по бюджетопроектитъ за разходите за 1939 бюджетна година на Министерството на вътрешнитъ работи и народното здраве: а) администрация и полиция — продължение разискванията; б) Главна дирекция на народното здраве; Министерството на финанситъ.

Първо четене законопроектитъ:

3. За измѣнение и допълнение на народбата-законъ за данъчните облекчения на данъкоплатцитъ къмъ общинитъ („Държавенъ вестникъ“, брой 136, стъ 28 юний 1937 г.).

4. За отпускане заемъ въ размѣръ 75.000.000 л. отъ Пощенската спестовна каса на Главната дирекция на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ.

5. За отпускане народна пенсия на бившия министъръ Янко Сакъзовъ, на съпругата на бившия министъръ-председателъ Ал. Малиновъ — Юлия Ал. Малинова и на съпругитъ на бившитъ министри: Петъръ Пешевъ, д-ръ Атанасъ Бояджиевъ и Йорданъ Качаковъ — Цанка П. Пешева, Екатерина д-ръ Ат. Бояджиева и Елена Йорд. Качакова.

6. За измѣнение на чл. 133 отъ закона за нотариуситъ и околийскитъ съдии.

Одобрение предложенията:

7. За отпускане еднократна помощъ на съпругата на покойния художникъ-скулпторъ Кирилъ Шиваровъ.

Председателъ: **СТОЙЧО МОШАНОВЪ**

Секретари: { **А. ГОЛЕВЪ**
СЕР. ГЕОРГИЕВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

8. За приемане на държавна служба по ведомството на Министерството на народното просвѣщение чужди поданици.

9. За отпускане народна пенсия на съпругата на покойния писателъ Йорданъ Йовковъ и на дъщеря му.

10. За приемане завещанието на покойната Райна д-ръ Стефанъ Чернева.

11. За отпускане еднократни помощи на Аня Андонзова и др.

Тѣзи, които сѫ съгласни съ този дневенъ редъ. . .

Димитъръ Търкалановъ: Г-нъ председателю! Отъ 15—20 дни се поставя въ дневния редъ законопроектътъ за измѣнение и допълнение на народбата-законъ за данъчни облекчения на данъкоплатцитъ къмъ общинитъ. Моля Ви, поставете този законопроектъ като първа точка отъ дневния редъ, а законопроектътъ за данъчните облекчения да остане като трета точка въ дневния редъ. Въпросътъ е много важенъ и азъ Ви моля да се съгласите съ това мое предложение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Но по тоя законопроектъ сѫ се записали 8 души оратори.

Димитъръ Търкалановъ: Ние ще говоримъ по много малко.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Нѣмаме гаранция за това. Не можемъ да го свършимъ до Коледа. Следъ Коледа ще се занимаемъ съ този законопроектъ.

Моля г-да народнитъ представители, които сѫ съгласни съ така предложения дневенъ редъ за утрешното заседание, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля ви, г-да народни представители, утре да бъдете всички тукъ въ 3 часа, за да може да почнемъ заседанието точно въ 3 часа.

Затварямъ заседанието.

(Затворено въ 20 ч. и 50 м.)

Подпредседателъ: **ДИМИТЪРЪ ПЕШЕВЪ**